ANATOLE FRANCE - THAIS

PREFAŢĂ

Thais a fost una din cărţile cele mai bine primite ale lui Anatole France, deşi „le Bon Maître", cum i se spu-nea, n-a prea avut prilejul să se plângă de insuccese literare. Nici un autor din vremea sa n-a fost mai citit ca el si n-a cules mai multe dovezi de admiraţie. Dar la câştigarea acestui renume de scriit'or substanţial şi totodată delectabil, ikais n-a contribuit puţin. După Crima lui Sylvestre Bon-nard, ea a fost a doua mare carte franciană. Louis Gallet A dramatizat-o şi a adus-o pe scenă în 1894, Massenet a scris muzica spectacolului. Când a apărut în Revue des deux mondes (1899), france subintitulase această „istorie a unei păcătoase salvate si a unui anahoret pierdut", „poveste filozofică". O astfel de caracterizare — arăta el într-un proiect de prefaţă — ţintea sa indice că Thai's e o ficţiune pe care a inspirat-o dragostea pentru înţelepciune si să avertizeze mai ales pe cititorii nepregătiţi că vor întâlni aici dificultăţi la lectură. Era o manieră de a spune unor oameni de treabă că nu vor fi amuzaţi si că există riscul chiar a-i indispune. „Precauţia — adaugă autorul — e de acum încolo inutilă şi renunţ să o mai iau, "temându-mă că publicul mare, cititor de romane, are să se arunce cu prea multă grabă asupra acestei mici cărţi". Era o cochetărie scriitoricească. Thais a fost găsită o carte savuroasă şi citită de oamenii cei mai diferiţi. Ea a redeschis gustul pentru rafinata epocă a culturii alexandrine cu care Parisul sfârşitului de secol îşi descoperea secrete şi tulburătoare afinităţi. Terenul îl pregătise Renan. Şase ani după Tha'is apăru Afrodita lui Pierre Louys ; 1890—1896, atrage atenţia Thibaudet, este exact epoca în care Salammho şi Ispitirea sfântului Antoniu îşi găsiră în sfârşit publicul şi făcură şcoală.

France a avut de tânăr „viciul nepedepsit al lecturii". Prietenia cărţilor vechi, cărora le adulmeca praful cu o adevărată voluptate, o deprinsese încă de copil în librăria tatălui său. Erudiţia scriitorului era enormă, aproape în-spăimântătoare. Nu exista de mult opuscul obscur care sa nu-i fi trecut prin mână ; totuşi, helenizarea lui France s-a produs prin 1899, când în salonul Doamnei Caillavet '<
l-a cunoscut pe filozoful Victor Brochard, nutrit până la refuz de gânditorii greci. Thaîs e . rodul acestei conver-tiri. Povestea, scriitorul a luat-o — cum mărturiseşte singur — dintr-o veche istorisire coptă, tradusă în latină, pe timpul lui Theodosiu, de Torranius Rufinus. Ea se află inclusă în Vieţile Părinţilor din deserturi, culegere foarte răspândită, pe care şcolarii învăţau să citească. France si-a îngăduit faţă de textul hagiografic destule libertăţi. După Rufinus, schimnicul Pafnutie îşi avea mănăstirea la hotarul Heracleei. în partea inferioară a Tebaidei. Thai's — spune legenda — a trăit într-o localitate din Egipt,.nu la Alexandria, pe care copţii o socoteau situată în altă ţară. Turnura dată faptelor e şi ea schimbată. France declara cu o fină ironie că si-a permis să modifice puţin forma si spiritul vechii legende. Practic, în locul unei apologii a zelului ascetic, aceasta devine la el o parabolă sceptică asupra căilor tainice pe care le alege graţia divină. In locul glorificării operei de prozelitism creştin, o pledoarie subtilă pentru toleranţă,

.Legendele — notează surîzînd complice France — au lucrul acesta minunat că se pretează de la sine exprimării tuturor ideilor."

Pafnutie, retras în pustiu, nu precupeţeşte nici un efort spre a se lepăda de orice e în el lumesc şi a se dărui dreptei credinţe. Nu poate uita, însă, că în tinereţe fusese îndrăgostit de curtezana Thaîs şi numai timiditatea l-a împiedicat să-i caute graţiile. Cu convingerea că frumuseţea ei fără pereche slujeşte diavolului, împingându-i pe oameni să păcătuiască, pleacă la Alexandria decis să răpească acest suflet pierzaniei şi să i-l aducă Domnului. Pafnutie nimereşte într-un moment prielnic proiectului său.

Curtezana, care e o fire superstiţioasă, trece printr-o criză de dezgust pentru profesiunea ei. Delirul mistic al pustnicului o cucereşte şi, după o noapte de orgie la care asistă scârbită, îl urmează pe Pafnutie, părăsindu-şi vila luxoasă şi acceptând să intre într-o mănăstire. Schimnicul se întoarce în pustie, dar nu-şi mai poate regăsi liniştea. El descoperă îngrozit că nu mila creştină l-a determinat să salveze sufletul acesta pierdut, ci pasiunea erotică, îşi impune cele mai aspre încercări trupeşti spre a-şi izgoni din minte gândurile păcătoase, dar toate exerciţiile ascetice se dovedesc zadarnice. Imaginea curtezanei îl urmăreşte şi nu-i dă pace. Aflând că Thai's e pe moarte, porneşte ca un halucinat către mănăstirea libiana, unde o lăsase în grija cuvioasei stareţe Albina. Reîntâlnirea celor doi eroi încheie, printr-o inversare ireparabilă de situaţii, romanul. Pafnutie îşi strigă disperat iubirea, blestemând cerul, în timp ce Thai's, devenită o adevărată sfântă, piere fericită, având viziunea extatică a Paradisului care-şi desface larg porţile spre a o primi.

E. M. Forster, în celebrul său eseu despre roman, cita această schimbare a poziţiilor protagoniştilor pe par-cursul naraţiunii ca model de construcţie epică ingenioasă, rezumabilă printr-o imagine grafică. Tha'is — zicea el — are forma unei clepsidre. „Cele două personaje converg, se întâlnesc şi se îndepărtează cu o precizie matematică." Pafnutie şi Thai's îşi -schimbă locurile şi realizarea acestei mişcări face cartea atât de satisfăcătoare la sfârşit. «Desenul precis al acţiunii", cu simetria lui geometrică, „ne incită să vedem romanul ca un tot", încântă simţul nostru estetic, Intr-adevăr, graţia cu care France îşi urmăreşte demonstraţia filozofică e desăvârşită. Nimic nu apare aici tendenţios, forţat, deşi desfăşurarea naraţiunii are o rigoare de teoremă. Fiecare episod pregăteşte încrucişarea destinelor şi inversarea lor fatală de la sfârşit. Întâlnindu-l pe Nicias, filozoful sceptic şi prietenul său din tinereţe, Pafnutie îl tratează cu o asprime suspectă, de îndată ce află că fusese amantul Thai'sei. Intransigenţa morala a pustnicului trădează deodată şi o altă determinare, ascunsă, inconştientă, fără nici

o legătură cu virtutea creştină. Tot aşa, Thai's, în temerile ei superstiţioase, se dovedeşte a avea o certă predispoziţie către misticitate.
France se fereşte să dea impresia că ia partea cuiva, deşi filozofia lui devine până la urmă evidentă. Ambiţia scriitorului este însă de a-şi profesa ideile (şi Thais ră-mine un asemenea roman demonstrativ) prin epuizarea tuturor argumentelor pro şi contra lor. In drumul său spre Alexandria, Pafnutie îşi confruntă credinţa cu Timocles, scepticul. Iniţial s-ar părea că nimic nu-i desparte : şi acesta s-a retras în pustiu şi trăieşte ca un eremit. Dar raţiunea indiferentei sale faţă de orice e lumesc se dovedeşte a fi cu totul alta. Răspunsurile lui Timocles cad ca un dus rece peste elanurile cu care Pafnutie e necontenit gata să predice dreapta credinţă.
„— Timocles din Cos, vorbi el, mărturisesc că multe din cuvintele tale nu-s lipsite de judecată. E înţelept, în-tr-adevăr, să dispreţuim bunurile acestei lumi. Dar ar fi nebunie să dispreţuim deopotrivă bunurile cele veşnice şi să stirnim mânia lui Dumnezeu. Deplâng orbirea ta, Timocles, şi vreau să-ţi dezvălui adevărata învăţătură, astfel încât, aflând că există un Dumnezeu în trei ipostaze, să asculţi de Dumnezeul acesta, întocmai cum ascultă un copil de tatăl său, "
Timocles însă îl întrerupse : — Renunţă, străine, să-mi înfăţişezi credinţele tale şi nu te gândi că mă vei convinge să-ţi împărtăşesc simţămintele. Orice discuţie e zadarnică. Părerea mea e că nu trebuie să ai nici o părere. Trăiesc ferit de tulburări cu condiţia si trăiesc fără dorinţe. Urmează-ţi calea şi nu încerca să mă smulgi din fericita nepăsare în care sunt cufundat, ca într-o desfătătoare scaldă după zbuciumările aprige ale vieţii mele. în casa lui Cotta, prefectul flotei, France se amuză să-şi silească eroul să participe la un adevărat „ospăţ filozofic". Aici, el are ocazia, să-l asculte pe Eucrit stoicul, pe Dorion epicureanul, pe Nicias scepticul, pe Zenothemis gnosticul şi pe Marcus arianul, întrecân-du-se în a-şi expune convingerile cu o totală lipsă de fanatism şi o desăvârşită eleganţă. Atmosfera în care se desfăşoară disputa e tipic franciană. Argumentele îşi dovedesc pe rând subtilitatea, dar şi relativitatea. O ironie secretă situează cu indulgenţă sistemele filozofice în perspectiva derizorie a vremelniciei, sugerând cât de des oamenii s-au socotit posesorii adevărurilor supreme. Păgânătatea apare în spiritul lui Celsius la antipodul mărginirii pe care creştinismul i-a atribuit-o. Gânditorii alexandrini nu ignoră de loc credinţele lui Pafnutie, dar le-au supus de mult unui examen intelectual sever, fac distincţii complet străine spiritelor rudimentare. Ironia istoriei e că tocmai fineţea devine slăbiciunea filozofiei lor. Cu o rară inteligenţă. France inculcă sentimentul acestei tragice neputinţe. Asistăm la declinul inexorabil al unei civilizaţii şi rafinamentul ei rămâne dezarmat în faţa fanatismului elementar. Dar si acesta se dovedeşte a-şi avea dialectica lui imprevizibilă. In câmpul iraţionalităţii şi misticei, Pafnutie se trezeşte bătut cu propriile sale arme. Nu el, credinciosul, cîştigă graţia divină, ci Thai's, păcătoasa. Voinţa necunoscută a Domnului se dovedeşte a o fi înţeles nu zelosul întru propovăduirea cuvântului sfânt, ci Pavel cel simplu la minte, călugărul tânăr pe care Pafnutie îl dispreţuia.
Practic, toleranţa ajunge iarăşi, printr-un viclean revers dialectic, să se afirme ca atributul adevăratei înţelepciuni. Prea multă lărgime de spirit îi va pierde pe filozofii splendidei civilizaţii elenistice. Dar tot toleranţa e cea care o ajută efectiv pe Thai's să-şi cîştige mântuirea. Călugăriţele din Libia nu o silesc să-şi tortureze trupul în inumane încercări ascetice. Dimpotrivă, ele o tratează cu blândeţe, stareţa Albina îi trimite în chilie un flaut asemenea celora cu care curtezanele obişnuiau să cânte la festine. Am făcut-o, explică ea, „ca să nu cadă pradă tristeţii şi să nu vădească mai puţină graţie şi talent în faţa lui Dumnezeu, decât a arătat în faţa oamenilor". Thai's se răscumpără prin talentele ei aşa cum Barnabe, din povestirea Acrobatul Sfintei Fecioare, capătă iertarea păcatelor sale, exercitân-du-şi arta înaintea icoanei Preacuratei.
Reconstituire a unei întregi lumi apuse, romanul lui France n-are ambiţii arheologice. Totuşi puterea autorului de a învia prin amănuntul discret, dar sugestiv, o realitate devenită legendară, e fascinantă. France a fost un spirit căruia lumea alexandrină îi era atât de familiară, încât, fără nici o sforţare, izbuteşte să o evoce admirabil. Colibele pustnicilor de pe malurile Nilului, spectacolele teatrale, vilele luxoase ale strălucitei cetăţi, tavernele mateloţilor, toate învie cu culoarea lor exactă într-o lumină irizată, chemată să nu le distrugă aura livrescă şi poetică. Liniile tabloului sânt fine şi fug de orice apăsare brutală. Impresia de autenticitate e deplină, descripţia rămâne aerată, ca nicăieri jocul imaginaţiei să nu se lovească de prea multe preciziuni inoportune.
Un părinte iezuit, indignat de această istorisire care făcea apologia toleranţei, a atacat-o vehement într-o revistă obscură. France noca cu umor următoarele : „Mărturisesc că venerabilul părinte m-a flatat, înjurându-mă. El a citit povestea mea si chiar a citit-o atât de bine, încât atunci când a încercat să restabilească istoria sfintei Thai's şi a sfântului Pafnutie în puritatea ei iniţială, nu s-a putut reţine a introduce în naraţiunea sa amănunte pe care le-am născocit eu. El afirmă că Pafnutie era egumen din Antinoia si că Thai's locuia în Alexandria. Acestea sunt însă lucruri pe care le-am inventat... Nu o spun pentru a-i căuta nod în papură venerabilului părinte, dar pentru a-l aduce să reflecteze asupra stării sale. El a absorbit ceva din otrava pe care voia să o distrugă si are prilejul să afle astfel pe pielea-i proprie că diavolul e subtil".
Ovid Crohmălniceanu

LOTUS

în vremea aceea pustiul era locuit de anahoreţi. Pe amândouă malurile Nilului, nenumărate colibe din crengi împlinite cu lut, ridicate prin truda schimnicilor, stăteau risipite la oarecare depărtare unele de altele, astfel încât cei care se adăposteau în ele puteau să trăiască în singurătate şi totuşi sa se ajute la nevoie. Din loc în loc

biserici îşi înălţau crucea deasupra colibelor, şi călugării le treceau pragul, în zilele de sărbătoare, ca să asiste la oficierea sfintelor taine şi să se împărtăşească. Erau apoi, chiar pe malul fluviului, lăcaşuri unde chinoviţii, închişi fiecare într-o chilie strîmtă, nu se adunau laolaltă decât spre a se bucura mai din plin de cele ale singurătăţii.

Anohoreţi şi chinoviţi trăiau într-o aprigă cumpătare, nu puneau nimic în gură până după , apusul soarelui şi toată masa lor se marginea la un - codru de pâine cu puţină sare şi isop. Câte unii se înfundau în nisipuri, îşi încropeau culcuş într-o adâncitură, ori un mormânt, şi duceau o viaţă şi mai osebită.

Toţi îşi păzeau cu străşnicie curăţia, purtau rase aspre cu glugă, din păr de capră, dormeau pe pământul gol după vegheri îndelungi, se rugau, cântau psalmi — într-un cuvânt se osteneau în fiece zi până pe culmile pocăinţei. Cu gândul la păcatul strămoşesc, nu numai că se înfrânau de la orice plăcere şi mulţumire, dar dădeau uitării chiar şi îngrijirile corpului socotite de neapărată trebuinţă după ideile veacului. Aveau credinţa că bolile trupeşti purifică sufletul şi că cele mai glorioase podoabe ale cărnii sunt bubele si copturile. Astfel se adeverea cuvântul profeţilor, care au spus : „Pustiul se va acoperi de flori".

Printre oaspeţii acestei sfinte Thebaide, unii îşi petreceau zilele în post şi rugăciune, alţii îşi cîştigau hrana cu împletituri din coajă de palmier, ori se duceau să muncească, în vremea secerişului, pe lanurile din apropiere. Paginii bănuiau cu păcat pe câte unii că trăiesc din prădăciune şi că se întovărăşesc cu arabii nomazi care jefuiau caravanele. Dar, adevărul era că aceşti călugări dis-preţuiau bogăţiile, iar mireasma virtuţii lor urca până la cer. îngeri cu chip de copilandri veneau, cu toiagul în mână, asemenea drumeţilor, să le cerceteze sihăstriile, în vreme ce diavoli, preschimbaţi în etiopieni ori în animale, tot dădeau târcoale schimnicilor, doar-doar i-or purta în ispită. Dimineaţa, când călugării se duceau să-şi umple ulciorul la fântână, vedeau pe nisip urme de satiri şi de centauri. Privită sub înfăţişarea ei adevărată şi spirituală, Thebaida era un câmp de bătălie unde, la tot ceasul şi mai ales noaptea, se dădeau minunatele lupte dintre cer şi iad.

Pustnicii, asaltaţi cu furie de către legiuni de diavoli, se apărau cu ajutorul lui Dumnezeu şi al îngerilor prin post, pocăinţă şi cazne la care se supuneau de bunăvoie. Câteodată, îmboldirea poftelor cărnii îi sfîşia cu atâta cruzime, încât urlau de durere, iar văicărelile lor răspundeau, sub cerul plin de stele, schelălăitului hienelor flamânde. Atunci; diavolii li se înfăţişau sub chipuri încântă-toare. Căci, dacă diavolii sunt sluţi în realitate, ei iau uneori chip de înşelătoare frumuseţe, care te împiedică să-ţi dai seama ce hram poartă. Pustnicii Thebaidei văzură cu groază în chiliile lor imaginile unor plăceri necunoscute chiar şi voluptoşilor veacului. Dar, cum semnul crucii veghea asupra lor, nu cădeau în ispită, şi duhurile necurate, re-luîndu-şi chipul adevărat, se depărtau în faptul zilei, pline de ruşine şi de turbare. Nu rareori se întâmpla să întâlneşti, în zori, pe câte unul dintre ei luîndu-şi tălpăşiţa cu ochii în lacrimi şi răspunzând celor care îl întrebau : „Plâng şi gem pentru că unul dintre creştinii care stau aici m-a bătut cu vergile şi m-a alungat cu mare ocară".

Bătrânii pustiului îşi întindeau autoritatea până asupra păcătoşilor şi asupra celor necredincioşi. Bunătatea lor era câteodată teribilă. Dobândiseră de la apostoli puterea de a pedepsi orice hulire adusă adevăratului Dumnezeu şi nimic nu putea să-i scape pe cei osândiţi. Prin oraşe şi până în po-porimea Alexandriei se povestea cu groază că pa-mânuil se deschidea şi înghiţea pe învechiţii în răutăţi, pe care ei îi loveau cu toiagul. De aceea erau foarte temuţi de cei dedaţi stricăciunii, şi mai cu seamă de mimi, de actori, de preoţii însuraţi şi de curtezane.

într-atât de mare era virtutea acestor prea-cuvioşi, că pâna şi fiarele sălbatice le dădeau ascultare. Când un sihastru se afla în pragul morţii un leu venea şi îi săpa groapa cu ghearele. Prea-cuviosul, înţelegând că Dumnezeu îl chema la el, se ducea şi îşi săruta toţi fraţii. Apoi, cu inima uşoară, se culca spre a adormi întru Domnul.

Or, de când Antonie, în vârstă de peste o sută de ani, se retrăsese pe muntele Colzin, împreună cu discipolii săi iubiţi, Macarie şi Amatas, nu se mai afla în toată Thebaida un călugăr cu o lucrare duhovnicească mai bogată în fapte ca Paf-nutie, stareţul de la Antinoia. La drept vorbind, Efrem şi Serapion privegheau asupra unui mai mare număr de călugări şi nu-şi aveau pereche în felul cum diriguiau viaţa spirituală de zi cu zi din mănăstirile lor. Dar Pafnutie ţinea posturile cele mai grele şi rămânea uneori câte trei zile în şir fără să pună nimic în gură. Rasa lui era din părul cel mai aspru, dimineaţa şi seara se bătea cu vergile
şi zăbovea adesea îngenuncheat vreme îndelungată, cu fruntea lipită de pământ.

Cei .douăzeci şi patru de discipoli ai săi îşi ridicaseră colibele în apropiere de coliba lui şi îi urmau în totul pilda austeră. El îi iubea nespus de mult în Isus Hristos şi îi îndemna fără încetare pe calea pocăinţei. Printre fiii săi duhovniceşti se găseau oameni care, după ce se îndeletniciseră ani îndelungaţi cu tâlhăriile, fuseseră adânc pătrunşi de cuvântul şi imboldul preacuviosului stareţ, încât îmbrăţişaseră viaţa monahicească. Curăţia traiului pe care îl duceau era pe deplin grăitoare pentru tovarăşii lor. între aceştia se deosebeau un fost bucătar al unei regine din Abisinia, care, convertit tot aşa de către stareţul Antinoiei, vărsa râuri de lacrimi, şi diaconul Flavian, care cunoştea Scriptura şi cuvânta cu har. Dar cel mai minunat dintre discipolii lui Pafnutie era un flăcău de la ţară, pe nume Pavel, căruia i se spunea cel Sărac cu duhul, din pricina nemăsuratei lui naivităţi. Oamenii râdeau de nevinovăţia lui, însă Dumnezeu îi purta de grijă, trimiţîndu-i vedenii şi înzestrându-l cu darul prorocirii.

Pafnutie trăia în sfinţenie fiecare ceas, împărtăşind învăţătura cea bună discipolilor săi şi ţinând in mare cinste îndatoririle vieţii monahiceşti. Adeseori cugeta asupra cărţilor sfinte, dornic să le pătrundă tâlcurile. De aceea, deşi încă tânăr de ani, era plin de vrednicie. Diavolii care se năpustesc cu atâta vrăjmăşie asupra bunilor sihastri

nu îndrăzneau să se apropie de el. Noaptea, pe lună, şapte pui de şacal stăteau la pândă în faţa chiliei stareţului, proptiţi pe labele dindărăt, nemişcaţi şi tăcuţi, cu urechea ciulită. Şi se crede că erau şapte demoni pe care el îi ţinea acolo, în pragul chiliei, prin puterea sfinţeniei,sale.

Pafnutie se născuse în Alexandria, din părinţi nobili, care îl trimiseseră să se instruiască în ştiinţele profane. Fusese sedus chiar şi de închipuirile poeţilor, şi într-atât erau de mari, în prima-i tinereţe, rătăcirea cugetului şi a minţii, încât credea că neamul omenesc a pierit înecat de apele potopului în vremea Deucalionului, şi discuta cu colegii lui asupra naturii, însuşirilor, ba până şi asupra existenţei lui Dumnezeu. Pe atunci trăia în stricăciune, aidoma păgânilor. Era un răstimp de care nu-şi amintea decât cu ruşine şi căinţă.

— în acele zile, le spunea el fraţilor săi, fierbeam în cazanul desfătărilor amăgitoare.

înţelegea prin asta că se hrănea cu cărnuri iscusit pregătite şi că se ducea la băile publice. Şi drept e, până pe la douăzeci de ani trăise acea viaţă lumească, pe care s-ar fi cuvenit mai degrabă să o numeşti moarte decât viaţă. Dar, primind învăţătura preotului Macrin, deveni un alt om.

Adevărul îl pătrunse până în adâncul fiinţei sale, şi el obişnuia să spună că l-a pătruns ca o sabie, îmbrăţişa credinţa în Calvar şi îşi dărui întreaga iubire lui Isus cel răstignit. După ce se boteză, mai rămase un an printre păgâni, în lumea în care îl ţineau legăturile obişnuinţei. Dar într-una din zile, intrând într-o biserică, auzi pe diacon citind acest verset din Scriptură : „De vrei să fii desăvârşit, du-te şi vinde tot ce ai şi dăruieşte banii săracilor", îndată îşi vându avutul, împărţi totul în milostenii şi îmbrăţişa viaţa monahicească. De zece ani de când se retrăsese departe de oameni, nu mai fierbea în cazanul desfătărilor cărnii, şi apriga-i înfrânare îl ajuta să cunoască mângâierile pocăinţei.

Or, într-o zi când, reînviindu-şi în cuget, dintr-un pios obicei, ceasurile pe care le trăise departe de Dumnezeu, îşi cerceta greşelile una câte una, spre a-şi da seama întocmai de hidoşenia fiecăreia în parte, îşi aminti că a văzut odinioară, la teatrul din Alexandria, o comediană de o rară frumuseţe, pe nume Thai's. Această femeie juca în faţa mulţimii şi nu se codea să apară în dansuri ale căror mişcări, gândite cu multă iscusinţă, aminteau de pasiunile cele mai oribile. Sau simula vreuna din acele porniri ruşinoase pe care fabulele paginilor le atribuiau Venerei, Ledei ori frumoasei Pasiphae. Insufla astfel tuturor spectatorilor focul luxurei; şi când tineri chipeşi sau bătrâni bogaţi, robiţi de patima, veneau să-i atârne ghirlande de flori în pragul casei, ea îi primea şi se dăruia fie-căruia. In aşa chip încât, pierzîndu-şi sufletul, pierdea deopotrivă o mulţime de alte suflete.

Cât pe ce să-l aducă pe însuşi Pafnutie să cadă în păcat, îi aprinsese dorinţa în sânge şi el se apropiase o dată de casa curtezanei. Dar se oprise în prag, din fireasca sfială a celei mai crude tinereţi (avea pe atunci doar cincisprezece ani) şi din teama că se va vedea respins, fiind fără bani, căci părinţii săi vegheau să nu facă cheltuieli mari. Dumnezeu, în nemăsurata-i îndurare, alesese aceste două căi spre a-l izbăvi de o înfricoşată fărădelege. Pafnutie însă nu-i purtase pic de recunoştinţă, fiindcă în acea vreme nu ştia să deosebească cele de folos pentru sine şi râvnea la bunurile amăgitoare. Aşadar, îngenuncheat în chilia lui, în faţa crucii mântuitoare de lemn, de braţele căreia fusese atirnată, ca într-o balanţă, răscumpărarea lumii, Pafnutie începu să se gândească la Thaîs, fiindcă Thais era păcatul lui, şi medita îndelung, în respectul canoanelor monahiceşti, la urâciunea înspăimân-tătoare a plăcerilor trupeşti, pe care această femeie i le inspirase, în zilele de tulburare şi ignoranţă. După câteva ceasuri de meditaţie, imaginea frumoasei Thaîs îi apăru cu o extremă limpezime. O revăzu aşa cum o văzuse atunci, sub imboldul ispitei, în toată frumuseţea ei trupească. I se înfăţişă mai întîi asemenea Ledei, întinsă leneş pe un pat de zambile, .cu capul dat pe spate, cu ochii umezi şi plini de strălucire, cu nările fremătând, cu buzele întredeschise, cu sânul ca o floare şi cu braţele răcoroase ca două pâraie. Vazînd-o astfel, Pafnutie se izbea cu pumnii în piept şi spunea :

— Eşti martor, Dumnezeule, că-mi dau seama de urâciunea păcatului meu !

Dar imaginea se schimba pe nesimţite. Buzele înrobitoarei Thaîs, adâncindu-se spre colţurile gurii, mărturiseau cu fiece clipă mai mult o tainică suferinţă. (Ochii ei măriţi peste măsură erau plini de lacrimi şi de lumină ; din pieptu-i zbuciumat de suspine se ridica un răsuflet asemeni celor dintâi răbufniri ale furtunii. Văzînd-o astfel, Pafnutie se simţi, tulburat până în adâncul sufletului. Aruncându-se cu fruntea la pământ, făcu această rugăciune ;

— Tu care ai pus mila în inimile noastre ca rouă dimineţii peste câmpie, Dumnezeule drept şi milostiv fii binecuvântat ! Slavă, slavă ţie ! Depărtează de la robul tău iubirea mincinoasă care duce la ticăloase poftiri şi îndură-te de mine să l nu iubesc făpturile tale decât întru tine, căci ele l trec şi tu veşnic rămâi. Dacă mi-am oprit gândul asupra acestei femei, e pentru că ea este opera ta. îngerii înşişi se apleacă cu grijă asupră-i. Nu-i ea oare, o, Doamne, suflarea gurii tale ? Nu trebuie să urmeze a mai păcătui cu atîţia oameni din partea locului şi cu atîţia străini. O milă fără de margini s-a trezit în inima mea pentru ea. Fărădelegile ei sunt cumplite şi numai cât cuget la asta mă străbate un fior care face să mi se zbîrlească părul de groază. Dar cu cât e mai vinovată, cu atât mai vârtos trebuie să o plâng. Plâng la gândul că diavolii au să o chinuiască în vecii vecilor.

Pe când medita astfel, văzu un pui de şacal la picioarele lui. Rămase buimăcit de uimire, căci uşa chiliei. stătea închisă încă de dimineaţă. Spurcăciunea părea că citeşte în gândurile stareţului şi dădea din coadă ca un câine. Pafnutie se închină : jigodia pieri numaidecât. Dându-şi seama că diavolul i se strecurase pentru întîia oară în chilie, făcu o scurtă rugăciune ; apoi se întoarse din nou cu gândul la Thai's.

— Cu ajutorul lui Dumnezeu, îşi zise el, trebuie să o scap din ghearele pierzaniei! Şi adormi.

A doua zi dimineaţa, după ce îşi făcu rugăciunea, porni către preacuviosul Palemon, care ducea, în apropiere, aceeaşi viaţă monahicească, îl găsi liniştit şi voios, săpând pământul, ca de obicei. Palemon era bătrân şi avea un petic de grădină : sălbăticiunile veneau să-i lingă mâinile şi diavolii nu-i tulburau pacea.
— Domnul fie lăudat! frate Pafnutie, glă-sui el, sprijinindu-se în coada hîrleţului.
— Domnul fie lăudat ! zise Pafnutie. Şi pace ţie, fratele meu !
— Ţie asemeni, frate Pafnutie ! spuse cuviosul Palemon, şi îşi şterse cu mâneca sudoarea de pe frunte.
— Frate Palemon, cuvintele noastre trebuie să aibă drept singur ţel preamărirea Celui ce-a făgăduit să se afle pururi în mijlocul sufletelor care se adună laolaltă în numele său. De aceea am venit să-ţi împărtăşesc un gând de-al meu, urzit anume întru slava Atotputernicului.
— Domnul să-ţi binecuvinteze gândul, Paf-nutie, aşa cum a binecuvântat lăptucile mele ! în fiecare dimineaţă îşi revarsă rouă şi milostenia asupra grădinii mele şi bunătatea-i nemărginită mă îndeamnă să-l slăvesc în castraveţii şi dovlecii pe care mi-i dăruieşte. Să-l rugăm să ne aibă în paza lui! Căci nimic nu e mai de temut decât pornirile nesăbuite care smintesc inimile. Sub stăpânirea lor suntem asemeni oamenilor beţi şi umblăm alandala, smucindu-ne în dreapta şi-n stânga, gata în orice clipă să cădem în ticăloşie. Uneori, asemenea porniri ne aruncă într-o veselie dezmăţată, şi cel ce i se robeşte fără împotrivire face să răsune aerul spurcat de râsul hohotitor al brutelor. Veselia asta vrednică de plâns îl duce pe cel păcătos la tot soiul de blestemăţii. Alteori, aceleaşi rătăciri ale sufletului şi ale simţurilor ne aruncă într-o tristeţe nelegiuită, de o mie de ori mai nenorocită decât veselia. Frate Pafnutie, eu nu sunt decât un biet păcătos ; dar în lunga mea viaţă am învăţat că schimnicul nu are duşman mai rău ca tristeţea. Adică acea îndărătnică melancolie care învăluie sufletul ca o pâclă şi-i ascunde lumina lui Dumnezeu. Nimic mai potrivnic mântuirii, şi cea mai mare izbîndă a diavolului e să înstăpânească o posacă şi neagră tristeţe în inima unui călugăr. Dacă nu ne-ar trimite decât ispite sub chipuri vesele n-ar fi de temut nici pe jumătate. Dar vai ! se dovedeşte un meşter neîntrecut când e vorba să ne semene tristeţea în suflet.
N-a trimis el părintelui Antonie un copil negru atât de frumos, că numai văzîndu-l te podideau lacrimile ? Cu ajutorul Domnului, părintele Antonie a ştiut să se ferească de capcanele diavolului. Eu l-am cunoscut în vre-mea când trăia printre noi; se veselea împreună cu discipolii săi şi niciodată nu se lăsă pradă melancoliei. Dar oare n-ai venit încoace, frate, să-mi împărtăşeşti un; anume gând al tău ? îmi vei arăta că mă bucur de trecere în ochii tăi împărtă-şindu-mi-l, mai cu seamă dacă gândul acesta rîv-neşte să preamărească pe Dumnezeu.
— într-adevăr, frate Palemon, voiesc a mă osteni întru slava Celui de Sus. întăreşte-mă cu povaţa ta, căci bogate sunt luminile tale şi păcatul nu ţi-a întunecat niciodată limpezimea minţii.
— Frate Pafnutie, nu sunt vrednic să dezleg , cureaua sandalelor tale şi păcatele mele n-au număr, întocmai ca nisipurile pustiului. Dar sunt bătrân şi nu te voi lipsi de ajutorul experienţei mele.
— Atunci, am să-ţi mărturisesc, frate Palemon, că sunt pătruns de durere la gândul că există
în Alexandria o curtezană, pe nume Thai's, care trăieşte în păcat şi este o pricină de sminteală pentru popor.
— într-adevăr, frate Pafnutie, iată o grozăvie menită să ne umple de întristare. Multe femei trăiesc asemenea ei printre păgâni. Aflat-ai tu cumva un leac pentru răul acesta ?
— Frate Palemon, mă voi duce eu însumi să caut femeia asta în Alexandria şi, cu ajutorul lui Dumnezeu, o voi smulge din păcat. Iată gândul meu, frate ; tu cum socoti ?
— Frate Pafnutie, eu nu sunt decât un biet păcătos, dar părintele Antonie al nostru avea obiceiul să spună : „Oriunde te-ai găsi, nu te grăbi să pleci de acolo ca să te duci aiurea".
— Frate Palemon, vezi oare ceva rău în ceea ce am eu de gând să fac ?
— Preabunule Pafnutie, ferească-mă Domnul să pun sub bănuială gândurile fratelui meu ! Dar vezi, părintele Antonie al nostru mai zicea : „Peştele azvârlit pe uscat piere" ; la fel se întâmplă cu schimnicul care iese din chilia lui şi se amestecă printre oamenii veacului : se depărtează de cele bune.
Zicând acestea, bătrânul Palemon înfundă hîrleţul cu piciorul în pământ şi se apucă să sape
harnic la rădăcina unui măr tânăr. în vreme ce săpa astfel, o antilopă zvîcni într-o săritură peste gardul ce împrejmuia grădina, aproape fără să atingă frunzişul, rămase locului buimacă, neliniştită, cu genunchii tremurând, apoi se apropie din două salturi de bătrân şi îşi strecură capul fin la pieptul prietenului ei.
— Domnul fie lăudat în gazela pustiei! zise Palemon.
Şi se duse în chilie după o bucată de pâine neagră, pe care o dădu sălbăticiunii să o mănînce din palmă.
Pafnutie rămase pe gânduri o bucată de vreme, cătând aţintit la pietrele de pe drum. Apoi o porni agale spre chilia lui, chibzuind la cele ce auzise. O mare frământare îi stăpânea cugetul.
„Sihastrul acesta, îşi zicea el, e un bun sfetnic, plin de duhul prevederii. Şi se îndoieşte de înţelepciunea celor ce mi-am pus în minte să fac. Totuşi, m-ar îndurera peste măsură să o las mai mult pe Thai's pradă demonului ce-o stăpâneşte. Dumnezeu să mă lumineze şi să mă călăuzească !"
Cum îşi urma calea, văzu un fluierar prins în plasa pe care un vânător o întinsese pe nisip, şi îşi dădu seama că era o femelă, fiindcă barbatuşul se pogora în zbor asupra plasei şi-i rupea ochiurile cu ciocul, unul câte unul, până ce făcu o deschizătură prin care perechea lui putu sa scape. Preacuviosul contempla această privelişte, şi cum prin virtutea curăţiei sale pătrundea lesne tâlcul mistic al lucrurilor, înţelese că pasărea captivă nu era altcineva decât Thai's, prinsă în mrejele pierzaniei, şi că, aidoma fluierarului care rupea firele de cânepă cu ciocul, el trebuie să rupă, prin cuvinte pătrunse de putere, legăturile nevăzute ce-o ţineau pe Thai's în păcat. De

aceea aduse laudă Domnului şi se simţi întărit în hotărârea lui dintâi. Dar, văzînd după o clipă fluierarul împleticindu-se şi încurcându-se el însuşi în plasa pe care abia o sfîşiase, căzu din nou pradă îndoielii.
Nu închise ochii toată noaptea şi spre ziuă avu o vedenie. Thai's îi apăru iarăşi. Chipul ei nu mai exprima voluptăţile vinovate şi ea nu mai era înveşmântată în văluri diafane, aşa ca de obicei. Un linţoliu o acoperea până-n călcâie, ascunzîn-du-i şi faţa, încât schimnicul nu-i vedea decât ochii, din care se prelingeau lacrimi strălucitoare Şi grele.
Pafnutie începu şi el să plângă şi, gândind că Dumnezeu însuşi îi trimitea această vedenie, îşi alungă orice şovăire din inimă. Se dădu jos din pat, apucă în mână un toiag noduros, simbol al credinţei Creştine, ieşi din chilie, închizînd uşa cu grijă, astfel ca animalele pustiei şi păsările cerului să nu se strecoare şi să spurce cartea sfintei Scripturi pe care o păstra la căpătâi, îl chemă pe diaconul Flavian spre a-i încredinţa privegherea celor douăzeci şi trei de discipoli ai săi, apoi, numai cu rasa-i lungă pe el, o porni către Nil, hotărît să urmeze pe jos malul libic până la cetatea întemeiată de Macedonean. Mergea din zori prin nisipul pustiei, nesocotind oboseala, foamea şi setea ; soarele tocmai pogorâse după geana zării, când văzu în depărtare fluviul spăimântător, rostogolindu-şi apele însângerate printre stâncile de aur şi de foc. O apucă în lungul malului, bătând la uşa colibelor stinghere pentru o bucata de pâine, în numele Domnului, şi primind ocările, sudălmile şi ameninţările cu o neumbrită bucurie. Nu se temea nici de tâlhari, nici de fiarele sălbatice, dar ocolea cu mare grijă oraşele şi satele aflate în cale. Se îngrozea la gândul că va întâlni copii jucându-se în arşice în faţa casei părinteşti, ori că va vedea lângă cisterne femei în cămăşi albastre, lăsându-şi ulciorul la pământ şi zîmbind. Primejdia îl pândeşte de pretutindeni pe sihastru : uneori e o cumpănă pentru ca el să citească în Scriptură că dumnezeiescul învăţător mergea din oraş în oraş .şi se ospăta acolo cu -discipolii săi. Virtuţile pe care anahoreţii le brodează cu atâta grija pe ţesătura credinţei sunt deopotrivă fragile, pe cât de minunate : o lumească suflare poate să le întunece frumuseţea culorilor. Iată de ce Pafnutie se ferea să intre în oraşe, temându-se că inima lui se va înmuia la vederea oamenilor.
Nu se abătea dară de pe căile singuratice. Când pogora înserarea, foşnetul tamarinilor mângâiaţi de adierea apei îi dădea o adâncă înfiorare, şi îşi trăgea gluga pe ochi ca să nu mai vadă frumuseţea lucrurilor. După şase zile de mers ajunse într-un loc numit Sisileia. Fluviul curge aici printr-o vale sugrumată de două lanţuri de munţi de granit. Din piatra asta îşi ciopleau egiptenii idolii, în vremea când se închinau demonilor. Pafnutie văzu un uriaş cap de Sfinx, nedesprins din stâncă. Temându-se să nu sălăşluiască într-însul cine ştie ce duh necurat, făcu semnul crucii şi rosti numele lui Isus; un liliac îşi luă zborul îndată dintr-una din urechile monstrului şi Pafnutie înţelese că a alungat duhul cel rău care stătea cuibărit acolo de veacuri. Pătruns de zel, ridică un pietroi de jos şi-l azvârli asupra idolului, nimerindu-l drept în faţă. Atunci, pe chipul misterios al Sfinxului se zugrăvi o mâhnire atât de adâncă, încât Pafnutie se simţi mişcat, într-adevăr, durerea supraomenească de pe chipul acela de piatră ar fi tulburat şi pe cel mai nesimţitor dintre oameni. Şi Pafnutie grăi către Sfinx :
— O, monstrule, asemeni satirilor şi centaurilor pe care i-a văzut în pustie părintele nostru Antonie, mărturiseşte dumnezeirea lui Isus Cristos ! Şi te voi binecuvânta în numele Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh.
Astfel grăi : o rază de lumină ţîşni din ochii Sfinxului ; pleoapele grele ale monstrului tresă-riră şi buzele-i de piatră îngăimară anevoie, ca un ecou al omului care vorbise, numele sfânt al lui Isus Cristos; Pafnutie, ridicând mâna dreaptă, binecuvânta Sfinxul din Sisileia.
După aceea îşi urmă calea şi, din valea lărgită, zări ruinele unei uriaşe cetăţi. Templele, rămase în picioare, erau susţinute de idoli în chip de coloane şi, cu îngăduinţa lui Dumnezeu, capete de femei cu coarne de vacă în frunte cătau lung la Pafnutie, cu o privire care îl făcea să pălească. Merse astfel şaptesprezece zile în şir, hrănindu-se doar cu ierburi crude şi dormind noaptea prin surpături de palate, printre pisicile sălbatice şi guzganii lui Faraon, cărora le ţineau tovărăşie femei cu trupul isprăvindu-se într-o coadă solzoasa de peşte. Dar Pafnutie ştia că aceste femei veneau din iad şi le alunga făcându-şi semnul crucii.
în cea de a optsprezecea zi, întâlnind, departe de orice aşezare, o colibă ca vai de lume, încropită din foi de palmier şi pe jumătate îngropată în nisipul spulberat de vântul deşertului, se apropie cu nădejdea că acolo îşi are sălaşul vreun pios anahoret. Cum coliba nu avea uşă, văzu înăuntru un ulcior, o mână de rădăcini şi un pat de frunze uscate.
„Uite, îşi zise el, aici trăieşte un schimnic, îndeobşte, schimnicii nu se depărtează prea mult de chilia lor. Şi acesta trebuie să fie pe undeva prin preajmă. Vreau să-l îmbrăţişez cu sărutul păcii, asemeni sfântului părinte Antonie care, tre-cându-i pragul călugărului Pavel, l-a sărutat de trei ori. Vom sta de vorbă împreună despre cele veşnice şi poate că Domnul ne va trimite printr-un corb o bucată de pâine, pe care gazda mea mă va pofti cinstit să o împărţim între noi."
In vreme ce vorbea astfel cu sine, se învârtea în jurul colibei, căutând dacă nu va găsi pe cineva. Nu făcuse nici o sută de paşi şi văzu pe malul Nilului un om aşezat pe pământ, cu picioarele încrucişate sub el. Omul era gol; avea părul şi barba albe ca zăpada, iar pielea mai roşie decât cărămida. Pafnutie nu se mai îndoia că omul acesta era sihastrul, îl salută cu cuvintele pe care călugării au obiceiul să şi le spună atunci când se întâlnesc.
— Pace ţie, frate! Fie ca într-o zi să ai parte de dulcea fericire a raiului.
Omul nu răspunse. Stătea neclintit şi părea că nici nu aude. Pafnutie îşi închipui că tăcerea lui era pricinuită de unul din acele extazuri atât de obişnuite sufletelor pătrunse de sfinţenie. Se aşeză în genunchi, alături de

necunoscut, cu mâinile împreunate, şi rămase aşa, adâncit în rugăciune, pâna la asfinţitul soarelui. Atunci, văzîndu-l pe tovarăşul său tot atât de transportat, îi spuse :
— Părinte, dacă te-ai desprins din extazul în care te-am găsit cufundat, dă-mi binecuvântarea ta în numele Domnului nostru Isus Cristos.
Celălalt îi răspunse fără a întoarce capul:
— Străine, nu pricep ce vrei să spui şi nu cunosc pe acest Domn Isus Cristos.
— Cum strigă Pafnutie. Profeţii l-au vestit ; legiuni de martiri au mărturisit numele Lui;
Cezar însuşi l-a adorat şi mai deunăzi eu însumi l-am făcut pe Sfinxul din Sisileia să-i proclame măreţia. E cu putinţă ca tu să nu-l cunoşti ?
— Prietene, răspunse celălalt, iată că e cu putinţă. Ar fi chiar sigur, dacă ar exista ceva sigur pe lumea asta.
Pafnutie era uimit şi întristat peste măsură de nemaipomenita ignoranţă a omului acestuia.
— Dacă nu-l cunoşti pe Isus Cristos, rosti el, toate faptele tale de bine nu-ţi vor sluji la nimic şi nu vei dobândi viaţa veşnică.
Bătrânul zise :
— E zadarnică şi fapta, şi înfrânarea ; e totuna dacă trăieşti, ori mori.
-~ Cum ! întrebă Pafnutie, tu nu vrei să trăieşti întru cele veşnice ? Dar spune-mi, oare nu tu iţi duci viaţa într-o colibă, aici, în pustie, ase-meni sihastrilor ?
— Aşa se pare.
— Nu trăieşti tu gol şi despuiat de toate cele lumeşti ?
— Aşa se pare.
— Nu te hrăneşti tu cu rădăcini şi nu-ţi Păstrezi curăţia sufletului şi a trupului ?
— Aşa se pare.
— Nu te-ai lepădat tu de toate deşertăciunile lumii acesteia ?
— M-am lepădat, într-adevăr, de lucrurile deşarte care fac îndeobşte grija de căpetenie a oamenilor.
— Precum văd, tu trăieşti ca şi mine, sărac, în curăţie şi singurătate. Dar tu nu trăieşti astfel, ca mine, din iubire pentru Dumnezeu şi în nădejdea fericirii cereşti ! Iată ce nu pot pricepe. De ce eşti virtuos, dacă nu crezi în Isus Cristos ? De ce te lipseşti de bunurile acestei lumi, dacă nu ţii sa dobândeşti bunurile veşnice ?
— Străine, eu nu mă lipsesc de nici un bun şi-mi place să cred că am găsit un fel de viaţă destul de mulţumitoare, deşi, la drept vorbind, nu există viaţă bună, ori rea. Nimic nu e în sine cinstit sau ruşinos, drept sau nedrept, plăcut sau dureros, bun sau rău. Singură părerea noastră dă lucrurilor o însuşire sau alta, aşa cum sarea da gust bucatelor.
— Prin urmare, după tine, nu există nimic sigur. Tu tăgăduieşti adevărul pe care înşişi idolatrii l-au căutat. Stai şi piroteşti în ignoranţa ta, asemeni unui câine obosit care doarme în noroi
— Străine, e la fel de zadarnic să arunci ocări asupra câinilor şi a filozofilor. Noi nu ştim
ce sunt câinii, nici ce suntem noi înşine. Nu ştim nimic.
— O, bătrâne, aşadar, faci parte din acea sectă ridicolă a scepticilor ? Eşti şi tu unul dintre acei jalnici smintiţi care tăgăduiesc deopotrivă mişcarea şi repausul, şi care nu ştiu să deosebească lumina soarelui de umbrele nopţii?
— într-adevăr, prietene, sunt un sceptic, şi dintr-o sectă care mi se pare vrednică de laudă, în vreme ce tu o socoti ridicolă. Căci aceleaşi lucruri au felurite înfăţişări. Piramidele din Memfis ni se arată, în revărsatul zorilor, ca nişte conuri de lumină trandafirie. La ceasul asfinţitului, pe cerul cuprins de flăcări, se văd ca nişte triunghiuri întunecate. Dar cine va pătrunde oare substanţa lor intimă ? Tu mă învinovăţeşti că tăgăduiesc aparenţele, când, dimpotrivă, aparenţele sunt singurele realităţi pe care le cunosc. Soarele mi se pare luminos, dar natura lui intimă mi-este necunoscută. Simt că focul arde, dar nu ştiu nici cum, nici pentru ce. Prietene, ţi-e greu să mă înţelegi. De altfel, e totuna să fii înţeles într-un chip sau altul.
— Te întreb încă o dată : atunci de ce trăieşti în pustie, cu rădăcini şi curmale ? De ce te chinuieşti fără milă ? îndur şi eu chinuri la fel de mari şi trăiesc ca şi tine in renunţare şi singurătate. Dar gândul meu e să plac lui Dumnezeu şi să merit fericirea veşnică. Iată un ţel pătruns de bună chibzuinţă, căci e înţelept să suferi în vederea unei mari împliniri. Dimpotrivă, e o sminteală să chemi asupră-ţi de bunăvoie zadarnice osteneli şi suferinţe fără rost. Dacă n-aş crede — iartă-mi blasfemia, o, Lumină dintru început! — dacă n-aş crede în adevărul pe care Dumnezeu ni l-a dat spre învăţătură prin glasul prorocilor, prin pilda fiului său, prin faptele apostolilor, prin autoritatea sinoadelor şi prin mărturia martirilor, dacă n-aş şti că suferinţele trupului sunt sănătatea sufletului, dacă aş fi, ca tine, cufundat în ignorarea misterelor sacre, m-aş întoarce fără zăbavă în vălmăşagul lumesc, m-aş strădui să adun bogăţii ca să trăiesc în desfătări, ca fericiţii acestei lumi, şi aş spune voluptăţilor: „Veniţi, copilele mele, veniţi, roabele mele, veniţi toate să-mi turnaţi vinurile voastre, licorile voastre fermecate de dragoste şi miresmele voastre". Dar tu, bătrân smintit, tu te lipseşti de toate bucuriile vieţii, pierzi fără să aştepţi nimic în schimb; dăruieşti fără nădejde de răsplată şi imiţi în chip ridicol osârdia minunată a sihastrilor noştri, asemeni unei maimuţe neruşinate care socoate că, zmulgând un zid, copiază tabloul unui pictor iscusit. O, cel mai nătâng dintre oameni, ce e în capul tău ?
Pafnutie vorbea plin de o nestăpânita mânie. Dar bătrânul rămânea liniştit.

— Prietene, răspunse el cu blândeţe, ce-ţi pasă ţie ce e în capul câinelui tolănit în noroi, ori al maimuţei stricătoare ?
Pafnutie nu se gândea decât la slăvirea lui Dumnezeu. Potolindu-i-se mânia, îşi ceru iertare cu o nobilă umilinţă.
— Iartă-mă, o, bătrâne, o, frate, dacă râvna adevărului m-a făcut să trec dincolo de marginile îngăduite. Dumnezeu mi-este martor că nu făptura ta, ci rătăcirea cugetului tău a stârnit în mine ura. Sufăr să te ştiu pradă întunericului, fiindcă eu te iubesc întru Isus Cristos şi grija mântuirii tale îmi stăpâneşte inima. Vorbeşte, dezvăluie-mi temeiurile judecăţilor tale: ard de nerăbdare să le aflu, ca să le spulber fără zăbavă.
Bătrânul grăi liniştit:
— Mi-e totuna să vorbesc, ori să tac. îţi voi împărtăşi deci gândurile mele, fără să ţi le cer pe ale tale în schimb, fiindcă nu doresc să ştiu nimic despre tine. Nu-mi pasă nici de fericirea, nici de nefericirea ta şi mi-e indiferent dacă gândeşti într-un fel sau altul. Şi cum oare aş putea sa te iubesc sau să te urăsc ? Duşmănia şi simpatia sunt deopotrivă de nevrednice de cel înţelept. Dar, de vreme ce mă întrebi, află că mă numesc Timocle şi că m-am născut în Cos, din părinţi îmbogăţiţi de pe urma negoţului. Tatăl meu era armator de corăbii. Agerimea minţii lui se asemuia foarte mult cu aceea a lui Alexandru, supranumit cel Mare. Şi totuşi, se arăta mai puţin greoaie, într-un cuvânt, era o biată natură omenească. Aveam doi fraţi care îi călcau pe urme, în meseria lui de armator. Eu îmi dăruiam timpul învăţăturii. Or, fratele cel mare fu silit de tata să se însoare cu o femeie cariană [1], pe nume Ti-maesa, care nu-i plăcea nici de frică, astfel că nu putu să trăiască lângă ea fără să nu cadă într-o neagră melancolie. Şi totuşi, Timaesa inspira fratelui nostru mai mic o iubire nelegiuită şi iubirea asta se preschimbă în curând într-o patimă furioasă. Cariană îi ura în egală măsură pe amândoi. Ea iubea un cântăreţ din flaut, pe care îl primea noaptea în odaia ei. într-o dimineaţă, ibovnicul îşi uită acolo cununa de flori pe care o purta de obicei pe la ospeţe. Fraţii mei, găsind cununa, jurară să-l omoare pe cântăreţul din flaut, şi chiar a doua zi îl răpuseră sub bici, neînduratori la lacrimile şi rugăminţile acestuia. Cumnata mea îşi pierdu minţile de durere şi tustrei ticăloşii aceştia, ajunşi aidoma fiarelor sălbatice, rătăceau cu nebunia lor pe ţărmurile insulei noastre, urlând ca lupii, făcând spume la gură, cu ochii pironiţi în pământ, însoţiţi de huiduielile copiilor, care azvârleau cu scoici după ei. Curând muriră şi tatăl meu îi îngropa cu mâinile lui. La puţină vreme după aceea nu mai putu să. pună nimic în gură şi pieri de foame, deşi era destul de bogat ca să cumpere toate cărnurile şi toate poamele din târ-gurile Asiei, închise ochii, deznădăjduit că-mi lasă mie averea. Eu m-am folosit de ea ca să călătoresc. Am străbătut Italia, Grecia şi Africa, fără să întâlnesc un singur om înţelept sau fericit. Am studiat filozofia la Atena şi Alexandria şi-am fost asurzit de larma disputelor, în sfârşit, ajungând până în India, am văzut pe malul Gangelui un om gol, care şedea acolo, nemişcat, cu picioarele încrucişate sub el, de treizeci de ani încheiaţi. Liane i se încolăceau în jurul trupului uscat şi păsările îşi făceau cuibul în părul lui. El trăia totuşi. Vă-zîndu-l, mi-am amintit de Timaesa, de cântăreţul din flaut, de cei doi fraţi ai mei şi de tatăl meu,
si am înţeles că indianul acesta era un înţelept. „Oamenii, mi-am spus în sinea mea, suferă pentru că nu pot avea ceea ce cred ei că este binele, sau pentru că se tem să nu piardă ceea ce au, sau pentru că îndură ceea ce cred ei că este un rău. înlăturaţi orice asemenea credinţă şi toate relele vor dispărea." Iată de ce m-am hotărât să nu socot niciodată nimic folositor, să mă lepăd de toate . bunurile acestei lumi şi să trăiesc în singurătate şi în nemişcare, după pilda acelui indian.
Pafnutie ascultase plin de luare-aminte povestirea bătrânului.
— Timocles din Cos, vorbi el, mărturisesc că multe din cuvintele tale nu-s lipsite de judecată. E înţelept, într-adevăr, să dispreţuim bunurile acestei lumi. Dar ar fi nebunie să dispreţuim deopotrivă bunurile cele veşnice si să stârnim mî-nia lui Dumnezeu. Deplâng orbirea ta, Timocles, si vreau să-ţi dezvălui adevărata învăţătură, astfel încât, aflând că există un Dumnezeu în trei ipostaze, să asculţi de Dumnezeul acesta, întocmai cum ascultă un copil de tatăl său. Timocles însă îl întrerupse : — Renunţă, străine, să-mi înfăţişezi credinţele tale şi nu te gândi că mă vei convinge să-ţi împărtăşesc simţămintele. Orice discuţie e zadarnică. Părerea mea e că nu trebuie să ai nici o părere. Trăiesc ferit de tulburări cu condiţia să trăiesc fără dorinţe. Urmează-ţi calea şi nu încerca să mă smulgi din fericita nepăsare în care sunt cufundat, ca într-o desfătătoare scaldă, după zbuciumările aprige ale vieţii mele.
Pafnutie era un profund cunoscător al celor legate de credinţă. Ştiind să pătrundă inima oamenilor, înţelese că harul lui Dumnezeu nu se pogorâse asupra bătrânului Timocles şi că ziua mântuirii nu sosise încă pentru sufletul acesta îndărătnicit să se piardă. Nu mai spuse nimic, de teamă că dreapta povăţuire ar putea duce la sminteală. Căci se întâmpla uneori, înfruntându-i pe necredincioşi, să-i împingem mai degrabă din nou în păcat, decât să-i aducem pe calea cea bună. Iată de ce aceia care cunosc adevărul trebuie să-l răspândească în jurul lor cu mare prevedere.
— Rămâi cu bine, nefericitule Timocles i Şi cu un suspin adânc, porni prin noapte, urmându-şi pioasa călătorie. în zorii zilei văzu ibişi stând neclintiţi într-un picior la marginea apei, care oglindea gâturile lor pal-trandafirii. Sălciile înveleau malul în depărtare cu gingaşul lor frunziş cenuşiu ; cârduri de cocori zburau în triunghi pe cerul senin si în trestii se auzea ţipătul bâtlanilor nevăzuţi. Cât cuprindeau ochii, fluviul îşi purta la vale bogatele-i ape verzi, pe care lunecau, ca nişte aripi de păsări, pânzele corăbiilor; ici si colo câte o căsuţă albă de pe mal,

---

[1] Din Caria – ţinut din Sud-Estul Asiei Mici

învăluită într-un abur de pâclă, se îngâna în valuri, în vreme ce din umbra insulelor încărcate de palmieri, de flori şi de poame, îşi luau zborul cârduri gălăgioase de raţe şi gâşte sălbatice, de flamingo şi de lişiţe. în stânga, valea mănoasă se întindea până în buza deşertului cu câmpurile şi livezile ei înfiorate de bucuria vieţii, soarele aurea spicele şi rodnicia ţarinii umplea văzduhul de grele miresme. La această privelişte, Pafnutie căzu în genunchi şi spuse cutremurat: — Binecuvântat fie Domnul, care mi-a luminat calea ! Tu, care-ţi reverşi rouă peste smochinii din Arsinoitida, Dumnezeule, fă să pogoare harul tău în sufletul sărmanei Thai's, căci nu ai plămădit-o cu mai puţină iubire decât ai plămădit florile câmpului şi pomii grădinilor. Să înflorească prin osârdia mea aidoma unui trandafir îmbălsămat din Ierusalimul tău ceresc !

Şi ori de câte ori vedea vreun pom în floare sau vreo pasăre strălucitoare, se gândea la Thaîs. Astfel, urmând braţul stâng al fluviului, prin ţinuturi rodnice şi populate, ajunse după câteva zile în faţa Alexandriei, căreia grecii i-au spus cea frumoasă şi cea aurită. Se luminase de vreun ceas când, de pe culmea unei coline, zări cetatea întinsă, cu acoperişurile scânteind într-un abur trandafiriu. Pafnutie se opri locului, cu braţele încrucişate la piept.

— Iată dară, îşi zise el, lăcaşul desfătător unde m-am născut în păcat, văzduhul străveziu unde am respirat miresme otrăvite, marea voluptoasă unde ascultam cântecul sirenelor ! Iată leagănul zămislirii mele trupeşti, iată patria mea lumească ! Leagăn înflorit, patrie ilustră în ochii oamenilor ! E firească pornirea copiilor tăi, Alexandrie, de a te iubi ca pe o mamă, şi eu unul tot la sânul tău cel fără de asemuire am văzut lumina zilei. Dar ascetul dispreţuieşte natura, misticul nevredniceşte aparenţele, creştinul socoate patria-i pământească drept un loc de surghiun, călugărul se smulge ţarinei. Eu mi-am întors inima de la iubirea ta, Alexandrie. Te urăsc ! Te urăsc pentru bogăţiile tale, pentru ştiinţa ta, pentru desfătările şi pentru frumuseţea ta. Fii blestemat, templu al demonilor ! Culcuş neruşinat al păgânilor, amvon spurcat al arienilor', blestem vouă ! Iară tu, fiu înaripat al Cerului, care ai călăuzit pe sfântul sihastru Antonie, părintele nostru, atunci când, venind din adâncul pustiei, a pătruns în această cetate a idolatriei spre a întări credinţa creştinilor şi dârzenia martirilor, minunat înger al Atotputernicului, copil nevăzut, suflare dintâi a Domnului, tu zboară înaintea mea şi în-miresmează cu bătaia aripilor tale aerul plin de duhoare pe care-l voi respira printre prinţii întunecaţi ai lumii acesteia.

îşi sfârşi vorba şi porni mai departe. Intră în cetate prin poarta Soarelui. Era o poartă clădită din piatră şi se înălţa trufaşă în văzduh. Dar o mulţime de nevolnici, ghemuiţi în umbra ei, îmbiau trecătorii cu lămâi şi smochine, ori cerşeau, tânguindu-se, o milostenie.

O bătrână în zdrenţe, îngenuncheată ceva mai încolo, întinse mâna spre rasa călugărului, îi sărută poala şi spuse :

— Părinte, binecuvântează-mă ca Dumnezeu să-mi dea binecuvântarea lui prin tine. Am

* Adepţi ai arianismului, curent religios creştin din sec. IV-lea, răspândit printre populaţiile de la periferia Imperiului roman şi care nega natura divina a lui Cristos. A fost condamnat ca erezie de sinodul ecumenic de la Niceea (325). Numele curentului vine de la preotul Aris din Alexandria.

pătimit prea mult în lumea asta şi vreau să am parte de fericire pe lumea cealaltă. Tu eşti trimis de Dumnezeu, sfinte părinte, şi colbul de pe picioarele tale e mai de preţ decât aurul.

— Domnul fie lăudat ! rosti Pafnutie. Şi îşi pogorî dreapta în semnul binecuvân-tării pe creştetul bătrânei.

Dar abia făcuse douăzeci de paşi pe calea ce i se aşternea înainte, că o ceată de copii începu să-l batjocorească şi să-l alunge cu pietre, strigând cât îi ţinea gura :

— Ţii, ce otravă de călugăr! E mai negru decât un cinocefal şi mai bărbos decât un ţap. Un puturos ! Să nu-l spânzuri într-o livadă ca momâie, să sperie păsările ? Dar nu, ar chema grindina peste migdalii în floare ! Asta-i piază rea. Să-l pună pe cruce ! Pe cruce, călugărul !

Şi pietrele zburau prin aer, însoţite de strigăte.

— Doamne, binecuvântează pe sărmanii copiii aceştia, murmură Pafnutie.

Şi îşi purtă paşii mai departe, cugetând în sinea sa :

„Bătrâna de adineauri mi s-a prosternat la picioare, iar copiii aceştia m-au umplut de ocară. Astfel că un acelaşi lucru e preţuit în chipuri felurite de către oameni, care-s nesiguri în judecata lor si supuşi greşelii. Trebuie spus că, pentru un păgân, bătrânului Timocles nu-i lipseşte bunul-simţ. Orb, ştie că nu poate să vadă lumina. Cu cât oare e mai presus, în treburile judecăţii, de acei idolatri care strigă din adâncul amarnicelor bezne ce-i înconjoară : «Văd lumina zilei. Totul în lumea asta e amăgire şi nisip mişcător, în Dumnezeu singur e adevărul."

în vremea asta străbătea cetatea cu pas iute. După zece ani de absenţă, recunoştea fiecare piatră, şi fiecare piatră era o piatră de încercare care îi amintea de un păcat. De aceea îşi izbea fără milă tălpile goale de lespezile străzilor largi şi se bucura de dâra însângeratăă ce rămânea în urma călcâielor sale zdrelite. Lăsând în stânga minunatele porticuri ce împodobeau templul lui Serapis *, apucă pe o cale mărginită de clădiri bogate, care parcă dormitau sub adierea miresmelor din jur. Pinii, arţarii, terebinţii îşi înălţau vârfurile deasupra cornişelor roşii şi a acroteriilor de aur. Prin porţile întredeschise se vedeau statui de bronz în vestibuluri de marmură şi jocuri de apă perdeluite

1 Zeu egiptean din perioada Ptolemeilor, asimilat d* «Sto» trinîfe slti zei, fi lui Plutoo (zeul

infernului).
de frunziş. Nici un zgomot nu tulbura pacea acestor frumoase lăcaşuri. Se auzea numai cântecul depărtat al unui flaut. Călugărul se opri în faţa unei case destul de mici, dar de nobile proporţii si susţinută de coloane graţioase ca nişte fecioare. Busturile în bronz ale celor mai iluştri filozofi ai Greciei împodobeau intrarea.
Pafnutie recunoscu pe Platon, Socrate, Aristot, Epicur şi Zenon, şi, după ce lovi cu ciocanul în poartă, aşteptă, zicându-şi în gând :
„Zadarnic proslăveşte bronzul pe aceşti falşi înţelepţi, minciunile lor au fost date-n vileag; sufletele lor s-au prăvălit în iad şi însuşi faimosul Platon, care a umplut pământul cu zgomotul elocinţei sale, nu discută acum decât cu diavolii". Un sclav veni să deschidă poarta şî, dând cu ochii de un om desculţ pe mozaicul pragului, îi spuse răstit:
— Cară-te şi cerşeşte aiurea, călugăr caraghios, n-aştepta să te alung de aici cu băţul.
— Frate, glăsui stareţul de la Antinoia, nu-ţi cer nimic, decât să mă duci la Nicias, stăpânul tău.
Sclavul se înfurie de-a binelea:
— Stăpânul meu n-are treabă cu netrebnici ca tine.
— Frate, stărui Pafnutie, rogu-te fa ceea ce îţi cer şi spune stăpânului tău că doresc să-l văd.
— Haide, ia-ţi tălpăşiţa, milog păcătos! izbucni sclavul cu mânie.
Şi ridică băţul asupra sfântului sihastru care, încrucişîndu-şi braţele la piept, primi lovitura drept în faţă, fără să clipească, apoi repeta cu blândeţe :
— Rogu-te, fă ceea ce ţi-am cerut, fiule. Atunci, tremurând ca varga, sclavul bolborosi :
— Cine-i oare omul acesta care nu se teme de durere ?
Şi alergă să dea de ştire stăpânului sau.
Nicias tocmai ieşea din baie. Sclave frumoase îi plimbau strigilurile * pe corp. Era un bărbat surâzător şi plăcut la înfăţişare. O expresie de dulce ironie îi lumina faţa. La vederea călugărului se ridică şi îl întâmpină cu braţele deschise :
— Tu eşti, se bucură el, Pafnutie, colegul meu, prietenul şi fratele meu ! O, te recunosc, deşi, la drept vorbind, semeni mai degrabă a sălbăticiune decât a om. Sărută-mă ! îţi aminteşti de vremea
1 Un fel ie perii de metal, oi etc., folosite pentru curi-ţatul pielii.
când studiam împreună gramatica, retorica şi filozofia ? De pe atunci erai colţuros şi posomorit din fire, dar eu te iubeam pentru sinceritatea ta desăvârşită. Noi, colegii, spuneam că tu vezi universul cu ochii unui cal neîmblânzit şi nu ni se părea de mirare felul tău bănuitor de a fi. Iţi lipsea un pic aticismul*, dar generozitatea ta nu cunoştea margini. Nu ţineai nici la bani, nici la viaţa ta. Era în tine un soi de geniu bizar, un spirit ciudat care mă interesau nespus de mult. Fii binevenit, dragul meu Pafnutie, la capătul acestor zece ani de absenţă. Ai părăsit pustiul ; renunţi la superstiţiile creştine şi te întorci la viaţa ta de mai înainte. Voi însemna ziua asta cu o piatră albă.
— Crobyla şi Myrtala, adăugă el, întorcân-du-se către cele două femei, aduceţi miresme şi spălaţi picioarele, mâinile şi barba scumpului oaspe. Ele tocmai veneau zîmbitoare, cu ibricul de aramă, miresmele şi oglinda de metal. Dar Pafnutie le opri locului cu un gest poruncitor şi rămase cu ochii pironiţi în pământ, ca să nu le mai vadă ; căci erau goale. In vremea asta, Nicias îl îmbia cu perne moi, cu felurite bucate şi băuturi, pe care Pafnutie le respingea cu mare dispreţ.
* Puritate de concizie elegantî, caracteristice în primul rând limbajului şi stilului scriitorilor antici (atenieni).
— Nicias, vorbi el, nu m-am lepădat de ceea ce tu numeşti greşit superstiţia creştină, care este cu adevărat adevărul. La început era Cuvân-tul, şi Cuvântul era în Dumnezeu, şi Dumnezeu era^ Cuvântul. Toate printr-însul s-au făcut, şi fără de dânsul nimic din ce-i făcut nu s-a făcut. Intr-însul era viaţa, şi viaţa era lumina oamenilor. ^ — Dragul meu Pafnutie, răspunse Nicias, care îmbrăcase o haină parfumată, cugeti oare că ai să mă uimeşti spunînd pe de rost nişte cuvinte înşiruite fără artă şi care nu-s decât un murmur zadarnic ? Ai uitat că eu însumi sunt puţin filozof? Şi îţi închipui cumva că ai să mă mulţumeşti cu ciţeva biete fîşii smulse de ignoranţi din purpura lui Amelius, când Amelius, Porphyr şi Plotin, în toată strălucirea lor, nu mă mulţumesc ! Sistemele făurite de înţelepţi nu-s decât poveşti închipuite pentru încântarea necurmatei copilării a oamenilor. Să le ascultăm bucuroşi, aşa cum ascultăm povestea cu măgarul, cu ulcica şi cu matroana din Efes, sau orice altă fabulă milesiană.
Şi luîndu-şi oaspetele de braţ, îl duse într-o încăpere cu mii de papirusuri strânse sul, rân-duite în coşuri.
^ — Iată biblioteca mea, zise el; conţine doar o fărâmă din sistemele pe care filozofii le-au făurit
ca să explice lumea. Serapeum-ul însuşi, cu toată bogăţia lui, nu le-a adunat pe toate. Vai, toate nu sunt decât visuri ale unor minţi bolnave ! îşi sili oaspetele să stea într-un jilţ de ivoriu şi se aşeză şi el. Pafnutie plimbă peste cărţile din bibliotecă o privire întunecată şi rosti :
— Toate trebuie arse !
— O, blajinul meu oaspete, ar fi păcat! exclamă Nicias. Căci visurile bolnavilor sunt câte-odată amuzante. De altfel, dacă ar trebui să distrugem toate visurile şi toate viziunile oamenilor, pământul şi-ar pierde formele şi culorile, şi-am adormi cu toţii într-o posomorala tâmpă.

Pafnutie îşi urma gândul :
— E neîndoios că doctrinele păgânilor nu sunt decât vane minciuni. Dar Dumnezeu, care este adevărul, s-a descoperit oamenilor prin minuni. Şi s-a făcut om şi a trăit printre noi.
Nicias răspunse :

— Vorbeşti fără cusur, preaiscusitule Pafnutie, când spui că Dumnezeu s-a făcut om. Un Dumnezeu care gândeşte, care creează, care vorbeşte, care se preumblă prin natură ca anticul Ulise pe marea verde-albăstrie este întru totul un om. Cum poţi oare să crezi în acest nou Jupiter, când şi copiii din Atena, pe vremea lui Pericle, nu mai credeau în cel vechi ? Dar să lăsăm asta. îmi închipui că n-ai venit la mine ca să avem o dispută asupra celor trei ipostaze. Ce pot să fac pentru tine, scumpul meu tovarăş de învăţătură ?
— — O faptă cu adevărat bună, glăsui stareţul de la Antinoia. Să-mi împrumuţi o haină parfumată ca aceea pe care ai îmbrăcat-o adineauri. Să-mi dai apoi nişte sandale aurite si puţin ulei să-mi ung barba si părul. Să-mi dai de asemenea o pungă cu o mie de drahme. Iată, o, Nicias, ce-am venit să-ţi cer, în numele Domnului şi în amintirea vechii noastre prietenii.

Nicias porunci Crobylei şi Myrtalei să-i aducă haina lui cea mai scumpă ; era o haină împodobită cu broderii în chip de flori şi animale, după moda asiatică. Cele două femei o ţineau în mâini, stârnind cu iscusinţă jocul de ape al culorilor vii şi aşteptând ca Pafnutie să lepede rasa-i lungă până-n călcâie. Dar călugărul spuse răspicat că mai degrabă şi-ar sfîşia carnea de pe el decât să se despoaie, şi atunci ele îl ajutară să îmbrace haina pe deasupra rasei. Cum amândouă se ştiau frumoase, nu se pierdeau în faţa bărbaţilor, deşi erau sclave. Pufniră în râs văzîndu-l cit de ciudat arată acum. Crobyla îl numea scumpul ei satrap
punîndu-i oglinda în faţă, iar Myrtala îl trăgea de barbă. Pafnutie se ruga însă lui Dumnezeu şi nu le vedea. După ce-şi puse sandalele aurite în picioare şi îşi anină punga la cingătoare, îi spuse lui Nicias, care îl privea cu ochi înveseliţi :
— O, Nicias ! ceea ce vezi nu trebuie să apară ca o sminteală în ochii tăi. Fii încredinţat ca mă voi folosi într-un scop pios de haina, punga si sandalele acestea.
— Scumpul meu, răspunse Nicias, nu mă duce gândul la rău, căci socotesc oamenii deopotrivă de neputincioşi să facă râul, ori să facă binele. Binele şi răul nu există decât în închipuirea noastră, înţeleptul n-are alt imbold în viaţă decât datina şi deprinderea. Eu mă supun prejudecăţilor care domnesc la Alexandria. De aceea trec drept un om cinstit. Du-te, prietene, şi bună petrecere.
Pafnutie socoti însă că se cuvenea să-şi prevină gazda asupra scopului său.
— O cunoşti pe comediana Thai's, care joacă la teatru ? întrebă el.
— E frumoasă, răspunse Nicias, şi a fost o vreme când mi-era scumpă. Am vândut pentru ea o moară şi două lanuri de grâu şi i-am închinat ei cărţi de elegii imitate cu sârg după cântecele
atât de gingaşe în care Cornelius Gallus I o proslăvea pe Lycoris. Dar vai ! Gallus cânta într-un secol de aur, sub privirile muzelor ausoniene 2. Iar eu, care m-am născut în timpuri barbare, mi-am zgâriat stihurile cu o trestie de pe malul Nilului. Cărţile scrise în această epocă şi pe aceste meleaguri sunt sortite uitării. Fără îndoială, frumuseţea e tot ce există mai puternic în lume, şi dacă noi am fi făcuţi să o stăpânim întotdeauna, puţin ne-ar mai păsa de demiurg, de logos, de eoni3 şi de toate celelalte visuri ale filozofilor. Dar te admir, bunule Pafnutie, că vii din fundul deşertului ca să-mi vorbeşti de Thaîs.
Zicând acestea, suspină uşor. Şi Pafnutie îl privea cu groază, neînţelegând cum un om poate mărturisi cu atâta linişte un asemenea păcat. Se aştepta să vadă pământul deschizîndu-se şi înghiţindu-l pe Nicias în flăcări. Dar pământul rămase neclintit şi alexandrinul tăcut, cu fruntea sprijinită în palmă ; surâdea trist icoanelor tinereţii sale pierdute. Călugărul se ridică în picioare şi rosti grav :
1 Războinic si poet latin (n.69 t.e.n.), protector al lui Vcrgiîiu. a Sens : ale poeţilor latini ; denumirea vine de la o veche populaţie stabilită în paris mijlocie a Peninsulei Italice.
3 Nume dat spiritelor intermediare intre om şi divinitate, î" cutmiui gooujcilar.
— Cu ajutorul lui Dumnezeu, află, o, Ni-cias ! că o voi smulge pe Thaiis ticăloaselor iubiri pământeşti şi o voi dărui mireasă lui Isus Cristos. Dacă Duhul Sfânt nu mă părăseşte, Thaîs se va lepăda chiar astăzi de cetatea aceasta ca să intre într-o mănăstire.
— Fereşte-te să o mânii pe Venus, spuse Nicias; e o zeiţă puternică. Se va face foc împo-trivă-ţi dacă îi răpeşti pe cea mai vestită dintre slujitoarele ei.
— Dumnezeu mă va ocroti, răspunse Paf-nutie. Fie ca el să lumineze şi inima ta, o, Nicias, şi să te scape din prăpastia în care te-ai rostogolit.
Şi plecă. Dar Nicias îl urmă până în prag, îi puse mâna pe umăr şi-i şopti la ureche :
— Fereşte-te să o mânii pe Venus; răzbunarea ei e năprasnică.
Pafnutie, dispreţuitor al vorbelor uşuratice, ieşi fără a întoarce capul. Spusa lui Nicias nu-i inspira decât silă ; dar gândul că prietenul său de odinioară cunoscuse mângâierile frumoasei Thai's îi era de nesuferit. I se părea că a păcătui cu această femeie întrecea în urâciune păcatul cu oricare alta. Găsea în asta o mârşăvie fără seamăn, iar Nicias era de acum înainte pentru el cea mai scârboasă făptură. Urâse întotdeauna ticăloşia, dar fără îndoiala că imaginile viciului acestuia nu-i apăruseră niciodată atât de nelegiuite ; niciodată nu împărtăşise într-atât de

cutremurat mânia lui Isus Cristos şi mâhnirea îngerilor.
Dorea dar cu şi mai multă aprindere să o smulgă pe Thai's din mijlocul păgânilor şi se zorea să o vadă cât mai curând şi să-i aducă mântuirea. Trebuia totuşi să aştepte să se istovească zăduful zilei, spre a pătrunde până la ea. Or, abia era spre amiază şi Pafnutie rătăcea prin mulţimea care umplea străzile. Hotărâse să nu pună nimic în gură toată ziua ca să fie mai puţin nevrednic de harul pe care îl cerea Celui de Sus. Spre marea lui mâhnire, nu îndrăznea să intre în nici una din bisericile cetăţii, căci le ştia pângărite de arieni, care răsturnaseră la pământ altarul lui Dumnezeu, într-adevăr, susţinuţi de către împăratul Orientului, aceşti eretici îl alungaseră pe patriarhul Athanasie din jilţu-i episcopal şî umpleau de tulburare şi de zăpăceală pe creştinii din Alexandria.
Rătăcea aşa fără ţintă, aici aţintindu-şi privirile cu umilinţă în pământ, aici ridicând ochii spre cer ca în extaz. După o bucată de vreme se pomeni pe unul dintre cheiurile cetăţii. Docurile adăposteau nenumărate corăbii cu carene întunecate, în vreme ce marea perfid! surâdea în larg,
în azur şi argint. O galera cu o nereidă la proră tocmai ridicase ancora. Vîslaşii loveau unda cântând; bălaia fiică a apelor, veşmântată-n umede perle, arăta acum călugărului doar un profil fugă-tor: condusă de cârmaci, ea trecu prin gura strimtă a bazinului Eunostos şi ieşi în larg, lăsând în urmă o dâră înflorită.
„Şi eu, cugeta Pafnutie, am dorit odinioară să mă îmbarc cântând şi să colind oceanul lumii acesteia. Dar mi-am dat seama curând de nebunia mea şi nereida nu m-a putut ademeni să o urmez." Cugetând astfel, se aşeză pe un morman de odgoane şi adormi, în timpul somnului avu un vis. Se făcea că aude nişte trâmbiţe, răsunătoare, cerul părea muiat în sânge, şi el înţelese că a venit ziua cea de pe urmă. Cum se ruga fierbinte lui Dumnezeu, văzu o matahală uriaşă venind spre el, cu o cruce de lumină în frunte, şi-l recunoscu pe Sfinxul din Sisileia. Monstrul îl apucă între dinţi fără să-i facă vreun rău şi-l purtă în gură, spânzurând la pământ, aşa cum pisidle au obiceiul să-şi poarte puii. Pafnutie cutreieră astfel multe împărăţii, lăsând în urmă fluvii şi trecând peste munţi, până ajunse într-un loc pustiit, acoperit de stânci spăimântătoare şi de cenuşă încinsă. Pământul, despicat de crăpături adânci, slobozea prin căscătura lor o suflare dogorândă. Monstrul îl lăsă jos încetişor pe Pafnutie şi îi spuse : — Priveşte!
Şi Pafnutie, aplecându-se pe marginea prăpastiei, văzu un fluviu de foc care-şi rostogolea urgia în adânc, între doi pereţi de stânci negre. Acolo, într-o lumină vineţie, diavolii chinuiau suflete. Sufletele păstrau aparenţa corpurilor în care sălăşluiseră şi de care mai atârna chiar şi câte o zdreanţă de veşmânt. Sufletele acestea păreau că nici nu se sinchisesc de cazne. Unul dintre ele, înalt, alb ca zăpada, cu ochii lipsiţi de vedere, cu o fâşie îngustă de pânză în jurul frunţii şi cu un sceptru în mină, cânta ; glasul lui umplea de armonie malurile şterse ; istorisea despre zei şi eroi. Drăcuşori verzi îi împungeau buzele şi gâtul cu fiare înroşite. Şi umbra lui Homer cânta înainte. Ceva mai încolo, bătrânul Anaxagora, pleşuv şi cărunt, trăgea cu compasul figuri geometrice în pulbere. Un diavol îi turna ulei încins în ureche, fără să izbutească a curma cugetarea adâncă a înţeleptului. Şi călugărul descoperi o mulţime de umbre pe malul sumbru, de-a lungul fluviului arzător, care citeau sau meditau în linişte, ori discutau preumblându-se, asemeni magistrilor şi discipolilor la umbra platanilor Academiei. Singur bătrânul Timocles se ţinea deoparte şi clătina din cap a împotrivire. Un înger al adâncurilor îi agita flacăra unei torţe sub ochi, dar Timocles nu voia să vadă nici îngerul, nici torţa.
La această privelişte, mut de uimire, Paf-nutie se întoarse spre Sfinx. Dispăruse, şi călugărul văzu în locul lui o femeie în văluri, care îi spuse:
— Priveşte şi înţelege : atât de mare e îndărătnicia acestor necredincioşi, încât până şi în iad rămân pradă iluziilor care i-au amăgit pe pământ. Moartea nu i-a făcut să se dezmeticească nici pe departe, căci e limpede ca lumina zilei: nu-i de ajuns să mori ca să cunoşti pe Dumnezeu. Aceia care au ignorat adevărul printre oameni nu vor ajunge să-l cunoască niciodată. Demonii care se înverşunează asupra acestor suflete, ce sunt oare, dacă nu întruchipări ale justiţiei divine ? De aceea ele nu o văd şi nici nu o simt. Străine oricărui adevăr, nu-şi ştiu măcar propria osândă şi Dumnezeu însuşi nu le poate constrânge să sufere.
— Dumnezeu e atotputernic, vorbi stareţul de la Antinoia.
— Dumnezeu nu poate absurdul, răspunse femeia în văluri. Ca să-i pedepsească, ar trebui
să-i lumineze mai întîi şi, dacă ei ar cunoaşte adevărul, ar fi aidoma celor aleşi.
In vremea asta, plin de tulburare şi de groază, Pafnutie se apleca din nou asupra prăpastiei. Văzuse umbra lui Nicias, care surâdea, cu o cunună de flori pe frunte, sub munţii tăciunoşi. Alături de el, Aspasia din Milet, elegant strânsă în mantia-i de lână, părea că vorbeşte deopotrivă de dragoste şi de filozofie, într-atât de dulce şi de nobilă în acelaşi timp era expresia zugrăvită pe chipul ei. Ploaia de foc cădea peste amândoi ca o rouă înviorătoare şi tălpile lor călcau ca printr-o iarbă mătăsoasă pe pământul arzător. Toate acestea îl umplură de mânie pe Pafnutie.
— Loveşte, Dumnezeule, loveşte, izbucni el, e Nicias ! Să plângă ! Să geamă ! Să scrâşnească din dinţi!... A păcătuit cu Thai's !
Şi deschise ochii în braţele unui matroz voinic ca Hercule, care îl trăgea pe nisip strigându-i :
— Potoleşte-te, potoleşte-te, prietene ! Pe Proteu, bătrâne păstor de foci, tare te mai zbuciumi în somn ! Dacă nu te ţineam, cădeai în mare. Aşa cum e adevărat că maică-mea vindea peşte sărat, ţi-am salvat viaţa, zău.
— Mulţumesc lui Dumnezeu", murmura Pafnutie.
Şi, ridicându-se în picioare, porni drept înainte, cugetând la viziunea pe care o avusese în somn.

„Viziunea asta, îşi zise el, e vădit păcătoasă, ea huleşte bunătatea divină, înfăţişînd iadul lipsit de orice realitate. Vine de la diavol, fără îndoială."

Judeca astfel fiindcă ştia să deosebească visurile trimise de Dumnezeu de nălucirile diavoleşti. O atare însuşire de a cântări lucrurile foloseşte schimnicului, care trăieşte înconjurat mereu de vedenii; căci, fugind departe de oameni, eşti sigur că vei întâlni spiritele. Pustiurile sunt populate de năluci. Când pelerinii se apropiau de castelul în ruine unde se retrăsese sfântul sihastru Antonie, auzeau strigăte, aşa cum se aud la răspân-tiile unei cetăţi în nopţile de sărbătoare. Şi larma asta era stârnită de diavolii care se căzneau să-l duca în ispită.

Pafnutie îşi aminti această pildă de neuitat, îşi aminti de sfântul Ioan Egipteanul pe care, vreme de şaizeci de ani, diavolul a încercat să-l ispitească m fel şi chip. Dar sfântul Ioan zădărnicea vicleşugurile iadului. Şi totuşi, într-o zi, luînd înfăţişare de om, necuratul intră în peştera preacuvio-sului şi îi spuse : „Ioane, ai să posteşti până mâine seara". Şi el, crezînd că aude un înger, ascultă de glasul diavolului si posti până a doua zi la ceasul vecerniei. E singura izbândă câştigată vreodată de Satana asupra sfântului Ioan Egipteanul, şi e o i/.hîudă neînsemnată. De aceea, nu trebuie să fie de mirare dacă Pafnutie şi-a dat seama pe dată de mincinosenia viziunii avută de el în timpul somnului.

Pe când se jeluia încetişor lui Dumnezeu că l-a părăsit puterii diavolilor, se simţi împins şi luat pe sus de o mulţime de oameni care alergau toţi în aceeaşi direcţie. Cum nu mai umblase de mult prin îmbulzeala oraşelor, era azvârlit de colo până colo de valul trecătorilor, întocmai ca o păpuşă ; şi, încurcându-se în haina largă, era cât pe ce să cadă de vreo câteva ori. Dornic să afle încotro se îndreaptă atâta omenire, întrebă pe cineva care e pricina grabei din jur.

— Străine, îi răspunse acesta, oare nu ştii că încep jocurile şi că Thai's va apărea pe scenă ? Toţi cetăţenii pe care-i vezi se duc la teatru, şi eu la fel. Ţi-ar plăcea să mă însoţeşti ?

Dându-şi dintr-o dată seama că era nimerit pentru scopul său să o vadă pe Thais jucând pe scenă, Pafnutie îl urma. Teatrul îşi şi înălţa în faţa lor porticul împodobit cu măşti strălucitoare,
şi vasta-i zidire rotundă vegheată de nenumărate statui. Purtaţi de valul mulţimii, pătrunseră într-un coridor îngust, la capătul căruia se desfăşura amfiteatrul scăldat într-o lumină orbitoare. Se aşezară amândoi pe unul dintre şirurile de bănci ce coborau în trepte spre scena goală încă de actori, dar decorată cu măreţie. Scena nu era ascunsă privirilor de cortină, şi pe ea se vedea o movilă de pământ ca acelea pe care popoarele din vechime le închinau memoriei eroilor. Movila se afla în mijlocul unei tabere pe un câmp de luptă. Mănunchiuri de lănci străjuiau în faţa corturilor şi scuturi de aur atârnau de stâlpi, printre ramuri de laur şi cununi de stejar. Totul acolo era cufundat în tăcere şi somn. Dar un vuiet surd, ca zgomotul albinelor în stup, umplea hemiciclul înţesat de spectatori. Toate feţele, învăpăiate de răsfrângerile pân-zei de purpură ce se înfiora prelung deasupra capetelor, se întorceau cu o expresie de aşteptare şi curiozitate spre scena vastă şi tăcută, cu mormân-tul şi corturile ei. Femeile râdeau mâncând lămâi, şi obişnuiţii teatrului vorbeau vesel între ei de la un şir de bănci la altul.

Pafnutie se ruga în adâncul sufletului şi se ferea de vorbe deşarte, dar vecinul lui începu să se plângă de decăderea teatrului,

— Odinioară, zicea el, actori iscusiţi, cu chipul ascuns sub mască, declamau versurile lui Euripide şi Menandru. Astăzi, dramele nu se mai recită, se mimează, şi din divinele spectacole care cinsteau pe Bacus la Atena, noi n-am păstrat decât ceea ce şi un barbar, un scit chiar, poate să înţeleagă : atitudinea şi gestul. Masca, a cărei gură prevăzută cu lame de metal făcea vocile răsunătoare, coturnul, care înălţa pe actori la înălţimea zeilor, măreţia tragică şi armonia versurilor frumoase, toate astea s-au dus. Mime, dansatoare cu faţa descoperită au luat locul lui Paulus şi Roscius *. Ce-ar fi spus oare atenienii lui Pericles dacă ar fi văzut o femeie urcându-se pe scenă ? E o necuviinţă ca femeile să apară în public. Suntem nişte degeneraţi, de vreme ce acceptăm una ca asta. La fel de adevărat cum pe mine mă cheamă Dorion, femeia este vrăjmaşul bărbatului şi ruşinea pă-mântului.

— Vorbeşti ca un înţelept, rosti Pafnutie, femeia e vrăjmaşul nostru cel mai cumplit. Ea dăruieşte plăcerea şi tocmai prin asta e de temut.

— Pe zeii cei neclintiţi, strigă Dorion, femeia aduce bărbaţilor nu plăcerea, ci tristeţe,
tulburare, griji negre ! Dragostea e izvorul celor mai amarnice rele din viaţa noastră. Ascultă, străine : în tinereţe am fost la Trezena, în Argo-lida, şi am văzut acolo un mirt uimitor de gros, ale cărui frunze erau ciuruite de înţepături. Or, iată ce povestesc oamenii din partea locului despre mirtul cu pricina : regina Fedra, în vremea când iubea pe Hipolit, îşi petrecea toată ziua tolănit! leneş la umbra aceluiaşi mirt ce se vede şi astăzi. In supărarea ei de moarte, scoţînd acul de aur ce-i strângea pleata bălaie, înţepa frunzele arbustului cu boabe frumos mirositoare. Şi aşa toate frunzele au fost ciuruite de înţepături. După ce l-a pierdut pe nevinovatul pe care îl urmărea cu dragostea ei incestuoasă, Fedra, precum ştii, a avut un sfârşit mizerabil. S-a închis în odaia nupţială şi s-a spânzurat cu cingătoarea-i de aur de un cui de fildeş. Zeii au vrut ca mirtul care fusese martorul unei atât de năprasnice întâmplări, să poarte şi pe frunzele cele noi urmele înţepăturilor de ac. Am luat şi eu o frunză ; o păstrez la căpătîiul patului, ca văzînd-o să mă păzesc fără încetare de furiile dragostei şi ca să mă întăresc în cuvântul divinului Epicur, magistrul meu, care ne învaţă ca dorinţa e lucru de temut. Dar, la drept vorbind, dragostea e o boală de ficat şi niciodată nu eşti sigur că n-o să te picnească şi pe tine, Pafnutie întrebă :

— Dorion, care sunt plăcerile tale ? Dorion răspunse cu tristeţe:

— Nu am decât o singură plăcere şi nici ea prea vie, recunosc: aceea de a medita. Cu un stomac păcătos ca al

meu, n-are rost să caut altele.
Auzind aceste cuvinte din urmă, Pafnutie se gândi îndată să-l inițieze pe epicurean în bucuriile spirituale ce izvorăsc din contemplarea lui Dumnezeu. Şi începu :
— Ascultă adevărul, Dorion, şi primeşte lumina.
Cum ridicase glasul, văzu deodată capete şi braţe arătând spre el din toate părţile şi porun-cindu-i să tacă. O linişte adâncă pogorâse asupra amfiteatrului şi aproape numaidecât izbucniră acordurile unei muzici eroice. începea spectacolul. Ostaşi ieşeau din corturi şi se pregăteau de plecare când, printr-o înfricoşătoare minune, un nor acoperi creştetul movilei funerare. Apoi norul risipindu-se, apăru umbra lui Ahile, în platoşă de aur. întinzînd braţul către războinici, părea că le spune : „Cum ! plecaţi, copii ai lui Danaos ; vă întoarceţi în patria pe Care eu n-am să o mai văd niciodată şi lăsaţi mormântul meu fără ofrande ?" Căpeteniile de seamă ale grecilor se şi strânseseră în jurul movilei de pământ. Acanas, fiul lui Teseu, bătrânul Nestor, Agamem-non, cu sceptrul în mână şi bandelete pe frunte, priveau tulburaţi minunea. Pirus, mezinul lui Ahile, se aruncase cu fruntea în ţărână. Ulise, lesne de recunoscut după coiful de sub care scăpa coama-i cârlionţată, arăta prin gesturi că se simte alături de umbra eroului. Se certa cu Agamemnon şi cuvintele lor se ghiceau lămurit:
— Ahile, spunea regele Itacăi, e vrednic să fie cinstit printre noi, el care a căzut cu glorie pentru Elada. Ne cere să o jertfim pe mormântul său pe fiica lui Priam, fecioara Polixena. Danaeni, împliniţi jertfa cerută de sufletul eroului, ca fiul lui Peleu să se bucure în împărăţia lui Hades.
Dar regele regilor răspundea :
— Să cruţăm fecioarele troiene pe care le-am răpit din faţa altarelor. Destule rele s-au abătut asupra neamului vestit al lui Priam.
Vorbea astfel fiindcă noaptea împărţea aşternutul cu sora Polixenei, şi înţeleptul Ulise îl mustra că preţuieşte mai mult patul Casandrei decât lancea lui Ahile.
Grecii îl încuviinţară cu toţii, în zăngăni-tul răsunător al armelor. Moartea Polixenei fu hotărîtă si umbra lui Ahile, împăcată, pieri. Muzica, aici mânioasă, aici suspinată, urmărea gându-rile personajelor de pe scenă. Spectatorii izbucniră în aplauze.
Pafnutie, pentru care toate ţineau de adevărul divin, murmură :
— O, lumini şi bezne risipite asupra păgânilor ! Asemenea jertfe, petrecute în sânul feluritelor naţii, vesteau şi închipuiau grosolan jertfa mântuitoare a fiului lui Dumnezeu.
— Toate religiile sunt zămislitoare de crime, replică epicureanul. Din fericire, un grec de o înţelepciune dumnezeiască a venit să scape oamenii de groaza deşartă a necunoscutului...
In acest timp, Hecuba, cu pletele-i albe despletite, cu mantia în zdrenţe, ieşi din cortul unde era ţinută captivă. Un lung suspin întâm-pină ivirea acestei desăvârşite întruchipări a nenorocirii. Prevenită de un vis profetic, Hecuba plângea soarta copilei sale şi a ei însăşi. Ulise se grăbea să-i iasă în cale şi i-o cerea pe Polixena. Bătrâna mamă îşi smulgea părul, îşi sfîşia obrajii cu unghiile şi săruta mâinile bărbatului crud care, privind-o cu o neînduplecata blândeţe, părea că-i spune :
— Fii înţeleaptă, Hecuba, şi supune-te sorţii. Şi în căminele noastre sunt mame bătrâne care îşi plâng feciorii adormiţi pentru totdeauna sub pinii muntelui Ida.
Şi Casandra, odinioară regina înfloritoarei Asii, iar acum sclavă, îşi punea ţarină pe creşte-tu-i nefericit.
Dar iată că, ridicând pânza cortului, apăru fecioara Polixena. Un freamăt lung străbătu amfiteatrul. Mulţimea o recunoscuse pe Thaïs. Pafnutie o revăzu pe aceea pe care venise să o caute. Cu braţu-i alb, ea ţinea deasupra capului pânza grea a cortului. Neclintită, aidoma unei statui, dar plimbîndu-şi în jur privirea plină de linişte a ochilor ei de viorele, dulce şi semeaţă deopotrivă, Thaïs dădea tuturor fiorul tragic al frumuseţii. Un murmur de admiraţie se ridică din mulţime şi Pafnutie, cu sufletul răvăşit, domolindu-şi bătăile inimii cu amândouă mâinile apăsate pe piept, suspină :
— O, Dumnezeule mare, de ce dai atâta putere uneia dintre făpturile tale ? Dorion, mai liniştit, spunea ;
— Desigur, atomii care s-au însoţit întru alcătuirea acestei femei se înfăţişează ochiului ca o combinaţie plăcută. Nu e decât un joc al naturii şi atomii în cauză nu ştiu nimic despre asta. Intr-o zi se vor separa cu aceeaşi nepăsare cu care s-au adunat laolaltă. Unde sunt astăzi atomii ce-au alcătuit pe Lai's ori pe Cleopatra ? Nu tăgăduiesc : femeile sunt câteodată frumoase, dar ele sunt supuse unor metehne supărătoare şi unor scârbavnice neajunsuri. Iată la ce cugetă spiritele meditative, în vreme ce oamenii de rând habar nu au de asta. Şi femeile inspiră dragostea, deşi e o nebunie să le iubeşti.
Astfel, filozoful şi ascetul o contemplau pe Thais, şi fiecare îşi urma firul gândurilor. Nici unul, nici celălalt nu o văzuseră pe Hecuba întorcându-se spre fata ei şi spunându-i prin gesturi: — încearcă să-l înduplecі pe crudul Ulise. Fă să vorbească lacrimile tale, frumuseţea ta, tinereţea ta !
Thai's ori mai degrabă Polixena însăşi, lasă sa cadă pânza cortului. Făcu un pas şi toate inimile fură subjugate. Şi când, cu umbletul ei nobil şi mlădiu, înainta către Ulise, unduirea mişcărilor întovărăşită de cântecul flautelor te îmboldea să visezi la o orânduire de lucruri fericite, şi se părea că ea era centrul divin al armoniilor lumii. Nu o mai vedeai pe scenă decât pe ea, totul pierea în umbra strălucirii ei. Totuşi, acţiunea se desfăşura mai departe. Prevăzătorul fiu al lui Laerte întorcea capul şi îşi ascundea manile sub mantie, ca să evite privirile, sărutările aceleia care cerea îndurare. Fecioara însă îi spuse prin semne să nu se teamă. Ochii ei plini de linişte glăsuiau :

— Ulise, te voi urma ca să mă supun destinului şi fiindcă vreau să mor. Fiică a lui Priam şi soră a lui Hector, aşternutul meu socotit odinioară vrednic de un rege nu va da găzduire unui stăpân străin. Renunţ de bunăvoie la lumina zilei. Hecuba, care zăcea nemişcată la pământ, se ridică deodată şi se agaţă de copila ei, într-o dez-nădăjduită îmbrăţişare. Polixena dădu în lături cu o blândeţe hotărîtă bătrânele braţe ce o înlăn-ţuiau. Şi parcă îi auzeai glasul :
— Mama, cată a nu cunoaşte ocara stăpânului nostru. Nu aştepta ca, smulgându-te de lângă mine, să te târască cu nevrednicie de aici. Mai bine, scumpă mamă, dă-mi mâna ta zbârcită şi apropie-ţi faţa suptă de buzele mele.
Durerea era frumoasă pe chipul neasemuitei Thăis; mulţimea se arăta recunoscătoare acestei femei că învestmânta astfel, cu o graţie supraomenească, înfăţişările şi pătimirile vieţii, iar Pafnutie, iertându-i splendoarea din clipa de faţă în vederea umilinţei viitoare, se fericea dinainte de sfânta pe care o va dărui cerului. Spectacolul era în preajma deznodământului. Hecuba căzu ca moartă la pământ şi Po-lixena, condusă de Ulise, se apropie de mormântul înconjurat de fruntea războinicilor. Urcă în lărmuirea cântărilor funebre movila în vârful căreia fiul lui Ahile, cu o cupă de aur în mână, aducea libaţii pentru sufletele strămoşilor eroului. Când cei aleşi să împlinească jertfa ridicară mâinile asupra ei, Polixenia le arătă prin semne că voia să moară liberă, cum se cuvenea fiicei atâtor regi. Apoi, sfâşiindu-şi vestmântul, îşi descoperi inima Pirus îi împlântă adânc spada în piept, ferindu-şi privirile în altă parte şi, printr-un iscusit artificiu, sângele ţâşni în valuri din sânul de o albeaţă strălucitoare al fecioarei care, cu capul răsturnat pe spate şi cu ochii înotând în groaza morţii, se prăvăli fără geamăt la pământ.
In vreme ce războinicii azvîrleau un văl peste trupul neînsufleţit, acoperindu-l sub crini şi anemone, ţipete înspăimîntate şi vaiete de plîns spintecau văzduhul amfiteatrului, iar Pafnutie, ridicat în picioare pe locul său, profetiza cu o voce răsunătoare :
— Păgânilor, ticăloşi adoratori ai demonilor ! Şi voi, arieni mai nemernici şi decât idolatrii, luaţi aminte ! Ceea ce aţi văzut aici e o pildă şi un simbol. Fabula asta închide în ea un tâlc mistic şi curînd femeia de colo va fi prinos de jertfă preafericită Dumnezeului nostru care a înviat din morţi!
Mulţimea în valuri întunecate se şi scurgea spre porţile teatrului. Stareţul de la Antinoia, des-prinzîndu-se de Dorion, care îl privea din urmă plin de uimire, ajunse afară, profetizînd cu aceeaşi neîmpăcare.
După un ceas bătea la poarta frumoasei Thai's.
Comediana locuia pe atunci în bogatul cartier Racotis, aproape de mormîntul lui Alexandru, într-o casă înconjurată de grădini umbroase, în cuprinsul cărora se ridicau stînci artificiale şi curgea un râuleţ cu plopi pe maluri. O bătrână sclavă neagră veni să-i deschidă şi îl întrebă ce dorea.
— Doresc să o văd pe Thaîs, răspunse Pafnutie. Dumnezeu mi-e martor că nu am venit aici decât ca să o văd.
Cum purta un vestmânt bogat şi vorbea poruncitor, sclava îl lăsă să intre.
— O vei găsi pe Thaîs în peştera Nimfelor, zise ea.
PAPIRUS
Thaîs se născuse din părinţi liberi şi săraci, închinători la idoli. Pe vremea când era mică, taică-său ţinea la Alexandria, în apropiere de poarta Lunei, o locandă unde veneau îndeobşte matrozii. Câteva amintiri, vii şi răzleţe, îi rămăseseră din prima-i copilărie. Il vedea pe tată-său aşezat lângă vatră, cu picioarele încrucişate, mare, puternic şi liniştit, asemenea unuia dintre faraonii din vechime, despre care istoriseau cântecele orbilor pe la răspântii. O vedea apoi pe uscăţiva si amanta de maică-sa, rătăcind de colo-colo ca o mîţă flă-mândă si umplând casa cu ţipetele ei ascuţite si cu lucirea ochilor ei de fosfor. Mahalaua spunea ca era vrăjitoare si că noaptea se prefăcea în cucu-vaie, ca să-şi întâlnească ibovnicii. Minciună: Thai's ştia bine, fiindcă stătuse de multe ori la pândă, că maică-sa nu se ţinea de vrăjitorii, dar că, zgârcită foc, număra toată noaptea câştigul de peste zi. Un tată nesimţitor şi o mamă lacomă, care o lăsaseră să crească aidoma dobitoacelor din curte. Aşa deprinsese iscusinţa de a şterpeli unul câte unul gologanii din cingătoarea matrozilor beţi, înveselindu-i cu cântece naive şi cu vorbe de ruşine al căror înţeles nu-l cunoştea. Trecea de pe un genunchi pe altul în încăperea duhnind a băutură dospită şi a burdufuri unse cu răşină ; apoi, cu obrajii năclăiţi de bere şi zgîriaţi de bărbile aspre, se strecura afară, strângând banii în mânuţă, şi dădea fuga să-şi cumpere plăcinte îndulcite cu miere de la o bătrână ghemuită dindărătul coşurilor ei, sub poarta Lunci. Zi de zi se petreceau aceleaşi scene : matrozii istorisindu-şi primejdiile încercate sub vrăjmaşa suflare a vântului de miază-zi, care smulgea algele de pe fundul mării, ca apoi sa-şi încerce norocul în zaruri sau arşice şi să înjure de toţi zeii, cerând cea mai straşnică bere de Cilicia.
In fiecare noapte, copila era deşteptată din somn de încăierările celor ce zăboveau la băutură. Ţăndări de scoici zburau peste mese şi spărgeau capete, în mijlocul urletelor furioase. Câte-odată, la lumina fumegândă a opaiţelor, vedea fulgerarea cuţitelor şi sângele ţîşnind.
In anii copilăriei nu cunoscuse bunătatea omenească decât mulţumită blajinului Ahmes, în care vedea întruchiparea umilinţei. Ahmes, sclavul casei, un nubian mai negru decât ceaunul pe care îl veghea plin de gravitate, era bun ca o noapte de somn tihnit. Adesea o lua pe Thaîs pe genunchi si îi spunea poveşti din vechime, cu tainiţe subpământene îndesate de comori, clădite pentru regi avari, care trimiteau apoi la moarte pe

zidari şi arhitecţi. Poveşti cu voinici care răpeau şi luau de soţie fete ale capetelor încoronate, şi cu frumoase curtezane care înălţau piramide. Micuţa Thai's îl iubea pe Ahmes ca pe un tată, ca pe o mamă, ca pe o doică şi ca pe un câine. Se agăţa de şorţul de pânză al sclavului şi mergea cu el în pivniţa cu amfore şi în curtea de păsări, la găinile
slabe şi zbîrlite, numai cioc, gheare şi pene, care zburau mai dihai decât puii de vultur, speriate de cuţitul din mâna tâciuniului bucătar. De multe ori, noaptea, în culcuşul lui de paie, în loc să doarmă, meşterea pentru Thai's mori de apă şi corăbii cât pumnul, cu tot dichisul.
Oropsit de nişte stăpâni neomenoşi, avea o ureche sfâşiată şi trupul plin de cicatrice. Totuşi, o expresie de voioşie şi pace îi stăruia pe chip. Şi nimeni din jur nu se gândea să se întrebe de unde izvora mângîierea şi liniştea din sufletul şi inima lui. Era naiv ca un copil.
Trudind din greu, cânta cu o voce piţigăiată cântece care stârneau înfiorări şi visuri nelămurite în sufletul copilei. Murmura plin de gravitate şi voioşie :
— Spune, Mărie, ce-ai văzut tu acolo de unde vii ?
— Am văzut giulgiul şi năframa, }i îngerii stând pe mormânt.
Şi-am văzut slava Celui ce-a înviat din morţi.
Ea îl întreba :
— Tăicuţule, de ce cânţi despre îngerii aşezaţi pe mormânt ?
Şi el îi răspundea :
— Lumina ochilor mei, cânt despre îngeri fiindcă Isus, Dumnezeul nostru, s-a înălţat la ceruri.
Ahmes era creştin. Primise botezul şi la praznicele credincioşilor, la care se ducea în taină, în răstimpul de răgaz pentru somn, toţi îi spuneau Teodor.
In acele zile, Biserica cunoştea încercarea supremă. Din ordinul împăratului, bazilicele erau dărîmate, cărţile sfinte arse, odoarele şi sfeşnicele topite. Despuiaţi de orice cinste, creştinii nu mai aşteptau decât moartea. Teroarea domnea asupra obştei creştinilor din Alexandria ; temniţele gemeau. Se povestea cu groază printre credincioşi că în Siria, în Arabia, în Mesopotamia, în Capa-dochia, pe întreg cuprinsul imperiului, biciurile, laviţele de tortură, ghearele de fier, crucea, animalele sălbatice sfîşiau căpeteniile bisericii şi fecioarele. Atunci Antonie, vestit încă din acea vreme pentru viziunile şi virtutea sihăstriei safe, păstor şi profet al credincioşilor din Egipt, se abătu ca un vultur de pe înalta şi sălbatica-i stâncă asu-pra cetăţii Alexandriei, şi, trecând în zbor din biserică în biserică, îmbrăţişa cu focul lui întreaga obşte. Nevăzut păgânilor, era de faţă în acelaşi timp la toate adunările creştinilor, insuflând fiecăruia tăria şi buna prevedere de care era stăpânît. Prigoana se năpustea şi mai aprigă asupra sclavilor. Mulţi dintre ei, cuprinşi de spaimă, se lepădau de credinţă. Alţii, în număr şi mai mare, fugeau în pustie, nădăjduind să trăiască fie în contemplare, fie de pe urma prădăciunilor. în vremea asta, Ahmes se ducea la adunări ca de obicei, căuta să-i vadă pe închişii în temniţe, îngropa pe martiri şi mărturisea cu bucurie credinţa în Cristos. Martor al acestei râvne adevărate, marele Antonie, înainte să se întoarcă în pustie, strânse cu putere la piept pe sclavul negru şi îi dădu sărutul păcii. Când Thai's împlini şapte ani, Ahmes începu să-i vorbească de Dumnezeu.
— Bunul Dumnezeu, îi spuse el, trăia în ceruri aidoma unui faraon sub corturile haremului său şi sub pomii grădinilor sale. El era făr-de început şi mai bătrân decât lumea, şi nu avea decât un fiu, pe prinţul Isus, pe care-l iubea din toată inima şi care întrecea în frumuseţe fecioarele şi îngerii. Şi bunul Dumnezeu zise prinţului Isus :
— „Lasă haremul şi palatul meu, curmalii şi izvoarele mele cu apa vie. Pogoară pe pământ pentru binele oamenilor. Acolo vei fi asemeni unui copil şi vei trăi sărman printre sărmani. Suferinţa va fi pâinea ta de fiecare zi şi vei plânge râuri de lacrimi, în care sclavul ostenit va intra ca într-o scaldă izbăvitoare. Du-te fiul meu şi Prinţul Isus l-a ascultat pe bunul Dumnezeu şi s-a pogorît pe pământ într-un loc numit Betlee-mul Iudeii. Şi se preumbla pe pajiştile smălţuite de dediţei, spunând celor care-l întovărăşeau :
— „Fericiţi cei flămânzi, căci îi voi duce să se ospăteze la masa tatălui meu! Fericiţi cei însetaţi, căci ei vor bea din izvoarele cerului! Fericiţi cei ce plâng, căci le voi zvânta lacrimile cu .văluri mai moi decât vălurile prinţeselor siriene". Din pricina asta, săracii îl iubeau şi credeau în el. Dar bogaţii îl urau, de teamă că va înălţa săracii mai presus de ei. în acea vreme, Cleopatra şi Cezar stăpâneau pământul. Amândoi îl urau pe Isus şi au poruncit judecătorilor şi preoţilor să-l piardă. Spre a împlini voia reginei Egiptului, prinţii Siriei au ridicat o cruce pe un munte înalt şi l-au răstignit pe Isus pe cruce. Dar femeile i-au spălat trupul şi l-au îngropat, şi prinţul Isus, dând în lături piatra de pe mormânt, s-a suit din nou la Tatăl său din ceruri.
Şi de atunci, toţi care mor în credinţa lui se duc în ceruri.
Bunul Dumnezeu îi primeşte cu braţele deschise şi le spune :
— „Fiţi bineveniţi, voi care-l iubiţi pe fiul meu. Mergeţi la scăldătoare, apoi mâncaţi".
Ei se vor scălda în sunetele unor minunate cântări şi, toată vremea cât vor sta să se ospăteze, vor vedea dănţuirea almeeîor şi vor asculta poveşti fără de sfârşit. Bunului Dumnezeu îi vor fi scumpi ca luminile ochilor, fiindcă vor fi oaspeţii lui şi ei vor avea parte să guste odihna covoarelor din palatul său şi poamele din grădinile sale.
Ahmes vorbi în câteva rânduri într-acelaşi chip şi astfel Thai's ajunse sa cunoască adevărul. Copila se minuna şi spunea :
— Tare-aş vrea să gust din poamele bunului Dumnezeu.

Ahmes îi răspundea :
— Numai cei botezaţi în Isus vor gusta din poamele cerului.
Şi Thai's îl ruga să o boteze. Dându-şi seama că ea nădăjduia în Isus, sclavul se hotărî să-i dezvăluie miezul învăţăturii celei adevărate, ca de îndată ce va primi botezul, să intre în sânul bisericii. Şi o înconjură cu nemărginită grijă, ca pe fiica lui spirituală.
Copila, izgonită mereu de nedreptăţirile părinţilor, nu avea nici măcar culcuş sub acelaşi acoperiş cu ei. Dormea într-un colţ de grajd,
laolaltă cu dobitoacele de pe lângă casă. Şi acolo venea Ahmes în taină să o găsească în fiecare noapte.
Se apropia încetişor de rogojina pe care dormea şi, încrucişîndu-şi picioarele sub el, se aşeza pe călcâie, cu trunchiul drept, în atitudinea pe care toţi din neamul său o aveau din strămoşi. Corpul şi faţa, ca ascunse sub un văl negru, se pierdeau în noapte ; numai ochii mari şi albi străluceau, şi din ei izvora o lumină vie, ca geana zorilor furişată prin crăpătura unei uşi. Vorbea cu glas subţirel şi cântat, un pic pe nas, cu acea dulce tristeţe a cântecelor ce se aud seara pe străzi. Uneori, suflarea unui asin şi mugetul asurzit al unui bou însoţeau ca un cor de duhuri nevăzute vocea sclavului care spunea din Scripturi. Cuvintele lui susurau domol în umbra nopţii pătrunsă de râvnă, de har şi de nădejde ; şi copila, cu mâna în mâna lui Ahmes, legănată de vorba-i monotonă şi cu icoane nedesluşite perindându-i-se pe dinaintea ochilor, adormea surîzătoare şi liniştită, în armonia nopţii întunecoase şi a tainelor credinţei, sub paza unei stele care clipea printre grinzile grajdului.
Iniţierea ţinu un an încheiat, până la vremea când creştinii prăznuiesc cu voie bună sărbătorile
Paştilor. Or, într-o noapte din săptămâna slavei Celui înviat din morţi, Thai's care adormise pe rogojina ei din grajd, se simţi luată pe sus de sclavul ai cărui ochi străluceau plini de o lumină nouă. Nu purta şorţul lui zdrenţuit de fiece zi, ci o mantie albă, lungă până-n călcâie, sub care strân-gea copila, şoptindu-i abia auzit:
— Vino, sufletul meu ! Vino, lumina ochilor mei! Vino, inimioara mea ! Vino să te-nveşmânte zorile botezului.
Şi porni la drum, purtând copila cu grija la piept. Speriată şi curioasă în acelaşi timp, Thai's, cu căpşorul scos afară din mantia albă, îşi încolăcise braţele după gâtul prietenului ei, care alerga în noapte. Străbătură câteva ulicioare cufundate în beznă ; lăsară în urmă cartierul evreiesc ; trecură pe lângă un cimitir răsunînd de ţipă- '
tul sinistru al vulturilor de mare. La o răspântie se furişară pe sub un pâlc de cruci de care spânzurau trupurile osândiţilor la supliciu, cu braţele încărcate de corbi pocănind lacom din pliscuri. Thai's îşi ascunse capul la pieptul sclavului. În tot restul drumului nu mai îndrăzni să se uite la nimic în jur. Deodată i se păru că pogoară sub pământ, Când deschise ochii se pomeni într-o boltă strâmtă, luminată de torţe de răşină, pe pereţii căreia erau zugrăvite chipuri mari şi drepte, ce se însufleţeau parca sub fumegarea torţelor. Erau oameni în vestminte lungi până-n călcâie, cu frunze de palmier în mână, înconjuraţi de mieluşei, porumbi şi tulpini de viţă de vie. Printre aceştia, Thai's recunoscu pe Isus Nazariteanul, după anemonele care-i înfloreau la picioare, în mijlocul încăperii, lângă o cupă mare de piatră, plină cu apă, stătea un bătrân în odăjdii de purpură, cusute cu aur, şi cu o mitră scundă pe cap. O barbă lungă cădea de pe faţa lui suptă. Avea un aer umil şi blajin sub bogatu-i vestmânt. Era episcopul Vivantius, păstorul alungat al bisericii din Cirena, care, spre a-şi cîştiga traiul, teşea şiacuri grosolane din păr de capră. Doi copii sărmani stăteau în picioare de-a dreapta şi de-a stânga lui. O negresă bătrână îi înfăţişa pe braţele amân-două o micuţă rochie albă. Ahmes, lăsând-o încetişor pe Thai's la pământ, îngenunche în faţa episcopului şi zise :
— Părinte, iată sufletul neprihănit, copila sufletului meu. Ti-am adus-o să-i dai, potrivit făgăduielii şi cu bunătatea ce-ţi umple fiinţa, botezul vieţii.
La aceste cuvinte, deschizînd braţele, episcopul lăsă să i se vadă mâinile schilodite, în zilele
prigoanei i se smulseseră unghiile pentru că mărturisise credinţa în Cristos. Thai's, înfricoşată, se aruncă în braţele lui Ahmes. Dar preotul o linişti cu vorbe mângîietoare :
— Nu te teme, copila mea. Tu ai aici pe tatăl tău sufletesc, pe Ahmes, numit Teodor printre drept-credincioşi, si pe maica ta întru Domnul, care ţi-a pregătit cu mâinile ei o rochie albă.
Şi întorcându-se către bătrâna negresă, adăugă :
— O cheamă Nitida şi e sclavă pe lumea asta. Dar Isus o va face în ceruri deopotrivă cu miresele lui.
Apoi o întrebă pe copila ce urma să primească botezul:
— Thai's, crezi în Dumnezeu tatăl cel atotputernic, în singurul său fiu care s-a jertfit pentru mântuirea noastră şi în tot ce ne învaţă sfinţii apostoli ?
— Da, răspunseră într-un glas negrul şi bătrâna negresă, care se ţineau de mână.
La porunca episcopului, Nitida, îngenuncheată, o despuie pe Thai's de vestminte. Copila rămase goală, cu o amuletă atârnată de gât. Preotul o cufundă de trei ori în cristelniţă. Ajutoarele îi dădură untdelemnul cu care Vivantius săvârşi ungerea, şi sarea din care puse un bob pe buzele catecumenei. Apoi, după ce şterse trupul hărăzit, în mijlocul atâtor încercări, vieţii celei veşnice, sclava Nitida ajută copila să îmbrace rochia cea albă pe care i-o ţesuse cu mâinile ei.
Episcopul dădu fiecăruia sărutul păcii şi, ceremonia o dată încheiată, îşi scoase odăjdiile.
Ajunşi afară cu toţii, Ahmes spuse :
— Se cuvine să ne bucurăm în ziua de astăzi, căci am dăruit un suflet bunului Dumnezeu ; să mergem dară acasă la sfinţia-ta, părinte Vivantius, şi să ne veselim sufletele până-n zori.

— Drept grăieşti, Teodor, încuviinţă episcopul.
Şi îşi îndrumă oaspeţii spre casa lui, aflată în apropiere. Era o singură încăpere, în care nu se găseau decât două războaie de ţesut, o masă grosolană de scânduri şi un covor tare ponosit.
— Nitida ! strigă nubianul de îndată ce intrară pe uşă. Adu tigaia şi ulciorul cu untdelemn să pregătim un praznic, nu glumă !
Şi, zicând acestea, scoase la iveală un şirag de peşti pe care îl ţinuse ascuns în sân. Apoi,
aprinse un foc zdravăn şi fripse peştii. Şi toţi, episcopul, copila botezată, cei doi băieţi şi cei doi sclavi se aşezară roată pe covor şi se ospătară cu
peşte, binecuvântând pe Domnul. Vivantius povestea de martiriul pe care îl îndurase şi prorocea triumful apropiat al Bisericii. Vorbea într-un grai aspru, dar plin de jocuri de cuvinte şi de imagini. Asemuia viaţa celor drepţi cu o ţesătură de purpură şi, spre a desluşi taina botezului, spunea : — Duhul Sfânt plutea peste ape, şi de aceea creştinii primesc botezul apei. Dar demonii sălăşluiesc în pâraie şi ei; izvoarele închinate nimfelor se cuvin temute şi se ştie că unele ape aduc felurite boli sufletului şi trupului.
Câteodată vorbea în cuvinte învăluite şi copila stătea să-l asculte plină de admiraţie. Când isprăviră de mâncat, aduse oaspeţilor puţin vin, limbile se dezlegară şi ei îşi uniră glasurile în cân-tări tânguitoare şi imnuri bisericeşti. Ahmes şi Nitida se ridicară de jos şi dansară un dans nubian pe care îl ştiau de copii şi care, fără îndoială, se dansa în tribul lor încă de la începutul lumii. Era un dans al dragostei; agitându-şi braţele şi cu tot corpul în cadenţă unduitoare, ei se prefăceau rând pe rând că fug şi că se caută unul pe altul, îşi rostogoleau ochii lor mari în orbite şi un zîmbet le dezgolea dinţii scăpărători.
Aşa fu botezată micuţa Thaîs, îi plăceau jocurile şi veselia şi, pe măsură ce creştea, dorinţe nelămurite se năşteau în sufletul ei. Cânta şi dănţuia toată ziua cu copiii ce băteau străzile şi abia seara se întorcea acasă, fredonând încetişor:
— Broască, broscuţă, de ce stai închisă-n casă ?
— Deapăn lâna şi firul de Milet.
— Broască, broscuţă, cum a pierit feciorul tău ?
— De pe nalţii cai albi s-a prăvălit în mare.
Acum, îi plăcea mai mult tovărăşia băieţilor şi fetelor, decât aceea a blândului Ahmes. Nici nu-şi dădea seama că el era din ce în ce mai rar lângă ea. Prigonirea domolindu-se, adunările creştinilor se ţineau mai în voie şi nu era una la care Nubianul să lipsească. Râvna lui se arăta şi mai aprinsa ; ameninţări tainice îi scăpau câteodată de Pe buze. Spunea că bogaţii nu-şi vor mai păstra multă vreme averile lor. Se ducea în pieţele publice, unde aveau obiceiul să vină creştinii cei mai sărmani şi acolo, adunând în juru-i pe nefericiţii tolăniţi în umbra vechilor ziduri, le vestea dezrobirea sclavilor şi, ziua apropiată a judecăţii.
— în împărăţia lui Dumnezeu, zicea el, sclavii vor bea vinuri răcoritoare şi vor mânca poamele cele mai gustoase, în vreme ce bogaţii, lungiţi la picioarele lor în patru labe ca nişte câini, se vor repezi să îs înfulece firimiturile de la masă. Asemenea cuvinte nu rămaseră o taină ; ele se răspândiră în toate mahalalele şi stăpânii ajunseseră să se teamă că Ahmes va aţîţa pe sclavi la răscoală. Cârciumarul începu să-i poarte sîmbetele, dar avea grijă să nu se dea în vileag.
într-una din zile, o solniţă de argint de pe altarul închinat zeilor dispăru din casa cârciumarului. Ahmes fu învinuit că a furat-o, din ură faţă de stăpânul lui şi faţă de zeii imperiului, învinuirea nu avea nici un temei şi sclavul susţinea sus şi tare că e nevinovat. Dar tot se văzu târît în faţa judecăţii şi, cum trecea drept o slugă netrebnică, judecătorul îl osândi la supliciul suprem.
— Mâinile tale, hotărî el, de care n-ai ştiut să te slujeşti cinstit, vor fi ţintuite în cuie.
Ahmes îşi ascultă liniştit osânda, salută pe judecător până-n pământ şi fu azvârlit în temniţă. Vreme de trei zile cât îl ţinură acolo, predică neostenit cuvântul Evangheliei, şi se spunea după aceea ca ucigaşi de rând şi însuşi temnicerul, pătrunşi de cuvintele lui, au crezut în Isus cel răstignit
Îl duseră la răspântia, pe unde într-o noapte, cu nici doi ani în urmă, trecuse voios, purtând sub mantia-i albă pe micuţa Thaîs, copila lui de suflet, floarea lui nepreţuită. Ţintuit pe cruce, cu mâinile bătute în cuie, nu scoase un geamăt; suspină doar de câteva ori: „Mi-e sete !"
Se chinui aşa trei zile şi trei nopţi. Nici n-ai fi crezut că fiinţa omenească poate să îndure o caznă atât de lungă, în câteva rânduri socotiră chiar că şi-a dat duhul ; muştele năvăleau lacome peste pleoapele cleioase de urdori ; dar deodată deschidea iarăşi ochii însângeraţi. în dimineaţa celei de-a patra zi, Ahmes cântă cu un glas mai gingaş decât al copiilor :
— Spune, Mărie, ce~ai văzut tu acolo de unde vii ?
Apoi zîmbi şi şopti :
— Uite îngerii bunului Dumnezeu! Mi-aduc vin şi poame. Câtă răcoare împrăştie bătaia lor din aripi'.
Şi îşi dădu suflarea cea de pe urma. Chipul lui păstra şî în moarte expresia extazului fericit. Ostaşii care stăteau de pază fură
cuprinşi de admiraţie. Vivantius, însoţit de câţiva fraţi întru credinţă, veni să-i ceară corpul neînsufleţit, spre a-l aşeza alături de rămăşiţele martirilor, în cripta sfântului Ioan Botezătorul. Şi Biserica păstră memoria venerată a sfântului Teodor Nubianul.

Trei ani mai târziu, Constantin, învingătorul lui Maxenţiu, dădu un edict prin care che-zăşuia pacea creştinilor, şi de acum înainte credincioşii nu mai fură prigoniţi decât de către eretici.
Thai's împlinise unsprezece ani când prietenul ei muri în chinuri, în acea zi o copleşiră o tristeţe şi o groază de neînvins. Nu avea sufletul destul de pur ca să înţeleagă că sclavul Ahmes, prin viaţa şi moartea lui, era un fericit. Aşa se născu în sufletul ei neştiutor credinţa că în lumea asta nu e cu putinţă să fii bun, decât cu preţul celor mai cumplite suferinţe. Şi ea se temu să fie bună, căci făptura-i gingaşă se înfricoşa de cea mai mică durere.
Crudă încă se dădu flăcăilor din port şi însoţi pe bătrâni care băteau seara străzile mahalalei ei ; şi cu ceea ce primea de la unul şi de la altul îşi cumpăra dulciuri şi podoabe.
Cum însă nu aducea acasă nimic din ce câştiga, maică-sa o snopea cu bătaia. Ca să scape de urgie, fugea desculţă până la zidurile cetăţii şi se cuibărea cu şopârlele în câte o firidă de piatră. Acolo, se gândea roasă de invidie la femeile încărcate de podoabe, pe care le vedea trecând în litierele lor, înconjurate de sclavi.
într-o zi, după o bătaie soră cu moartea, pe când stătea în uşa cârciumii, într-o sălbatică împietrire, o femeie bătrână se opri în faţa ei, o măsură câteva clipe în tăcere cu privirea şi apoi se minună răsunător :
— O, frumoasă floare, chipeşă copilită ! Fericiţi părinţii care te-au adus pe lume !
Thaîs stătea mută, cătând aţintit în pământ. Avea ochii roşii de plâns.
— Micşuneaua mea alba, urmă bătrâna, oare maică-ta nu-i fericită c-a ţinut la sân o zeiţă ca tine, şi taică-tău, privindu-te, nu se bucură oare în adâncul inimii lui ?
Copila spuse ca pentru sine :
— Tata e un burduf umflat de vin şi mama o lipitoare nesăţioasă.
Bătrână se uită .în dreapta şi în stânga dacă nu o vede nimeni şi zise mieros:
— Zambila mea înflorită, mândreţe ruptă în soare, vino cu mine şi-o să trăieşti numai în dans şi veselie. O să-ţi dau să mănînci turtă îndulcită cu miere, şi fecioru-meu, chiar fecioru-meu are să ţină la tine ca la ochii din cap. E frumos fecioru-meu, şi tânăr ; abia are un puf de barba ; pielea lui e ca mătasea, ei, vorba aceea, un purceluş de soi !
Thai's răspunse :
— Gata, merg cu tine.
Şi, ridicându-se, urmă bătrâna afară din cetate.
Această femeie, pe nume Meroe, ducea din oraş în oraş fete şi băieţi tineri, pe care îi învăţa arta dansului şi pentru care bogaţii îi plăteau bani buni, ca să le înveselească ospeţele.
Ghicind că Thaîs va deveni curând cea mai frumoasă dintre femei, ea o învăţă, cu biciul în mână, muzica şi meşteşugul rostirii versurilor, şi-i şfichiuia fără milă picioarele divine, atunci când nu se ţineau de cadenţa chitarei. Feciorul ei, nevolnică stârpitură, fără vârstă şi fără sex, năpăstuia în fiece clipă copila asta în care urmărea cu o aprigă ură întregul neam al femeii. Rival al dansatoarelor, a căror graţie îşi închipuia că o stăpâ-neşte pe deplin, el o învăţa pe Thaîs arta de a înfăţişa în pantomime, prin expresia feţei, gest şi atitudine, toate simţămintele omeneşti şi mai ales pasiunile iubirii, îi dădea, plin de silă, sfaturile unui iscusit magistru ; dar, gelos pe eleva lui, îi zgâria obrajii, o ciupea de braţ sau o înţepa cu acul pe la spate, aşa cum fac fetele răutăcioase, de cum îi sărea în ochi că ea era născută pentru voluptatea bărbaţilor. Mulţumită acestor lecţii, Thai's ajunse în scurtă vreme desăvârşită cântă-reaţă, mimă si dansatoare. Răutatea profesorilor ei nu o mira câtuşi de puţin şi aproape că i se părea firesc să fie umilită. Nutrea chiar un oarecare respect faţă de această femeie bătrână care cunoştea muzica şi bea vin grecesc. Oprindu-se la Antiohia, Meroe îşi închirie eleva ca dansatoare şi cântăreaţă din flaut bogaţilor neguţători ai cetăţii, care dădeau ospeţe. Thai's dansă şi plăcu. La sfârşitul ospăţului, cei mai de vază bancheri o luau cu dânşii în tufişurile de pe malul Orontului. Ea se dăruia tuturor, neştiind preţul iubirii. Dar într-o noapte, când dansase în faţa celor mai falnici tineri ai cetăţii, fiul proconsulului se apropie de ea, strălucitor de tinereţe şi de voluptate, şi îi spuse cu o voce care părea muiată în sărutări :
— De ce nu sunt, Thai's, cununa ce-ţi încinge părul, vestmântu! ce-ţi cuprinde trupul minunat, sandaua din piciorul tău neasemuit ! Vreau să stau sub tălpile tale, asemeni sandalelor ; vreau ca mângîierile mele să fie vestmântul şi cununa ta.
Vino, frumoasa mea, vino în casa mea şi să uităm de toată lumea !
Ea îl privi în timp ce-i vorbea şi văzu că era frumos. Deodată simţi broboane de sudoare îngheţîndu-i fruntea ; se făcu verde ca iarba ; se clătină pe picioare ; o ceaţă îi pogorî peste pleoape. El o ruga şi acum. Dar ea nu vru să-l urmeze. In zadar îi arunca el priviri arzătoare, cuvinte înflăcărate ; iar când o cuprinse în braţe, încercând să o ducă cu sine, ea îi reteză cu cruzime avântul. Atunci, el deveni rugător şi ochii i se umplură de lacrimi. Sub porunca unei puteri noi, necunoscute şi de neînvins, ea rămase neînduplecată.
— Ce nebunie ! spuneau comesenii. Loîlius e nobil; e frumos, e bogat, şi iată că o cântăreaţă din flaut îl respinge!
Loîlius se întoarse singur acasă şi peste noapte se mistui tot de văpaia iubirii. A doua zi, în zori, palid şi cu ochii roşii, veni să anine ghirlande de flori în poarta cântăreţei din flaut. Totuşi, Tha'i's, cuprinsă de tulburare şi de teamă, fugea de Loîlius, ca să-l regăsească fără încetare în sufletul ei. Suferea şi nu-şi cunoştea răul. Se întreba cum de se schimbase astfel şi de unde venea tristeţea care o stăpânea. îşi respingea neîndurătoare amanţii: îi

făceau silă. Nu voia să mai vadă
lumina zilei şi toată ziua zăcea în aşternut, sughiţînd de plâns cu capul îngropat în perne. Suind să pătrundă până la ea, Lollius veni în câteva rânduri să implore şi să blesteme haina copilă. In faţa lui ea rămânea temătoare ca o fecioară şi repeta :

— Nu vreau ! Nu vreau !

Apoi, după cincisprezece zile, dăruindu-i-se, înţelese că îl iubea ; îl urmă în casa lui şi nu-l mai părăsi. Trăiră o viaţă minunată. Petreceau toată ziua închişi în odaie, ochi în ochi, spunîndu-şi unul altuia cuvinte care nu se spun decât copiilor. Seara se plimbau pe malul singuratic al Orontului şi se pierdeau în crângurile de dafini. Câteodată se sculau în zori şi mergeau să culeagă iasomie pe văile muntelui Silipius. Beau amândoi din aceeaşi cupă şi, când ea ducea la gură o boabă de strugure, el i-o lua dintre buze cu dinţii.

Meroe veni la Lollius să o ceară pe Thai's cu ţipete nesfârşite :

— E fata mea, se văicărea ea, fata mea smulsă de lângă mine, floarea mea înmiresmată, inima mea !…

Lollius o făcu să plece, dându-i o mare sumă de bani. Dar, cum ea se înfăţişă iarăşi, dornică încă de aur, tânărul porunci să fie azvârlită în temniţă, şi judecătorii, descoperind că se făcea vinovată de câteva omoruri, o osândiră la moarte şi pieri sfâşiată de fiarele sălbatice.

Thais iubea pe Lollius cu toată furia închipuirii şi cu toate surprizele inocenţei, îi spunea sinceră până-n adâncul inimii:

— N-am fost niciodată decât a ta. Lollius îi răspundea :

— Tu nu te asemeni cu nici o altă femeie. Vraja ţinu şase luni şi într-o zi se destramă.

Nu-l mai recunoştea pe Lollius ; gândea :

„Cine oare mi l-a schimbat astfel într-o clipită ? Cum se face că acum seamănă cu toţi ceilalţi bărbaţi şi nu mai seamănă cu el însuşi ?" îl părăsi, nu fără tainica dorinţă de a-l căuta pe Lollius într-un altul, de vreme ce nu-l mai găsea în el. Cugeta de asemenea că a trăi alături de un om pe care nu l-a iubit niciodată ar fi mai puţin trist decât a trăi alături de cineva pe care nu-l mai iubeşti. Apăru, în tovărăşia bogaţilor vo-luptoşi, la acele sărbători sacre, la care se văd coruri de fecioare despuiate dansând în temple şi cete de curtezane trecând înot apa Orontului. îşi avu partea ei din toate plăcerile pe care le dăruia oraşul elegant şi monstruos; mai cu seamă era nelipsită de la teatru, unde mimi iscusiţi, veniţi din toate ţările, jucau pe scenă în aplauzele unei mulţimi lacomă de spectacole. Urmărea cu luare-aminte mimii, dansatorii, comedienii, îndeosebi femeile care, în tragedii, înfăţişau zeiţele ibovnice ale tinerilor muritori şi muritoarele ibovnice ale zeilor. Descoperind tainele prin care ele vrăjeau mulţimea, Thaîs îşi spuse că, fiind mai frumoasă, ea ar juca şi mai bine. îl căută pe mai marele actorilor şi îi ceru să o primească în trupa lui. Mulţumită frumuseţii ei şi lecţiilor bătrânei Meroe, i se făcu pe voie şi apăru pe scenă în rolul Dirceei.

Nu plăcu prea mult, deoarece îi lipsea experienţa, iar admiraţia spectatorilor nu fusese dinainte stârnită de lunga larmă a laudelor. Dar, după câteva luni de obscure debuturi, puterea frumuseţii ei izbucni cu atâta strălucire pe scenă, încât întreg oraşul fu zguduit. Oamenii se striveau la teatru. Magistraţii imperiali şi cetăţenii de frunte ai An-tiohiei veneau şi ei să o vadă, purtaţi de valul nestăvilitei admiraţii pentru frumoasa Thai's. Hamalii, măturătorii, muncitorii din port se lipseau de usturoi şi de pâine ca să-şi poată plăti un loc la teatru. Poeţii scriau versuri în cinstea ei. Filozofii bărboşi perorau împotriva ei în băile publice şi în gimnazii; când trecea litiera ei, preoţii creştini întorceau capul. Pragul casei ei era împodobit cu flori şi rourat de sânge. Primea de la amanţii ei aur cântărit în balanţă, nu numărat, şi toate comorile adunate de batrânii chivernisiţi veneau, aidoma fluviilor, să se piardă la picioarele ei, iata de ce avea sufletul senin. Se bucura de favoarea mulţimii şi de bunătatea zeilor, pătrunsă de un calm orgoliu şi, atât de mult iubită, se iubea şi ea
însăşi.

După ce se lăsă înconjurată câţiva ani de admiraţie şi iubirea antiohienilor, o cuprinse dorul de Alexandria, vrând să se arate în toată gloria ei oraşului în care, copilă, rătăcise în mizerie şi în ruşine, înfometată şi slabă ca o lăcustă în mijlocul unui drum. colbuit. Oraşul de aur o primi cu braţele deschise şi o copleşi cu noi bogăţii. Apariţia ei pe scenă fu un triumf. Admiratori şi amanţi fără de număr o înconjurară. Ea îi primea cu nepăsare, căci în sfârşit acum nu mai nădăjduia să-l regăsească pe Lollius.

Primi, printre mulţi alţii, pe filozoful Ni-cias, care o dorea, deşi făcuse legământ să trăiască în viaţă fără dorinţe, în ciuda bogăţiei sale, era un bărbat inteligent şi blând ; dar nu o încânta pe Tha'is nici prin fineţea spiritului, nici prin farmecul simţamintelor sale. Ea nu-l iubea şi aproape
că-şi ieşea din fire câteodată ascultându-i elegantele ironii. Necurmata lui îndoială o rănea. El nu credea în nimic şi ea credea în totul. Credea în providenţa divină, în atotputernicia duhurilor rele, în farmece, în descântece, în justiţia cea veşnică. Credea în Isus Cristos şi în buna zeiţă a sirienilor ; credea apoi că atunci când sumbra Hecate trece pe la răspântii, căţelele se pornesc să urle, şi că o femeie leagă dragostea bărbatului turnînd o licoare într-o cupă înfăşurată într-o blană sângerândă de oaie. O stăpânea setea de necunoscut; chema fiinţe fără nume şi trăia într-o veşnică aşteptare. Viitorul o înfricoşa şi voia să-l cunoască. Se înconjurase de preoţi ai lui Isis, de magi caldeeni, de vraci şarlatani şi de vrăjitori, care o înşelau întotdeauna şi nu o plictiseau niciodată. Se temea de moarte şi o vedea peste tot. Când se lăsa pradă voluptăţii,
i se părea deodată că un deget de gheaţă îi atinge umărul gol şi atunci, palidă cumplit, ţipa de spaimă în

braţele ce o înlănţuiau.
Nicias îi spunea :
— Dacă soarta noastră este să coborâm cu părul alb şi cu obrajii scofâlciţi în noaptea cea veşnică, ori dacă chiar ziua de azi, care râde acum pe cerul necuprins, va fi ultima noastră zi, ce însemnătate are, o, frumoasa mea Thai's! Să gustăm
bucuria vieţii. Trăieşti mult, numai dacă simţi mult. Nu există alta inteligenţă decât aceea a simţurilor : a iubi înseamnă a înţelege. Ceea ce nu ştim, nu exista. La ce bun să ne chinuim pentru neant ?
Ea îi răspundea cu mânie: — Dispreţuiesc pe aceia care, ca şi tine, nu nădăjduiesc şi nu cred în nimic. Eu vreau să ştiu ! Vreau să ştiu !
Spre a cunoaşte taina vieţii se apucă şi citi cărţile filozofilor, dar nu le înţelese. Pe măsură ce anii copilăriei se îndepărtau de ea, îi chema cu tot mai mult dor în aducere aminte, îi plăcea să străbată, seara, îmbrăcată în aşa fel ca să nu fie recunoscută, ulicioarele, străzile pe care trecea paza să-şi facă rondul, pieţele unde crescuse în sărăcie şi mizerie, îi părea rău că-şi pierduse părinţii şi mai ales că nu putuse să-i iubească. Când întâlnea în cale preoţi creştini, se gândea la botezul ei şi se simţea cuprinsă de tulburare, într-o noapte, când învăluită într-o mantie lungă şi cu păru-i bălai ascuns sub o glugă întunecată, rătăcea prin marginea oraşului, se pomeni, fără să-şi dea seama cum, în faţa bisericuţei sărace a Sfântului Ioan Botezătorul. Auzi un zvon de cântec dinăuntru şi văzu o rază strălucitoare de lumină furişîndu-se prin crăpătura uşii. Nu era nimic straniu în asta, de vreme ce de douăzeci de ani, proteguiţi de învingătorul lui Maxenţiu, creştinii îşi celebrau în mod public sărbătorile. Dar cântecele acestea răsunau ca o aprinsă chemare în suflete. Parcă atrasă de taina acelor clipe, comediana împinse uşa cu mâna şi intră în biserică. Găsi acolo o mare mulţime de oameni, femei, copii, bătrâni îngenuncheaţi în faţa unui mormânt aflat lângă zid. Era o simplă raclă de piatră, sculptată grosolan cu frunze de viţă-de-vie şi ciorchini de struguri; şi totuşi se bucura de multă cinstire : cununi de frunze verzi şi coroniţe de trandafiri sângerii o acopereau. Jur împrejur, nenumărate lumini înstelau umbra în care fumul de smirnă şi tămâie părea un văl îngeresc revărsat în cute bogate. Şi se ghiceau pe pereţi chipuri asemănătoare arătărilor cereşti. Preoţi îmbrăcaţi în alb stăteau prosternaţi lângă raclă. Imnurile pe care le cântau împreună cu norodul mărturiseau bucuria suferinţei şi amestecau, într-un doliu triumfal, atâta veselie sufletească şi atâta durere, încât Thai's, ascultându-le, simţea voluptatea vieţii şi spaimele morţii curgând înfrăţite în simţurile ei renăscute.
Când sfârşiră cântarea, credincioşii se ridicară şi se apropiară pe rând să sărute lespedea
mormântului. Erau oameni simpli, 'deprinşi să muncească cu mâinile. înaintau cu pas greoi, cu priviri aţintite, cu buzele răsfrânte, cu o mare curăţie sufletească zugrăvită pe chip. îngenuncheau unul câte unul în faţa raclei şi sărutau lespedea. Femeile îşi ridicau pruncii în braţe şi le lipeau încetişor obrazul de piatră.
Thai's, mirată şi cuprinsă de tulburare, întreba pe un diacon de ce sărută lumea racla.
— Nu ştii oare, femeie, îi răspunse diaconul, că noi sărbătorim astăzi amintirea prea fericită a sfântului Teodor nubianul, care a pătimit pentru credinţă pe vremea împăratului Diocliţian ? A trăit viaţă fără de prihană şi a murit martir, de aceea, în straie albe, aşternem trandafiri roşii pe mormântu-i slăvit.
La aceste cuvinte, Thaîs căzu în genunchi şi izbucni în lacrimi. Amintirea pe jumătate stinsă a lui Ahmes reînvie în sufletul ei. Peste această amintire întunecată, dulce şi dureroasă, strălucirea luminărilor, mireasma trandafirilor, norii de tămâie, glăsuirea armonioasă a cântărilor, evlavia sufletelor aruncau măreţia slavei. Thai's cugeta cu uimire:
„Era umil şi iată ca e mare şi frumos! Cum oare s-a ridicat mai presus de ceilalţi oameni ?
Care e oare lucrul acesta necunoscut ce preţuieşte mai mult decât bogăţia şi voluptatea ?"
Se ridică încetişor şi întoarse către mormântul sfântului care o iubise atât ochii ei de viorele, scânteietori în lumina luminărilor ; apoi, cu fruntea în pământ, umilă, fără grabă, cea din urmă, cu buzele ei de care stătuseră aninate atîtea dorinţe, sărută lespedea de pe mormântul sclavului.
întorcîndu-se acasă, îl găsi pe Nicias care, cu părul uns cu uleiuri mirositoare şi cu haina desfăcută, o aştepta citind un tratat de morală. El o întîmpină cu braţele deschise.
— Răutăcioasă Thais, spuse Nicias rîzînd, pe cînd tu întîrziai să vii, ştii ce vedeam eu în acest manuscris dictat de cel mai grav dintre stoici ? Precepte virtuoase şi maxime mîndre ? Nu ! Pe austerul papirus vedeam dansînd mii şi mii de micuţe Thai's. Fiecare era înaltă de-o şchioapă, şi totuşi graţia lor era infinită, şi toate erau aceeaşi unică Thaîs. Unele tîrau după ele mantii de purpură şi aur ; altele pluteau în văzduh sub văluri diafane, ca un nor luminos. Iar altele, nemişcate în goliciunea lor dumnezeiască, spre a inspira mai bine voluptatea, erau pustii de orice gând. în sfârşit, două dintre ele se ţineau de mână, şi una era leit cealaltă, încât era cu neputinţă să
le deosebeşti. Zâmbeau amândouă. Cea dintâi Spu-nea : „Eu sunt dragostea". Cealaltă spunea : „Eu sunt moartea".
Vorbind astfel, o strângea pe Thaîs în braţe şi, nebăgând în seamă privirea-i cruntă, pironită în pământ, adăuga gândurilor alte gânduri, fără temeri că se pierd toate în van :
— Da, când aveam sub ochi rândul în care sta scris: „Nimic nu trebuie să te abată de la îngrijirea sufletului tău", eu citeam: „Sărutările frumoasei Thai's sunt mai arzătoare decât flacăra şi mai dulci decât mierea".
Iată, răutăcioasă copilă, cum înţelege astăzi un filozof, din pricina ta, cărţile filozofilor. E adevărat că, toţi câţi suntem, noi nu descoperim decât propria noastră gândire în gândirea altuia şi că, toţi, citim un pic cărţile aşa cum

am citit eu cartea de adineauri...
Ea nu-l asculta şi sufletul ei era încă îngenuncheat lângă mormântul nubianului. Auzind ca suspină, el o sărută pe ceafă şi îi spuse :
— Nu fi tristă, micuţa mea. Nimeni nu-i fericit pe lume decât uitând de ea. Noi avem tiina noastră pentru asta. Vino ; să înşelăm viaţa; ea ne-o va întoarce cu vârf şi îndesat. Vino; să ne iubim.
Thaîs însă îl respinse.
— Să ne iubim ! strigă ea cu amărăciune. Dar tu, tu n-ai iubit niciodată pe nimeni! Şi eu nu te iubesc! Nu! Nu te iubesc! Te urăsc. Pleacă ! Te urăsc. Te urăsc de moarte şi mi-e silă de toţi fericiţii şi de toţi bogaţii. Pleacă ! Pleacă !... Nu afli nicăieri bunătate decât la cei nenorociţi. Când eram mică, am cunoscut un sclav negru care a murit pe cruce. Era bun; era plin de iubire şi stăpânea taina vieţii. Tu n-ai fi vrednic nici să-i speli picioarele. Pleacă ! Nu vreau să te mai văd.
Se întinse cu faţa în jos pe covor şi petrecu noaptea plângând în hohote, plănuind să trăiască de aici înainte asemeni sfântului Teodor, în sărăcie şi în simplitate.
A doua zi se aruncă iarăşi în vârtejul plăcerilor cărora le era hărăzită. Cum ştia că frumuseţea ei, încă neumbrită de nimic, nu va dura o veşnicie, se grăbea să-i smulgă toate bucuriile şi toată gloria pe care i le putea smulge. La teatru, unde se arăta mai plină de măiestrie ca niciodată, întruchipa rând pe rând plăsmuirile sculptorilor, pictorilor şi poeţilor. Recunoscând în liniile, în mişcările, în ţinuta comedienei o imagine a divinei armonii ce orânduieşte lumile, savanţii şi filozofii puneau o asemenea desăvârşită graţie în rândul virtuţilor, şi spuneau : „Şi ca, Thai's, e un magistru al geometriei !" Ignoranţii, săracii, umilii în faţa cărora apărea o binecuvântau ca pe un dar ceresc. Totuşi, ea era tristă în mijlocul atâtor laude şi se temea de moarte mai mult ca oricând. Nimic nu o putea fura neliniştilor ei, nici chiar casa şi grădinile cărora li se dusese vestea şi despre care se spuneau minunăţii în oraş.
Plantase aici arbori aduşi cu mare cheltuială din India şi Persia. Un pârîiaş susura vesel printre ei, şi colonade în ruină şi stânci sălbatice, operă a unui iscusit arhitect, se răsfrângeau într-un lac, în apa căruia se oglindeau statui, în mijlocul grădinii se ridica peştera Nimfelor, numita astfel după cele trei statui de femei, în marmură pictată cu artă, care se vedeau de îndată ce treceai pragul. Toate trei se despuiau de vestminte ca să se scalde. Neliniştite, întorceau capul ca şi când s-ar fi temut să nu le vadă cineva, de jurai că sunt vii. Lumina pătrundea în acest ascunziş irizată de dulci perdele de apă. De pereţi atârnau în toate părţile, ca în peşterile sacre, coroane şi ghirlande de flori, precum şi tablouri votive ce preamăreau frumuseţea neasemuitei Thai's. Se vedeau apoi şi tragice şi comice în culori vii, picturi înfă-ţişînd fie scene de teatru, fie chipuri groteşti, fie animale fabuloase, în mijloc, pe un piedestal, trona un Eros de fildeş, de un străvechi şi minunat meşteşug. Era un dar de la Nicias. O capră de marmură neagră stătea într-o firidă, cu ochi de agate scânteietori. Şase iezişori de alabastru se împingeau să sugă la ugerul ei; dar ea, cu botu-i cârn şi copitele dinainte în aer, părea gata să se caţere pe stânci. Pe jos erau aşternute covoare de Bizanţ, perne brodate de oameni galbeni din Cathay şi piei de lei libieni. Căţui de aur fumegau abia simţit. Ici şi colo, din vase mari de onix se ridicau ramuri de persea înflorite. Şi tocmai în fund, în umbră şi în purpură, luceau cuie de aur pe carapacea unei uriaşe broaşte ţestoase de India, care, răsturnată, slujea drept pat. Acolo, în fiece zi, în susurarea apei, printre miresme şi flori, Thaîs, tolănită leneş, aştepta ceasul mesei de seară, stând de vorbă cu prietenii, ori gândindu-se singura fie la şiretlicurile scenei, fie la zborul anilor.
In ziua aceea se odihnea după teatru în peştera Nimfelor. Iscodea în oglindă primele umbre ce-i întunecau strălucirea frumuseţii şi îşi spunea îngrozită că în cele din urmă va veni şi vremea părului alb şi a zbârciturilor. în zadar căuta să se liniştească, repetându-şi că e destul să arzi anumite ierburi şi să rosteşti anumite descântece, ca să recapeţi frăgezimea obrazului. O voce nemiloasă îi striga : „Ai să îmbătrâneşti, Thaîs, ai să îmbătrâneşti !" Şi broboane de spaimă îi îngheţau fruntea. Iar apoi, privindu-se din nou în oglindă, de astă dată cu o nesfârşită tandreţe, se găsea încă frumoasă şi vrednică de a fi iubită. Surîzîndu-şi sieşi, murmura : „Nu se află în toată Alexandria o singură femeie care să se măsoare cu mine, să aibă mijlocul meu zvelt, graţia mişcărilor şi mân-dreţea braţelor mele, iar braţele, o, oglinda mea, ele sunt adevăratele lanţuri ale iubirii I"
Cum îşi depăna astfel firul gândurilor, văzu deodată un necunoscut în faţa ei, slab, cu ochii arzători, cu barba neîngrijită şi îmbrăcat cu o haină bogat brodată. Scăpând oglinda din mână, scoase un ţipăt de spaimă.
Pafnutie stătea nemişcat şi, văzînd cât era de frumoasă, se ruga din adâncul inimii :
„Fă, Doamne, ca chipul acestei femei, departe de a mă sminti, să-l întărească în râvnă pe robul tău".
Apoi, străduindu-se să-şi găsească graiul, zise :
— Thai's, eu îmi duc viaţa într-un ţinut depărtat şi faima frumuseţii tale m-a adus până la tine. Se spune că eşti cea mai dăruită dintre comediene şi cea mai râvnită dintre femei. Ceea ce se povesteşte despre bogăţiile şi despre iubirile tale pare de necrezut şi aminteşte de antica Rodopis, a cărei minunată istorie o ştiu pe dinafară toţi luntraşii de pe apa Nilului. De aceea m-a cuprins dorinţa să te cunosc şi văd că adevărul întrece faima. Eşti de o mie de ori mai dăruită şi mai frumoasă decât se spune. Şi acum, când te am înaintea ochilor, îmi şoptesc în sinea mea : „E cu neputinţă să te apropii de ea, fără să te clatini pe picioare ca un om beat".
Cuvintele acestea erau prefăcute ; dar călugărul, însufleţit de o pioasă râvnă, le rostea cu o înfocare pătrunsă de adevăr, în vremea asta, Thaîs cerceta fără neplăcere fiinţa aceasta stranie, care o înfricoşase în primele clipe. Prin

înfăţişarea-i aspră şi sălbatică, prin focul sumbru ce-i mocnea în ochi, Pafnutie o uimea. Ar fi vrut să cunoască starea şi viaţa unui om atât de deosebit de toţi aceia pe care îi ştia. Îi răspunse cu o dulce ironie :
— Tu pari gata să admiri, străine. Ia seama ca privirile mele să nu te mistuie până-n adâncul sufletului! Ia seama sa nu te îndrăgosteşti de mine !
El spuse:
— Te iubesc, o, Thaîs ! Te iubesc mai mult decât viaţa mea şi mai mult decât pe mine însumi. Pentru tine am părăsit pustiul meu, căruia îi duc dorul ; pentru tine, buzele mele făgăduite tăcerii au rostit cuvinte lumeşti; pentru tine am văzut ceea ce nu trebuia să văd şi-am auzit ceea ce nu-mi era îngăduit să aud ; pentru tine sufletul meu s-a tulburat, inima mea s-a deschis şi din ea au ţîşnit gânduri aidoma izvoarelor din care beau porumbeii; pentru tine am mers zi şi noapte prin nisipurile populate de năluci şi de vampiri ; pentru tine am pus piciorul desculţ pe vipere şi scorpioni ! Da, te iubesc ! Te iubesc, dar nu ca aceia care, arzînd de dorinţele cărnii, vin la tine ca nişte lupi flămânzi, ori ca nişte tauri furioşi. Toţi aceştia te râvnesc aşa cum leul râvneşte gazela. Iubirile lor trupeşti îţi devorează până şi sufletul, o, femeie ! Eu te iubesc în duh şi adevăr, te iubesc întru Domnul Dumnezeu şi pentru vecii vecilor; ceea ce simt pentru tine în pieptul meu se cheamă patimă adevărată şi dumnezeiască dragoste. Eu îţi făgăduiesc mai mult decât beţii înflorite şi visuri cât o scurtă noapte, îţi făgăduiesc sfinte agape şi nunţi cereşti. Fericirea pe care ţi-o aduc nu se va sfârşi niciodată ; ea este neauzită ; cuvintele n-au cum să o grăiască şi, dacă fericiţii acestei lumi ar putea măcar să-i întrezărească umbra, ar muri pe dată de uimire. Thaîs râse ştrengăreşte :
— Prietene, haide arată-mi şi mie o dragoste atât de minunată. Grăbeşte-te ! Să nu pierdem o clipă, prea multă vorbă ar nedreptăţi frumuseţea mea. Sunt nerăbdătoare să cunosc fericirea pe care mi-o vesteşti; dar, drept să-ţi spun, mă tem că n-am să o aflu niciodată şi că toată făgă-duiala ta se va irosi în cuvinte. E mult mai uşor să făgăduieşti fericirea, decât să o dai. Fiecare cu darul lui. Cred că al tău stă în cuvântări. Vorbeşti de o iubire necunoscută. De atâta amar de vreme de când se tot împart sărutările, ar fi prea din cale-afară să mai existe taine în dragoste, în privinţa asta, amanţii ştiu mai multe decât magii!
— Thai's, nu lua în râs ce-ţi spun. Eu ţi-aduc iubirea necunoscută.
— Vii târziu, prietene. Cunosc toate iubirile.
— Iubirea pe care ţi-o aduc eu este plină de slavă, pe când iubirile pe care le cunoşti tu nu nasc decât ruşine.
Thai's îl privi cu ochi întunecaţi; o cuta aspră îi brăzda fruntea întunecată :
— Eşti îndrăzneţ, străine, de vreme ce arunci ocară asupra gazdei tale. Priveşte-mă şi spune dacă semăn cu o fiinţă copleşită de necinste. Nu ! Nu mi-e ruşine, si toate cele care trăiesc la fel ca mine nu cunosc ruşinea, deşi sunt mai puţin frumoase şi mai puţin bogate ca mine. Am semănat voluptatea sub paşii mei şi prin asta mi-am câstigat faima în lumea întreagă. Sunt mai puternică decât stăpânii lumii. I-am văzut pe toţi la picioarele mele. Priveşte-mă, priveşte aceste mici picioare : mii de bărbaţi ar plăti cu sângele lor fericirea să le sărute. Nu sunt prea mare şi nu ocup prea mult loc pe faţa pământului. Celor care mă privesc de sus de pe Serapeum când trec pe stradă, le apar cât un bob de orez ; dar acest bob de orez a pricinuit printre oameni jale, deznădejdi şi uri, şi crime, să umpli Tartarul. Nu eşti oare nebun să-mi vorbeşti de ruşine, atunci când totul în jurul meu strigă gloria?
— Ceea ce este glorie în ochii oamenilor e ticăloşie în faţa lui Dumnezeu. O, femeie, ne-am primit hrana în locuri atât de deosebite, încât nu-i de mirare că n-avem nici acelaşi grai, nici acelaşi fel de gândire. Totuşi, mi-e martor cerul Ca vreau să mă înţeleg cu tine şi că ţelul meu e să nu te părăsesc până nu vom împărtăşi aceleaşi simţăminte. Cine-mi va inspira cuvintele arzătoare ca tu să te moi ca şi ceara la suflarea mea, o, femeie, şi ca degetele dorinţelor mele să te poată modela după voia lor ? Ce putere mi te va dărui mie, o, cel mai scump dintre suflete, astfel ca duhul ce-mi este imboldul, creîndu-te a doua oară, să reverse asupră-ţi o nouă frumuseţe şi tu să strigi plângând de bucurie : „Abia astăzi m-am născut!" Cine va face să ţîşnească din inima mea un izvor ca Siloe, în care tu să afli, scaldându-te, curăţia ta dintâi ? Cine mă va schimba într-o apă a Iordanului care, aprinzându-te, să-ţi dea viaţa cea veşnică ?
Thaîs nu mai era supărată. „Omul acesta, cugeta ea, vorbeşte de viaţa veşnică şi tot ce spune pare scris pe un talisman. Nici o îndoială, trebuie să fie vreun mag şi să stăpânească taine împotriva bătrâneţii şi a morţii." Şi hotărî să i se dăruiască. Iată de ce, prefăcându-se că se teme de el, se duse câţiva paşi mai încolo şi, ajungând în fundul peşterii, se aşeză pe marginea patului, îşi aduse vestmântul cu artă peste piept, iar apoi, nemişcată, mută, cu pleoapele lăsate, aşteptă. Genele-i lungi aruncau umbre dulci pe obraji, întreaga-i înfăţişare mărturisea o nesfârşită sfiiciune ; picioarele-i goale se legănau leneş şi părea o copilă furată de gânduri pe malul unui râu.
Pafnutie o privea, pironit locului. Genunchii tremurători nu-i mai dădeau ascultare ; limba i se uscase în gură ; capul îi vuia să-i plesnească. Deodată, privirea i se perdelui şi nu mai văzu de-cât o ceaţă deasă înaintea lui. îşi zise că mâna lui Isus îi acoperise ochii, ca să-i ascundă această femeie, întemeiat pe un asemenea ajutor, întărit, împuternicit, glăsui cu o linişte vrednică de un bătrân al pustiului :
— Dacă mi te dai mie, te crezi oare ascunsă vederii lui Dumnezeu ?
Ea clătină din cap.
— Dumnezeu ! Cine-l sileşte să aibă mereu ochiul aţintit asupra peşterii Nimfelor ? Să nu se uite, dacă noi îl jignim ! Dar de ce l-am jigni ? O dată ce el ne-a creat, nu poate să fie nici supărat, nici mirat văzîndu-ne aşa cum

el ne-a făcut şi purtându-ne potrivit naturii cu care el ne-a înzestrat. Se vorbeşte mult prea mult în numele lui şi i se pun în seamă adesea gânduri pe care el nu le-a avut niciodată. Tu însuţi, străine, cunoşti oare bine adevărata-i fire? Cine eşti tu ca să-mi vorbeşti în numele lui ?
La aceste cuvinte, dându-şi în lături haina de împrumut şi arătându-şi rasa, călugărul spuse:
— Sunt Pafnutie, stareţul de la Antinoia, şi vin din sfântul pustiu. Mâna care a scos pe Abrahham din Caldeea şi pe Lot din Sodoma m-a despărţit de lume. Eu nu mai existam de mult pentru oameni. Dar chipul tău mi-a apărut în Ierusalimul meu dintre nisipuri şi am cunoscut ca eşti robită stricăciunii şi că moartea sălăşluieşte în tine. Şi iată-mă în faţa ta, femeie, ca în faţa unui mor-mânt, şi eu îţi strig : „Thaîs, scoală-te".
La numele de Pafnutie, călugăr şi stareţ, ea pălise de spaimă. Şi iat-o, cu părul despletit cu mâinile împreunate, plângând şi gemând, cum se târăşte la picioarele sfântului :
— Nu-mi face rău ! De ce ai venit ? Ce vrei cu mine ? Nu-mi face rău ! Ştiu că sfinţii din pustie urăsc femeile care, ca mine, sunt făcute doar ca să placă. Mi-e frică să nu mă urăşti şi să-mi vrei răul. Pleacă ! eu nu mă îndoiesc de puterea ta. Dar află, Pafnutie, că nu trebuie nici să mă dispreţuiesti, nici să mă urăşti. Nu mi-am bătut niciodată joc de sărăcia în care tu trăieşti de bună voie, aşa cum fac atîţia oameni pe care îi cunosc. La rândul tău, nu socoti o crimă bogăţia mea. Sunt frumoasă şi sunt iscusită pe scenă, la teatru. Nu mi-am putut alege nici starea, cum nu mi-am putut alege nici firea. Eram făcută pentru ceea ce fac. Am fost născută spre a încânta oamenii. Şi-apoi, până şi tu însuţi spuneai adineauri că mă iubeşti. Nu te folosi de ştiinţa ta împotriva mea. Nu rosti cuvinte magice care să-mi spulbere frumuseţea ori să mă prefacă într-o stană de sare. Nu mă înspăimânta! Sunt şi aşa destul de speriată. Nu mă da morţii ! Mă tem atâta de moarte !
El îi făcu semn să se ridice şi îi spuse : — Linişteşte-te, copila mea. Nu voi arunca asupră-ţi nici dispreţ, nici ocară. Eu vin la tine din partea aceluia care, aşezîndu-se pe ghizdul fântânii, a băut din ulciorul Samaritencei şi care, pe când ospăta în casa lui Simon, a primit miresmele Măriei. Nu-s fără de păcat ca să ridic eu cel dintâi piatra asupra ta. Adeseori am dat rea folosinţă harurilor îmbelşugate pe care Dumnezeu mi le-a dăruit. Nu Mânia, ci Mila m-a luat de mână şi m-a adus până aici. Am putut fără să mint să-ţi vorbesc cu vorbele dragostei, căci râvna inimii mă aduce la tine. Ard de focul iubirii de aproape şi, dacă ochii tăi, deprinşi cu scârbavnica privelişte a poftelor trupeşti, ar putea să vadă lucrurile sub înfăţişarea lor mistică, eu ţi-aş apărea ca o ramură ruptă din tufa arzătoare pe care Domnul i-a arătat-o pe munte lui Moise, spre a-l face să înţeleagă adevărata iubire, cea care ne aprinde fără să ne mistuie şi care, departe de a lăsa în urmă tăciuni şi zadarnică cenuşă, înmiresmează şi învăluie în plăcute arome pentru veşnicie tot ceea ce pătrunde.
— Călugăre, te cred şi nu mă mai tem nici de vreo capcană, nici de farmece din partea ta. Am auzit adesea vorbindu-se de pustnicii din Thebaida. Ceea ce mi s-a povestit despre viaţa lui Antonie şi a lui Pavel e minunat. Numele tău nu-mi era necunoscut şi mi s-a spus că, tânăr încă, te dovedeai deopotrivă în virtute celor mai bătrâni sihastri. De îndată ce te-am văzut, fără să ştiu nimic despre tine, am simţit că nu eşti un om de rând. Spune-mi, ai putea să faci pentru mine ceea ce n-au putut nici preoţii lui Isis, nici cei ai lui Hermes, nici cei ai celestei junone, nici prezicătorii Caldeei, nici magii babilonieni ? Călugăre, dacă mă iubeşti, poţi să mă scapi de moarte ?
— Femeie, acela va trăi care vrea să trăiască. Fugi de plăcerile ticăloase în care mori pentru totdeauna. Smulge demonilor, care au să-l pârjolească năprasnic, trupul ce Dumnezeu ţi-a plămădit cu scuipatul lui si l-a însufleţit cu suflarea lui. Surpată de osteneli, vino să-ţi afli împrospătare la izvoarele binecuvântate ale singurătăţii; vino să bei din izvoarele ascunse ale pustiului, care ţîsnesc până la ceruri. Suflet chinuit, vino să dobîndeşti în sfârşit ceea ce mereu ai dorit! Inimă însetată de fericire, vino să guşti din adevărata fericire : sărac (a, renunţarea, uitarea de sine, părăsirea întregii fiinţe în sânul lui Dumnezeu. Vrăjmaşă a lui Cristos, iar mâine mireasa lui, vino la el. Vino . Şi tu care căutai, vei spune : „Am aflat iubirea !”
în vremea asta, Thai's părea că priveşte la lucruri depărtate :
— Călugăre, întrebă ea, dacă renunţ la plăcerile mele şi dacă mă pocăiesc, e adevărat că mă voi renaşte în cer cu trupul neatins şi în întreaga lui frumuseţe ?
— Thai's, eu îţi aduc viaţa veşnică. Crede-mă că ceea ce îţi vestesc e adevărul.
— Şi cine-mi chezăşuieşte că este adevărul ?
— David şi profeţii, Scriptura şi minunile al căror martor vei fi.
— Călugăre, as vrea să te cred. Căci îţi mărturisesc, n-am găsit fericirea în lumea asta.
Soarta mea a fost mai frumoasă decât aceea a unei regine şi totuşi viaţa mi-a adus destule tristeţi şi destule amărăciuni, şi iată-mă azi nesfârşit de obosită. Toate femeile îmi pizmuiesc soarta, şi mie mi se întâmplă câteodată să pizmuiesc soarta bătrânei ştirbe care, în copilăria mea, vindea plăcinte îndulcite cu miere sub una din porţile oraşului. E un gând care îmi răsare de multe ori în minte, că numai săracii sunt buni, sunt fericiţi, sunt blagosloviţi, şi că e o mare mângîiere să trăieşti umil şi neluat în seamă. Călugăre, tu mi-ai tulburat apa sufletului şi ai făcut să iasă deasupra tot ce dormea în adânc. Cui oare să dai crezare, vai! Şi pe ce drum să apuci ? Şi ce este viaţa ?
în timp ce vorbea astfel, Pafnutie se transfigurase ; o bucurie cerească îi strălucea pe chip:
— Ascultă, zise el, eu nu ţi-am trecut pragul singur. Un Altul mă însoţea, un Altul stă aici în picioare alături de mine. Pe acela tu nu poţi să-l vezi, ochii tăi nu-s vrednici încă să-l privească ; dar în curând ai să-l vezi în toată

strălucirea lui minunată şi atunci ai să spui: „Numai el singur e vrednic să fie iubit!" Adineauri, dacă nu şi-ar fi pus mâna-i blândă pe ochii mei, o, Thaîs i aş fi căzut poate în păcat cu tine, căci prin mine însumi nu sunt decât slăbiciune şi tulburare. Dar el ne-a izbăvit pe amândoi; el e atât de bun, pe cât este de puternic şi numele lui e Mântuitorul. A fost făgăduit lumii de către David şi de Sibila, preamărit de păstori şi de magi în iesle, răstignit de farisei, aşezat în mormânt de sfintele femei, propovăduit lumii de către apostoli, mărturisit de -martiri. Şi iată, fiindcă pe tine te înfricoşează moartea, o, femeie ! vine în casa ta spre a te împiedica să mori ! Nu-i aşa, o, Isuse al meu ! nu-i aşa că tu mi te-arăţi în clipa asta, precum te-ai arătat şi oamenilor din Galileea, în acele minunate zile când stelele, coborîte ca tine din cer, erau atât de aproape de pământ, încât sfinţii Nevinovaţi puteau să le atingă cu mâna, în timp ce se jucau în braţele mamelor lor, pe terasele Betleemului ? Nu-i aşa, Isuse al meu, că noi ne aflăm în tovărăşia ta şi că tu mi te-arăţi aievea în strălucirea trupului tău ? Nu-i aşa că e chiar chipul tău şi că lacrima asta ce-ţi lunecă pe obraz e o lacrimă adevărată ? Da, îngerul dreptăţii veşnice o va culege, şi ea va fi răscumpărarea sufletului roabei tale Thai's. Nu-i aşa ca eşti aici, Isuse ? Isuse al meu, slăvite buzele tale se întredeschid. Poţi să vorbeşti: vorbeşte, te ascult. Şi tu, Thai's, fericită Thai's, ascultă ceea ce Mântuitorul vine el însuşi să-ţi spună : el vorbeşte şi nu eu. El s'pu'ne : „Te-âm căutat în-
delung, o, oaia mea rătăcită ! în sfârşit, te-am găsit! Nu mai fugi de mine. Lasă-te mâinilor mele, sărmană micuţă, şi eu te voi duce pe umeri până la staulul ceresc. Vino, scumpa mea Thai's, vino aleasa mea, vino să plângi cu mine!"

Şi Pafnutie căzu în genunchi, cu ochii plini de extaz. Atunci Tha'is văzu răsfrângându-se pe faţa sfântului strălucirea chipului viu al lui
Isus.

— O, zile depărtate ale copilăriei mele ! suspină ea printre lacrimi. O, Ahmes, blândul meu părinte ! Preabunule sfinte Teodor, de ce oare n-am murit sub mantia-ţi albă, când mă purtai în cele dintâi luciri ale dimineţii, rourată încă de apa botezului!

Pafnutie se avântă spre ea, strigând :

— Eşti botezată !... O, înţelepciune dumnezeiască ! o, Pronie cerească! o, preabunule Părinte ! Cunosc acum puterea care mă atrăgea spre tine. Ştiu ce te făcea atât de scumpă şi de frumoasă în ochii mei. Puterea apei botezului m-a făcut să mă desprind din umbra lui Dumnezeu, în care trăiam şi sa vin să te caut în aerul otrăvit al lumii acesteia. O picătură, o singură picătură din apa ce ţi-a spălat trupul a sărit fără îndoială pe
fruntea mea. Vino, sora mea, şi primeşte de la fratele tău sărutul păcii.

Şi călugărul abia atinse cu buzele fruntea curtezanei.

Apoi tăcu, lăsându-l pe Dumnezeu să vorbească ; şi nu se mai auzeau în peştera Nimfelor decât suspinările zbuciumatei Thais, amestecate cu susurul apei.

Plângea fără să-şi şteargă lacrimile, când se iviră două sclave negre, încărcate cu vestminte, miresme şi cununi de flori.

— Nu prea era potrivit să plâng, murmură ea, încercând să zîmbească. Lacrimile înroşesc ochii şi vătăma obrazul, în noaptea asta mă duc la nişte prieteni, la un ospăţ, şi vreau să fiu frumoasă, căci vor fi acolo şi femei, care să spioneze oboseala chipului meu. Sclavele acestea vin să mă îmbrace. Lasă-mi o clipă de răgaz, părinte, vor isprăvi îndată. Sunt amândouă îndemânatice şi pricepute ; de aceea le-am plătit foarte scump. Pe cea de colo, cu inele groase de aur şi cu dinţii scăpărători, i-am luat-o soţiei proconsulului, care ţinea să o cumpere ea.

în prima clipă, Pafnutie se gândi să se împotrivească din răsputeri ca Thais să se ducă la
ospăţ. Dar, hotărât la bună prevedere în tot ce făcea, o întrebă pe cine va întâlni acolo.

Ea răspunse că va vedea mai întîi gazda, pe bătrânul Cotta, comandantul flotei, apoi pe Nicias şi mai mulţi filozofi însetaţi de discuţii, pe poetul Caliicrat, pe marele preot al lui Serapis, câţiva tineri bogaţi, a căror mare slăbiciune era dresatul cailor, şi în sfârşit nişte femei despre care nu se putea spune nimic şi care nu aveau decât fala tinereţii. Atunci, sub imboldul unei inspiraţii de necrezut, călugărul zise :

— Du-te în mijlocul lor, Thaîs. Du-te ! Dar eu nu te părăsesc. Te voi însoţi la ospăţul acesta şi voi sta alături de tine fără să scot un cuvânt.

Tha'is izbucni în râs. Şi în vreme ce amân-două sclavele se zoreau în jurul ei, exclamă:

— Ce vor spune oare când vor vedea că am amant un călugăr din Thebaida ?

Când, urmată de Pafnutie, Thai's intră în sala ospăţului, mare parte din oaspeţi erau tolăniţi pe paturi, în faţa mesei în chip de potcoavă şi acoperită cu tacâmuri scânteietoare. în mijlocul mesei se ridica un vas de argint, deasupra căruia patru satiri aplecau burdufuri, lăsând să curgă o saramură în care pluteau nişte peşti fierţi. La ivirea mult aşteptatei Thaîs, din toate părţile se ridicară strigăte bucuroase :

— Vine sora celor trei Graţii !

— Bun sosit tăcutei Meipomene, ale cărei priviri ştiu să exprime totul!

— Salut celei prea iubite de zei şi de oameni !

— Celei atât de dorite !

— Celei care dă suferinţa şi o tămăduieşte !

— Mărgăritarului din Racotis !

— Trandafirului Alexandriei !

Ea aşteptă nerăbdătoare să contenească torentul laudelor; apoi se adresă gazdei, bătrânului Cotta:
— Lucius, îţi aduc un călugăr din pustiu, pe cuviosul Pafnutie, stareţul de la Antinoia ; e un mare sfânt şi cuvintele lui ard ca focul.
Lucius Aurelius Cotta, comandantul flotei, se ridică să-l întâmpine :
— Fii binevenit, Pafnutie, tu care mărturiseşti credinţa creştină. Eu însumi am oarecare respect faţă de un cult de aici înainte al Imperiului. Divinul Constantin a aşezat pe fraţii tăi întru credinţă în cele dintâi rânduri ale prietenilor Imperiului, înţelepciunea latină trebuia într-adevăr să îngăduie pe Cristos al tău în Panteonul nostru. E o maximă a părinţilor noştri, că în orice zeu există ceva divin. Dar să lăsăm asta. Să bem şi să ne veselim cât încă mai e vreme.
Bătrânul Cotta vorbea astfel cu seninătate. Tocmai cercetase un nou model de galeră şi încheiase cea de-a şasea carte a istoriei lui despre cartaginezi, încredinţat că nu şi-a irosit ziua fără folos, era mulţumit şi de el, şi de zei.
— Pafnutie, adăugă gazda, vezi aici câţiva oameni vrednici să fie iubiţi : Hermodor, marele preot al lui Serapis, filozofii Dorion, Nicias şi Zenothemis, poetul Callicrat, tinerii Chereas şi Aristobul, amândoi fiii unui scump tovarăş al tinereţii mele ; şi, lângă ei, Filina cu Droseea, pentru a căror frumuseţe nu există destule cuvinte de laudă.
Nicias veni să-l îmbrăţişeze pe Pafnutie şi-i şopti la ureche :
— Te-am prevenit, frate, că Venus e puternică. Dulcea-i silnicie te-a adus aici fără voia ta. Ascultă, eşti un om plin de evlavie, dar, dacă nu recunoşti că ea e mama tuturor zeilor, te vei pierde, cu siguranţă. Află că bătrânul matematician Melant are obiceiul să spună : „Fără ajutorul lui Venus, n-aş fi în stare să demonstrez proprietăţile unui triunghi".
Dorion, care de câteva clipe se uita cu luare-aminte la noul-venit, îşi împreună deodată palmele cu zgomot şi se pierdu în strigăte de admiraţie : — El este, prieteni! Privirea lui, barba lui, haina lui : chiar el e ! L-am întâlnit la teatru, pe când frumoasa noastră Thai's îşi arăta braţele ei care ştiu cu atâta măiestrie să vorbească. Se agita furios şi numai blândeţe nu găseai în cuvintele lui, credeţi-mă. E un om cinstit: are să ne scarmene bine pe toţi; elocinţa lui e teribilă. Dacă Marcus e un Platon al creştinilor, Pafnutie le este un Demostene. Epicur, în mica lui grădină, n-a auzit niciodată un asemenea vorbitor.
în vremea asta, Fi lina şi Droseea o mâncau din ochi pe Thaîs. Pe creştetu-i bălai, ea purta o coroniţă de pale violete, şi fiecare floare amintea într-o mai palidă nuanţa de culoarea ochilor comedienei, astfel încât florile păreau priviri şterse iar ochii flori strălucitoare. Era darul acestei femei: pe ea totul trăia, totul era suflet şi armonie. Rochia mov cu ape argintii purta în cutele lungi o graţie aproape tristă, pe care nu o înveseleau nici brăţări, nici coliere, şi toată strălucirea podoabelor ei stătea în braţele-i dezgolite. Cele două prietene îi admirară fără voia lor rochia şi pieptănătura, dar nu găsiră cu cale să-i şoptească un cuvânt despre asta.
— Cât eşti de frumoasă ! îi spuse Filina. Nu puteai să fii mai frumoasă atunci când ai venit la Alexandria. Totuşi, mama, care îşi amintea că te-a văzut, spunea că puţine femei erau vrednice să stea alături de tine.
— Cine e noul îndrăgostit pe care ni-l aduci ? întrebă Droseea. Are un aer ciudat şi sălbatic. De-ar exista păstori de elefanţi, ar fi aşa Ca el, negreşit. Unde-ai găsit, Thais, un prieten atât de sălbatic ? Nu cumva printre troglodiţii care trăiesc sub pământ şi care-s mânjiţi din cap până-n picioare de fumul lui Hades ?
Filina puse un deget pe buzele Droseei:
— Taci, tainele dragostei trebuie să rămână ascunse, şi e oprit sa le cuno'şti. Mie, uneia, zau mi-ar plăcea mai degrabă să mă las sărutată de gura Etnei fumegânde, decât de buzele bărbatului acestuia. Dar, dulcea noastră Thai's, care e frumoasă si răpitoare ca zeiţele, trebuie, aidoma zeiţelor, să îndeplinească toate rugăminţile, şi nu numai pe acelea ale bărbaţilor plăcuţi, aşa cum socotim noi.
— Luaţi seama amândouă ! le preveni Thai's. E un mag si un vrăjitor. Aude cea mai mică şoaptă, ba chiar şi gândurile. O să vă smulgă inima din piept în somn ; o să pună în loc un burete şi a doua zi dimineaţă, când o să beţi apă, o să muriţi sufocate !
Le văzu cum pălesc, le întoarse spatele şi se aşeză pe un pat, alături de Pafnutie. Vocea lui Cotta, poruncitoare şi plină de bunăvoinţă în acelaşi timp, se ridică peste şoapta oaspeţilor :
— Prieteni, fiecare să-şi ia locul! Sclavi, turnaţi vin îndulcit cu miere !
Apoi, gazda ridică sus cupa :
— Să bem mai întâi pentru divinul Con-stanţiu şi pentru geniul Imperiului. Patria se cuvine aşezată deasupra a tot ce există, chiar şi a zeilor, căci ea îi cuprinde pe toţi.
Mesenii duseră la buze cu toţii cupele pline. Singur Pafnutie nu bău, deoarece Constanţin persecuta credinţa niceană, iar patria creştinului nu se află pe această lume.
După ce bău, Dorion murmură :
— Ce este patria ? Un fluviu care curge. Malurile-i sunt schimbătoare şi undele fără încetare reînnoite.
— Ştiu, Dorion, vorbi comandantul flotei, că tu nu prea faci caz de virtuţile cetăţeneşti şi socoti că înţeleptul trebuie să trăiască departe de treburile obşteşti. Eu, dimpotrivă, cred că un om cinstit nu trebuie să-şi dorească nimic mai mult decât sarcini cât mai mari în stat. Frumos lucru, statul !
Hermodor, marele preot al lui Serapis, cuvântă :
— Dorian tocmai a întrebat: „Ce e patria ?" îi voi răspunde : altarele zeilor şi mormintele strămoşilor, iată

patria. Eşti al ei prin comuniunea amintirilor şi a nădejdilor.
Tânărul Aristobul îl întrerupse :
— Pe Castor, am văzut azi un cal frumos. E al lui Demofon. Are capul prelung, botul fin şi e vânos. îşi poartă grumazul arcuit şi mândru ca un cocoş.
Tânărul Chereas clătină din cap :
_- Nu-i un cal prea de soi, aşa cum crezi tu, Aristobul. Are unghia subţire. Chisiţa i-ajunge la pământ şi ca mâine n-o să mai fie bun de nimic
Continuau această discuţie, când Droseea scoase un ţipăt pătrunzător :
- Vai ! era cât pe ce să-nghit un os mai lung şi mai ascuţit ca un stilet. Din fericire, l-am scos la timp din gâtlej. Zeii mă iubesc !
* , Nu Spui tu, Droseea> că zeii te iubesc ? întreba Nicias zâmbind. Aşadar, împărtăşesc şi ei infirmitatea oamenilor. Dragostea presupune la cei ce-o încearcă sentimentul unei mizerii intime. Asta da în vileag slăbiciunea fiinţei omeneşti. Dragostea zeilor pentru Droseea e o mare dovadă a imperfecţiunii lor.
La aceste cuvinte, Droseea se supără foc : - Nicias, ceea ce spui e nerod şi fără rost. De altfel, e în firea ta să nu înţelegi nimic din ce se discută şi să răspunzi anapoda. Nicias zîmbea încă :
— Vorbeşte, vorbeşte Droseea mea ! Orice ai spune trebuie să ţi se mulţumească de fiecare data când deschizi gura. Ai dinţi atât de frumoşi! In acea clipă, un bătrân grav, îmbrăcat fără îngrijire, călcând agale şi cu capul sus, intră in sala şi plimbă asupra mesenilor o privire liniştita. Cotta îi făcu semn să se aşeze alături de
el, Pe Pat-
— Eucrit, îi spuse el, fii binevenit! Ai scris cumva luna asta un nou tratat de filozofie ? Dacă socotesc bine, ar fi al nouăzeci şi doilea ieşit din această trestie de Nil pe care tu o porţi cu o mână atică.
Eucrit răspunse, mângîindu-şi barba de argint:
— Privighetoarea e făcută să cânte, iar eu să laud pe zeii nemuritori.
DO RION
Să salutăm cu respect în Eucrit pe cel din
urmă dintre stoici. Grav şi alb, el se ridică în mijlocul nostru ca o întruchipare a strămoşilor ! E singuratic în mulţimea oamenilor şi rosteşte cuvinte care nu sunt înţelese.
EUCRIT
Te înşeli, Dorion. Filozofia virtuţii n-a murit încă în lume. Am numeroşi discipoli în Alexandria, la Roma şi la Constantinopol. Mulţi printre sclavii şi printre nepoţii Cezarilor ştiu încă stăpânirea de sine, ştiu să trăiască liberi şi să guste în desprinderea lor de lucruri o fericire fără de margini. Mulţi fac să trăiască în ei pe Epictet şi Marc Aureliu. Dar, dacă ar fi adevărat că virtutea s-a stins pe veci pe pământ, în ce măsură oare ar umbri asta fericirea mea, de vreme ce nu depindea de mine ca ea să dăinuie sau să piară ? Numai nebunii, Dorion, îşi aşaza fericirea mai presus de puterile lor. Eu nu doresc nimic din ceea ce nu vor zeii şi doresc tot ceea ce vor ei. Prin asta ajung asemenea lor şi împărtăşesc mulţumirea lor de nezdruncinat. Dacă virtutea piere, eu consimt ca ea să piară, şi asta mă umple de bucurie, fiind supremul efort al raţiunii şi curajului meu. în toate, înţelepciunea mea va copia înţelepciunea divină, şi copia va fi mai de preţ decât modelul : ea va fi costat mai multă trudă şi mai multe griji. NICIAS
înţeleg. Te alături Providenţei cereşti. Dar,
dacă virtutea constă numai în efort, Eucrit, şi în această încordată râvnă prin care discipolii lui Zenon pretind să ajungă asemenea zeilor, atunci broasca pornită să se umfle, spre a ajunge cât boul, împlineşte capodopera stoicismului.
EUCRIT
Ironizezi, Nicias şi, ca de obicei, eşti neîntrecut când e vorba să iei ceva în râs. Dar dacă boul de care spui e într-adevăr un zeu, ca Apis şi ca boul acela de sub pământ, al cărui mare preot îl văd aici, şi dacă broasca, înţelept inspirată, ajunge cât el, nu ar fi ea cu adevărat mai virtuoasa decât boul, şi oare te-ai putea opri să nu admiri o vietate atât de dăruită ?
Patru slujitori aduseră pe masă un mistreţ ce încă purta coama-i zbîrlită. Purcei din cocă rumenită în cuptor înconjurau sălbăticiunea ca şi cum ar fi vrut să sugă, arătând că era vorba de o mistreaţă.
Zenotemis, întorcându-se spre călugăr, spuse:
— Prieteni, un oaspete a venit din propriul său imbold să se alăture nouă. ilustrul Pafnutie, care duce în singurătate o viaţă minunată, e oaspetele nostru neaşteptat.
COTTA
Spune mai desluşit, Zenotemis. I se cuvine locul de cinste, căci a venit fără să fie poftit.
ZENOTEMIS
Aşa că, iubite Lucius, să-l primim cu deosebită prietenie şi să ne străduim a-i face cât mai plăcută şederea în mijlocul nostru. Or, e neîndoios că un asemenea om se arată mai puţin simţitor la mirosul de carne friptă, decât la parfumul cugetărilor frumoase, îi vom face plăcere, fără îndoială, aducând vorba despre învăţătura pe care el o mărturiseşte şi care e aceea a lui Isus cel răstignit. In ce mă priveşte, m-aş învoi bucuros, cu atât mai mult cu cât această învăţătură mă interesează în chip deosebit prin numărul şi felurimea alegoriilor ce cuprinde. Dacă

ghiceşti tâlcul ascuns sub slovă, învăţătura creştinilor e plină de adevăruri, şi mie unuia cărţile lor mi se par bogate nespus în revelaţii divine. Dar n-aş putea, Pafnutie, să preţuiesc în aceeaşi măsură cărţile evreilor. Acelea n-au fost inspirate, precum s-a spus, de către duhul lui Dumnezeu, ci de către un geniu rău. Yaveh, care le-a dictat, e unul din acele spirite ce populează aerul inferior şi pricinuiesc cea mai mare parte din relele de care suferim ; dar el le întrecea pe toate în ignoranţă şi cruzime. Dimpotrivă, şarpele cu aripi de aur care îşi încolăcea spirala de azur în jurul pomului cunoaşterii era făcut din lumină şi din iubire. Astfel încât lupta era de neînlăturat între aceste două puteri, una strălucitoare, iar cealaltă întunecată. Şi ea izbucni în primele zile ale lumii. Dumnezeu abia reintrase în repaus, Adam şi Eva, cel dintâi bărbat şi cea dintâi
femeie, trăiau fericiţi şi goi în grădina Edenului, când Iaveh plănui, spre nenorocirea lor, de a-i stăpâni pe ei şi toate generaţiile pe care Eva le purta de pe atunci în coapsele-i falnice. Cum însă nu avea nici compas, nici liră, şi ignora deopotrivă ştiinţa care porunceşte şi arta care convinge, îi înspăimânta pe aceşti doi bieţi copii prin apariţii pocite, ameninţări capricioase şi bubuitoare tunete. Adam şi Eva, simţindu-i umbra asupra lor, se strângeau unul în altul şi dragostea lor creştea vegheată de spaimă. Şarpelui i se făcu milă de ei şi hotărî să le dea lumina învăţăturii, astfel ,încât, stăpânind ştiinţa, să nu mai fie amăgiţi cu minciuni. Aici trebuia o rară prudenţă şi slăbiciunea primei perechi omeneşti făcea încercarea aproape deznădăjduită. Binevoitorul demon încercă totuşi. Fără ştirea lui Iaveh, care pretindea că vede totul, dar a cărui privire în realitate nu era prea pătrunzătoare, el se apropie de cele două făpturi şi le încântă ochii cu splendoarea solzilor şi strălucirea aripilor sale. Apoi, le interesă spiritul, întocmind în faţa lor, cu corpul său, figuri exacte, cum sunt cercul, elipsa şi spirala, ale căror admirabile însuşiri au fost recunoscute de atunci de către greci. Adam medita asupra acestor figuri mai cu folos decât Eva. Dar când şarpele, începând să vor-
bească, le dezvălui adevărurile cele mai înalte, acelea care nu se demonstrează, el îşi dădu seama că Adam, alcătuit din pământ roşu, era de natură prea greoaie pentru a pricepe aceste lucruri subtile, şi că Eva, dimpotrivă, mai gingaşă şi mai simţitoare, le înţelegea cu uşurinţă. De aceea stătea de vorbă numai cu ea, în lipsa soţului, astfel ca să o iniţieze pe ea mai întîi...

DORION

îngăduie, Zenotemis, să te opresc aici. Am recunoscut de la bun început în mitul pe care ni-l înfăţişezi un episod din lupta purtată de Pallas Atena împotriva uriaşilor. Iaveh e leit Ty-fon şi Pallas e înfăţişată de atenieni cu un şarpe . alături. Dar ceea ce ai spus adineauri m-a făcut deodată să mă îndoiesc de inteligenţa, ori de bună-credinţa şarpelui de care vorbeşti. Dacă ar fi sta-pânit cu adevărat înţelepciunea, ar fi încredinţat-o el oare unui capşor de femeie, nevrednic să o găzduiască ? Aş zice mai degrabă că era neştiutor şi mincinos ca şi Iaveh, şi că a ales pe Eva pentru că ea era mai uşor de sedus, iar Adam i se părea mai inteligent si înzestrat cu mai multă putere de gândire.

ZENOTEMIS

Află, Dorion, că nu prin gândire şi inteligenţa, ci mai cu seamă prin mijlocirea simţirii se ating cele mai înalte şi mai curate adevăruri. De aceea femeile, care îndeobşte cugetă mai puţin, dar sunt mai simţitoare decât bărbaţii, se înalţă mai cu lesniciune până la cunoaşterea lucrurilor divine, în ele sălăşluieşte darul profeţiei, şi nu fără temei, Apoîo Citaredul şi Isus din Nazaret sunt înfăţişaţi uneori în vestmânt femeiesc, cu poala fluturândă. Orice ai spune tu, Dorion, şarpele iniţiator a fost deci înţelept, preferind greoiului Adam, pentru opera lui de lumină, pe această Evă, mai albă decât laptele şi decât stelele. Ea l-a ascultat cu supunere şi s-a lăsat călăuzită până la pomul cunoaşterii, ale cărui ramuri se ridicau până la cer şi pe care spiritul divin îl scălda ca într-o rouă. Pomul acesta era îmbrăcat cu frunze care vorbeau toate graiurile oamenilor viitori şi ale căror glasuri contopite laolaltă sunau într-o armonie desăvârşită. Poamele-i bogate dădeau celor care muşcau dintr-însele cunoaşterea metalelor, a pietrelor, a plantelor, ca şi a legilor fizice şi a legilor morale ; dar erau poame de flăcări, iar cei care se temeau de suferinţă şi de moarte nu aveau curajul să le ducă la gură. Or, ascultând cu supunere învăţăturile
şarpelui, Eva s-a ridicat deasupra deşartelor spaime şi a dorit să guste din poamele care dau cunoaşterea de Dumnezeu. Dar, pentru ca Adam, pe care îl iubea, să nu rămână mai prejos de ea, l-a luat de mână şi l-a dus la pomul minunat. Acolo, ru-pând un măr arzător, a muşcat din el şi apoi l-a întins tovarăşului ei. Din nenorocire, Iaveh, care se preumbla din întâmplare prin grădină, i-a prins asupra faptei şi, văzînd că vor deveni ştiu-tori, s-a mâniat năprasnic. El mai cu seamă pradă geloziei era de temut. Adunîndu-şi puterile, a stârnit o asemenea vijelie în aerul inferior, încât, fiinţe slabe şi neajutorate, au rămas amândoi buimăciţi. Mărul a scăpat din mâna bărbatului şi femeia, agăţîndu-se de gâtul nefericitului, i-a şoptit: „Vreau să trăiesc neştiutoare şi să sufăr alături de tine". Iaveh, triumfând, i-a ţinut mai departe pe Adam şi Eva şi întreaga lor sămânţă în amorţeală şi spaimă. Arta lui, care se mărginea la făurirea de meteori grosolani, învinse ştiinţa şarpelui muzicant şi geometru. El îi învăţă pe oameni nedreptatea, ignoranţa şi cruzimea şi făcu să domnească răul pe pământ. El îi urmări pe Cain şi pe fiii săi pentru că erau harnici; îi extermină pe filistini pentru că ei compuneau poeme orfice şi fabule ca acelea ale lui Esop. Fu duşmanul neînduplecat al ştiinţei
şi al frumuseţii, şi neamul omenesc ispăşi veacuri lungi de-a rândul, în sânge şi lacrimi, înfrângerea şarpelui înaripat. Din fericire, s-au găsit printre greci oameni subtili, ca Pitagora şi Platon, care au regăsit, prin puterea geniului, figurile şi ideile pe care vrăjmaşul lui Iaveh a încercat zadarnic să le facă înţelese de mintea celei dintâi femei. Spiritul şarpelui era în ei; iată de ce şarpele, cum a spus Dorion, e cinstit de către atenieni. în sfârşit în

zilele mai apropiate, au apărut sub chip omenesc trei spirite cereşti — Isus din Galileea, Vasilide1 şi Valentin 2, şi lor le-a fost dat să culeagă fructele cele mai strălucitoare ale pomului cunoaşterii, ale cărui rădăcini străbat pământul şi care îşi poartă vârful până în slava cerurilor. Asta aveam de spus pentru a-i răzbuna pe creştini, care sunt prea adesea învinuiţi de greşelile evreilor.
DORION
Dacă te-am înţeles bine, Zenotemis, trei oameni minunaţi, Isus, Vasilide şi Valentin, au descoperit tainele care rămăseseră ascunse lui Pita-gora, lui Platon, tuturor filozofilor Greciei şi
*~2 Iniţiatorii sec II ur.ei doctrine heteroclite, cu element! platoniciene, mituri păgâne, dogme creştine eîc., doctrină combătuta de Biserică şi socotită eretică.
chiar divinului Epicur, care totuşi a eliberat omul de toate spaimele deşarte. Vei binemerita recunoştinţa noastră, dacă ne vei spune prin ce anume mijloace aceşti trei muritori au dobîndit cunoştinţe ce-au scăpat meditaţiei înţelepţilor.
ZENOTEMIS
Trebuie oare să-ţi repet, Dorion, că ştiinţa şi meditaţia nu-s decât primele trepte ale cunoaşterii şi că singur extazul călăuzeşte la adevărurile veşnice ?
HERMODOR
E adevărat, Zenotemis, sufletul se hrăneşte cu extaz, aşa cum greierele se hrăneşte cu rouă. Dar să spunem şi mai cu temei încă : singur spiritul e în stare să cunoască o deplină fericire. Căci omul este întreit, alcătuit dintr-un corp material, dintr-un suflet mai subtil, dar tot material, şi dintr-un spirit nesupus stricăciunii. Când, ieşind din corp ca dintr-un palat lăsat dintr-o dată tăcerii şi însingurării, apoi străbătând în zbor grădinile sufletului, spiritul se pierde în Dumnezeu, el gustă desfătarea unei morţi anticipate, ori mai degrabă a vieţ'i viitoare, căci a muri înseamnează a trăi, şi, în Această, stare părtaşă purităţii divine, el stăpâneşte în acest timp bucuria nesfârşită şi ştiinţa absolută. El intră în unitatea care este totul. Este desăvârşit.
NICI AS
Admirabil! Dar, la drept vorbind, Hermodor, nu văd prea mare deosebire între tot şi nimic. Cuvinte înseşi îmi par sărace pentru a o putea exprima. Infinitul se aseamănă perfect cu neantul: amândouă sunt de neconceput. După părerea mea, desăvârşirea costă foarte scump : o plăteşti cu în-treaga-ţi fiinţă şi, ca să o dobîndeşti, trebuie să nu mai exişti. Este aici o umbră, căreia nici Dumnezeu însuşi nu i-a scăpat, de când filozofii şi-au pus în minte să-l desăvârşească. Şi apoi, dacă nu ştim ce este a nu fi, noi ignorăm chiar prin asta ce înseamnează a fi. Nu ştim nimic. Se zice că oamenilor le e cu neputinţă să se înţeleagă. Aş crede, în ciuda zgomotoaselor noastre dispute, că, dimpotrivă, e cu neputinţă să nu împărtăşească până la urmă o aceeaşi părere, aşezaţi în mormânt unul lângă altul, sub mormanul de contradicţii pe care le-au îngrămădit, aşa ca Pelionul peste Ossa 1.
COTTA
îmi place mult filozofia şi o studiez în ceasurile mele de răgaz. Dar nu o înţeleg decât în cărţile lui Cicero. Sclavi, turnaţi vinul dulce!
CALLICRAT
Iată un lucru ciudat! Când sunt pe inima goală, mă gândesc la vremea când poeţii tragici se ; aşezau la ospeţele bunilor tirani şi îmi lasă gura apă. Dar de îndată ce-am gustat din vinul straşnic » pe care tu îl dai la masă din belşug, generosule Lucius, nu visez decât războaie civile şi lupte eroice. Roşesc la gândul că trăiesc în aceste timpuri lipsite de glorie, invoc libertatea şi îmi vărs sângele , în închipuire alături de cei din urmă romani pe câmpurile de bătălie de la Filipes.
COTTA
Către declinul republicii, strămoşii mei au murit cu Brutus pentru libertate. Ne putem însă întreba, dacă ceea ce numeau ei libertatea poporului roman nu era, în realitate, putinţa de a-l guverna ei înşişi. Nu neg că libertatea e cel dintâi dintre bunurile unei naţii. Dar cu cât trăiesc, mă conving mai mult că numai un guvern puternic poate să asigure libertatea cetăţenilor. Am îndeplinit timp de patruzeci de ani cele mai înalte (funcţii în stat şi îndelungata-mi experienţă m-a învăţat că poporul e oprimat când dregătorii săi sunt slabi. Iată de ce acei -care, ca majoritatea retorilor, se străduiesc să slăbească ocârmuirea, săvâr-şesc o crimă de neiertat. Dacă voinţa unui singur om se exercită uneori în chip funest, încuviinţarea mulţimilor face orice hotărâre cu neputinţa de adus la îndeplinire, înainte ca măreţia păcii romane să acopere lumea, popoarele n-au fost fericite decât sub despoţi luminaţi.
HERMODOR
Eu unul, Lucius, cred că nu există vreo formă de guvernământ şi că nici nu s-ar putea scorni vreuna, de vreme ce ingenioşii greci, care au conceput atâtea forme fericite, au căutat-o fără să o găsească, în privinţa asta, orice speranţă ne e interzisă de acum înainte. Semne sigure spun că lumea stă gata să se prăbuşească în ignoranţă şi în barbarie. Ne-a fost dat, Lucius, să ne aflăm martori la agonia cumplită a civilizaţiei. Din toate mulţumirile pe care le dăruieşte inteligenţa, ştiinţa şi virtutea, nu ne mai rămâne decât bucuria crudă de a ne privi murind.
COTTA
E neîndoios că foamea poporului şi îndrăzneala barbarilor sunt rele de temut. Dar cu o flotă bună, cu o armată vrednică şi cu o vistierie plină...

HERMODOR
La ce bun cuvintele amăgitoare ? Imperiul pe ducă e o pradă uşoară pentru barbari. Cetăţile durate de geniul elin şi de răbdarea latină vor fi curând prădate de nişte sălbatici beţi. Nu va mai exista pe pământ nici artă, nici filozofie. Chipurile zeilor vor fi răsturnate în temple şi în suflete. Va fi noaptea spiritului şi moartea lumii, într-adevăr, cum să crezi oare că sarmaţii se vor dărui vreodată lucrărilor inteligenţei, că germanii vor cultiva muzica şi filozofia, că marcomanii şi cuazii se vor închina zeilor nemuritori ? Nu l Totul se clatină şi se năruieşte. Acest bătrân Egipt, care a fost leagănul omenirii, îi va fi mormântul ; Serapis, zeul morţii, va primi închinăciunea cea de pe urmă a muritorilor si eu voi fi fost ultimul preot al ultimului zeu.
în acea clipă, o figură stranie ridică perdeaua grea de la intrare şi mesenii văzură în faţa lor un omuleţ cocoşat, chel şi cu scăfârlia ţuguiată. Era îmbrăcat după moda asiatică, cu o tunică azurie şi cu nădragi roşii de stofă, presăraţi cu stele, cum purtau barbarii. Văzându-l, Pafnutie recunoscu pe Marcus Arianul şi, de teamă că va cădea trăsnetul, duse mâinile deasupra capului şi păli de spaimă. Ceea ce nu izbutiseră, la acest ospăţ de demoni, nici blasfemiile paginilor, nici îngrozitoarele rătăciri ale filozofilor, săvârşi singură prezenţa ereticului, care îi nărui curajul. Vru să fugă, dar întâlni privirea frumoasei Thaïs şi se simţi dintr-o dată apărat. Citise în sufletul ei şi înţelese că aceea dinainte sortită să devină o sfântă îl ocrotea. Apucă în mână o margine din poala rochiei revărsată pe pat şi se rugă în taină Mântuitoru-lui Isus.
Un murmur linguşitor întâmpinase ivirea celui care era numit Platon al creştinilor. Hermo-dor îi vorbi cel dintâi :
— Prea ilustre Marcus, ne bucurăm cu toţii să te vedem printre noi şi se poate spune că vii tocmai la timpul potrivit. Noi nu cunoaştem învăţătura creştinilor decât din ceea ce se propovă-duieşte mulţimii. Or, e fără îndoială că un filozof ca tine nu poate să gândească asemeni unui om de rând, si suntem dornici să-ţi cunoaştem părerea asupra celor mai de seamă taine ale religiei ţale. Iubitul nostru Zenotemis care, precum ştii, e înstat de simboluri, cerea adineauri desluşiri ilustrului Pafnutie asupra cărţilor evreilor. Dar Pafnutie nu i-a răspuns nimic şi asta nici nu e de mirare, căci oaspetele nostru este dăruit tăcerii şi Dumnezeu i-a pecetluit buzele în pustie. Tu însa^ Marcus, care ai dus cuvântul în sinoadele creştinilor şi până în sfaturile divinului Constantin, tu ai putea, dacă ai vrea, să îndeplineşti dorinţa noastră, dezvăluindu-ne adevărurile filozofice ascunse în fabulele creştinilor. Cel dintâi dintre aceste adevăruri nu-i oare existenţa acestui Dumnezeu unic, în care, în ce mă priveşte, eu unul cred cu tărie ? MARCUS
Da, preacinstiţi fraţi, eu cred într-unul Dumnezeu, nenăscut, singur, veşnic, principiu al tuturor lucrurilor.
N I C I A S
Ştim, Marcus, că Dumnezeul tău a creat lumea. A fost, fără îndoială, o mare tulburare în existenţa lui. Exista de o veşnicie înainte de a fi ajuns să se hotărască la asta. Dar, ca să fiu drept, recunosc că situaţia lui era dintre cele mai încurcate. Trebuia să stea în nemişcare ca să rămână desăvârşit şi trebuia să acţioneze dacă voia să-şi dovedească sieşi propria existenţă. Tu mă încredinţezi că s-a hotărât să acţioneze. Vreau să te cred, deşi asta ar fi o imprudenţă de neiertat din partea unui Dumnezeu desăvârşit. Dar spune-ne, Marcus, cum anume a purces el să creeze lumea.
MARCUS
Cei care, fără să fie creştini, stăpânesc, aşa ca Hermodor şi Zenotemis, principiile cunoaşterii, ştiu că Dumnezeu n-a creat lumea direct şi fără un mijlocitor. El a dat naştere unui fiu unic, prin care toate s-au făcut.
HERMODOR
Drept grăieşti, Marcus ; şi acest fiu este deopotrivă adorat sub numele de Hermes, Mithra, Adonis, Apolo şi Isus.
MARCUS
Eu n-aş fi creştin dacă l-aş numi altfel decât Isus, Crist şi Mântuitorul. El e adevăratul fiu al lui Dumnezeu. Numai că el nu este veşnic, pentru că a avut un început; cât despre ideea că exista
înainte de a fi născut, asta-i o absurditate care trebuie lăsată catârilor de la Niceea si măgarului încăpăţînat ce-a diriguit prea multă vreme Biserica din Alexandria, sub blestematul nume de Atanasie. La aceste cuvinte, palid si cu fruntea scăldata de o sudoare de moarte, Pafnutie îşi făcu semnul crucii si rămase mai departe închis în tăcerea-i sublimă.
Marcus urmă :
— E limpede că simbolul nătâng de la Niceea atentează, h măreţia Dumnezeului unic, silindu-l să împartă însuşirile sale indivizibile cu pro-pria-i creaţie, cu mijlocitorul prin care toate s-au făcut. Renunţă a mai ironiza pe Dumnezeul cel adevărat al creştinilor, Nicias. Află că el nu toarce si nici nu trudeşte mai mult decât crinii câmpului. Truditorul nu-i el, ci unicul său fiu, Isus, care, creînd lumea, a venit după aceea să aducă îndreptări lucrării sale. Căci creaţia nu putea să fie desă-vârsită si răul s-a amestecat în chip firesc cu binele. NICIAS
Ce este binele si ce este răul ?
Se lăsă o clipă de tăcere, în care timp Her-modor, cu braţul întins pe faţa de masă, arăta spre un măgăruş în metal de Corint, purtând în spinare două coşuri, unul cu măsline albe, celălalt cu măsline negre.
— Uitaţi-vă la măslinele astea, începu el. Privirea noastră e plăcut impresionată de deosebirea dintre culorile lor şi suntem mulţumiţi că acestea sunt albe şi celelalte negre. Dar dacă măslinele ar avea darul gândirii şi al cunoaşterii, cele albe ar spune : e bine ca o măslină să fie albă, e rău ca ea să fie neagră, şi poporul măslinilor negre n-ar putea suferi poporul măslinilor albe. Noi judecăm ceva mai bine în privinţa asta, căci suntem mai

presus de ele, pe cât zeii sunt mai presus de noi. Pentru omul care nu vede decât o latură a lucrurilor, răul este un rău ; pentru Dumnezeu, care înţelege totul, răul este un bine. Fără îndoială, urîciunea e urîtă şi nicidecum frumoasă ; dar dacă totul ar fi frumos, nimic n-ar mai fi frumos. Prin urmare e bine să existe răul, aşa cum a demonstrat cel de-al doilea Platon, mai mare decât cel dintâi.

EUCRIT

Să vorbim mai cu virtute. Răul e un rău, nu pentru lume, a cărei armonie de nezdruncinat nu o ştirbeşte cu nimic, ci pentru hainul care îl săvâr-şeşte şi care putea să nu-l săvârşească.

COTTA

Pe Jupiter ! Iată o judecată înţeleaptă !

EUCRIT

Lumea este tragedia unui excelent poet. Dumnezeu, care a făurit-o, ne-a hărăzit pe fiecare dintre noi pentru a juca în ea un anume rol. Dacă el vrea să fii cerşetor, prinţ sau şchiop, tu osteneşte-te să joci cât mai bine rolul ce ţi-a fost încredinţat.

NICIAS

Negreşit, ar fi bine ca şchiopul din tragedie să şchioapete ca Heifaistos ; ar fi bine ca nesăbuitul să se lase pradă furiilor lui Ajax, ca femeia necredincioasă să reînnoiască nelegiuirile Fedrei, ca trădătorul să trădeze, ca vicleanul să mintă, ca ucigaşul să omoare, şi când piesa se va fi jucat, toţi actorii, regi drepţi, tirani sângeroşi, fecioare pioase, soţii neruşinate, cetăţeni mărinimoşi şi laşi asasini să primească laude în egală măsură din partea poetului.

EUCRIT

Tu denaturezi gândirea mea, Nicias, şi schimbi o mândră fecioară într-o gorgonă hidoasă.
Te plâng că nu cunoşti natura zeilor, justiţia şi legile cele veşnice.

ZENOTEMIS

Eu unul, prieteni, cred în realitatea binelui şi a răului. Dar sunt convins că nu există o singură acţiune omenească, fie ea chiar sărutarea lui Iuda, care să nu poarte într-însa germenul răscumpărării. Răul contribuie deopotrivă la mântuirea cea de pe urmă a oamenilor, şi prin asta el purcede din bine şi îşi face parte din meritele puse în seama binelui. Este ceea ce creştinii au exprimat admirabil prin mitul acestui om cu părul roşu care, ca să-şi trădeze stăpânul, i-a dăruit sărutul păcii, pecetluind astfel mântuirea oamenilor. De aceea, după părerea mea, nimic mai nedrept şi mai plin de deşertăciune ca ura cu care unii dintre ucenicii lui Pavel-ţesătorul urmăresc pe cel mai nefericit dintre apostolii lui Isus, fără să cugete că sărutarea Iscarioteanului, vestită de însuşi Isus, era, după propria lor învăţătură, necesară izbăvirii oamenilor şi că, dacă Iuda n-ar fi primit punga cu cei treizeci de arginţi, înţelepciunea divină ar fi fost dezminţită, Providenţa neîmplinită, planurile ei răsturnate, iar lumea ar fi fost dată în puterea răului, a ignoranţei, a morţii.

MARCUS

înţelepciunea divină a prevăzut că Iuda, liber să nu dea sărutul trădării, îl va da totuşi. Astfel ea a folosit nelegiuirea Iscarioteanului ca o piatră la zidirea lăcaşului minunat al răscumpărării.

ZENOTEMIS

Ţi-am vorbit adineauri, Marcus, ca şi când as crede că răscumpărarea oamenilor a fost împlinită de Isus cel răstignit, fiindcă ştiu că aceasta este credinţa creştinilor şi fiindcă ţineam să pătrund înlăuntrul gândirii lor, ca să desluşesc mai bine cusurul celor care cred în osândirea pe veci a lui Iuda. Dar, în realitate, Isus nu este în ochii mei decât precursorul lui Vasilide şi Valentin. Cât despre taina răscumpărării, o să vă spun, scumpi prieteni, dacă sunteţi cât de puţin curioşi, cum s-a împlinit ea cu adevărat pe pământ

Mesenii făcură un semn de încuviinţare. Aidoma fecioarelor ateniene, purtând coşurile sacre ale zeiţei Ceres, douăsprezece fete cu coşuri cu rodii şi mere pe creştet intrară în sală în pas mlădiu, în cadenţa unui flaut nevăzut. Ele puseră coşurile pe masă, flautul amuţi şi Zenotemis vorbi astfel :

— Când Eunoia, gândirea lui Dumnezeu, a creat lumea, ea a încredinţat îngerilor stăpânirea pământului. Dar aceştia n-au ştiut să păstreze seninătatea cuvenită stăpânilor. Văzînd că fiicele oamenilor erau frumoase, le-au prins seara lângă fântâni şi s-au unit cu ele. Pântecele lor a zămislit un neam violent de oameni, care a acoperit pământul cu nedreptate şi cruzimi, şi pulberea drumurilor şi-a ostoit setea cu sânge nevinovat. La această privelişte, o tristeţe nemărginită a cuprins-o pe Eunoia :

„Iată dară ce-am făcut! a suspinat ea, aplecându-se asupra lumii. Copiii mei s-au prăvălit, din vina mea, în viaţa cea amarnică. Suferinţa lor e fărădelegea mea şi vreau să o ispăşesc. Dumnezeu însuşi, care nu gândeşte decât prin mine, ar fi neputincios să le redea curăţia dintâi. Ceea ce s-a făcut e acum făcut, şi creaţiunea e pe vecie întinată. Cel puţin să nu las în părăsire făpturile mele. Dacă nu le pot face fericite ca mine, pot să fiu eu la fel de nenorocită ca şi ele. De vreme ce-am greşit dându-le trup care să le umilească, mă voi întrupa eu însumi asemenea lor şi mă voi duce să trăiesc printre ele".

Zicând acestea, Eunoia a pogorât pe pământ şi s-a întrupat la sânul unei tyndaride. S-a născut, micuţă şi plăpândă şi a primit numele de Elens Supusă necazurilor vieţii, ea a crescut curând în graţie şi frumuseţe, şi-a devenit cea mai râvnita dintre femei, cum de altminteri şi hotărâse, spre a cunoaşte în trupu-i muritor încercarea celor mai ilustre întinări. Pradă inertă bărbaţilor lascivi şi violenţi, ea s-a dăruit raptului şi adulterului, ca să ispăşească

toate adulterele, toate violenţele, toate nedreptăţile, şi a pricinuit prin frumuseţea ei ruina multor popoare, astfel încât Dumnezeu să poată ierta nelegiuirile lumii. Şi niciodată gândirea cerească, niciodată Eunoia n-a fost mai vrednică de înfocată iubire decât în zilele când, femeie, se prostitua eroilor şi păstorilor. Poeţii ghiceau obârşia-i divină atunci când o zugrăveau atât de liniştită, de superbă şi de fatală, şi când o invocau în stihurile lor : „Suflet senin ca liniştea mărilor !" Iată cum mila a făcut-o pe Eunoia să se cufunde în rău şi suferinţă, Ea a murit şi lacedemonienii îi arată mormântul, căci ea a trebuit să cunoască moartea după voluptate şi să guste toate roadele amare pe care le semănase în lume. Dar, scăpând din înlănţuirea trupească a Elenei, şi-a aflat sălaşul într-o altă femeie şi s-a dăruit din nou tuturor ocărilor. Astfel, trecând din corp în corp şi străbătând printre noi răutatea vremurilor, Eunoia ia asupră-şi păcatele lumii. Jertfa ei nu va fi zadarnică. Legată de noi prin legăturile cărnii, iubind şi plângând împreună cu noi, ea va osteni pentru răscumpărarea ei şi a noastră şi ne va răpi, la pieptul ei alb, spre pacea cerului recucerit.
HERMODOR
Mitul acesta nu-mi era necunoscut. Mi-aduc aminte, am auzit povestindu-se că, într-una din metamorfozele ei, această divină Elenă trăia pe lângă Simon magul, sub împăratul Tiberiu. Eu credeam, totuşi, că s-a prăbuşit din slavă fără voia ei şi că îngerii au târât-o cu dânşii în căderea lor.
ZENOTEMIS
E adevărat, Hermodor, că oamenii rău iniţiaţi în asemenea taine au gândit că trista Eunoia n-a consimţit la propria ei prăbuşire. Dar, dacă ar fi aşa cum susţin aceştia, Eunoia n-ar fi curtezana ispăşitoare, jertfa năpădită de toate maculările, pâinea îmbibată cu vinul ruşinilor noastre, ofranda plăcută, sacrificiul vrednic de laudă, holocaustul al cărui fum suie spre Dumnezeu. Dacă nu ar fi voluntare, păcatele ei n-ar avea pic de virtute.
CALLICRAT
Vrei oare să-ţi spun, Zenotemis, în ce ţară, sub ce nume, sub ce minunat chip trăieşte astăzi această Elenă veşnic renăscândă ?
ZENOTEMIS
îţi trebuie multă înţelepciune ca să descoperi o asemenea taină. Şi înţelepciunea, Callicrat, nu-i dată poeţilor, care trăiesc în lumea grosolană a formelor si se încântă, aidoma copiilor, cu sunete şi deşarte imagini,
CALLICRAT
Teme-te să-i defăimezi pe zei, nelegiuitule Zenotemis ; poeţii le sunt scumpi. Cele dintâi legi au fost dictate în versuri de însuşi nemuritorii si oracolele lor sunt adevărate poeme. Imnurile sună ca o plăcută muzică în urechile cereşti. Cine nu ştie că poeţii au darul de a pătrunde orice taină şi că lor nimic nu le rămâne ascuns ? Fiind eu însumi poet şi încununat cu laurii lui Apolo, voi dezvălui la toţi cea din urmă întrupare a Eunoiei. Eterna Elenă e lângă noi: se uită la noi şi noi o privim la rândul nostru. Iată femeia tolănită colo, între pernele patului, pierdută în visare şi atât de frumoasă, cu ochii rouraţi de lacrimi şi buzele de sărutări. Ea este. încântătoare ca în zilele lui Priam şi ca Asia în floare, Eunoia se numeşte Thai's.
FILINA
Ce spui, Callicrat ? Scumpa noastră Thai's să fi cunoscut oare pe Paris, Menelaos şi pe aheii cu mândre pulpane, care luptau în faţa Ilionului ? Era mare, Thai's, calul troian ?
ARISTOBUL
Cine vorbeşte de cai ?
— Am băut ca un trac ! strigă Chereas. Şi căzu sub masă.
Callicrat ridică sus cupa :
— închin în cinstea muzelor heliconiene, care mi-au făgăduit o memorie niciodată umbrită de aripa sumbră a nopţii fatale !
Bătrânul Cotta dormea şi capul lui chel se legăna încetişor pe umerii largi.
De la o bucată de vreme, Dorion nu-şi mai găsea astâmpăr în mantia-i de filozof. Se apropie clătinându-se de patul curtezanei :
— Thai's, te iubesc, cu toate că socot nevrednic de mine să iubesc o femeie.
De ce nu mă iubeai şi adineauri ?
DORION
Eram pe inima goală şi nu băusem.
Dar mie, sărman prieten, care n-am băut decât apă, îngăduie-mi să nu te iubesc.
Dorion nu ţinu să audă mai mult şi se strecură lângă Droseea, care îl chema cu privirea, vrând să-l răpească prietenei ei. Zenotemis îi luă locul şi o sărută pe gură.
T H A I S
Te credeam mai virtuos.
ZENOTEMIS
Eu sunt desăvârşit şi cei desăvârşiţi nu sunt supuşi nici unei îngrădiri.
T H A I S
Nu te temi că-ţi vei pângări sufletul în braţele unei femei ?
Z E N O T E M I S

Trupul se poate lasă pradă dorinţei, fără ca sufletul să cunoască întinarea.
TH AI s
Pleacă ! Eu vreau să fiu iubită trup şi suflet. Toţi filozofii ăştia sunt nişte ţapi!
Lămpile se stingeau una câte una. Lumina palidă a zilei pătrundea printre perdelele grele din ferestre, izbind feţele livide şi ochii umflaţi ai mesenilor. Aristobul, căzut cu pumnii încleştaţi alături de Chereas, îşi trimitea grăjdarii în vis să întoarcă fânul. Zenotemis o strângea în braţe pe Filina, a cărei găteală arăta ca vai de lume. Dorion picura vin pe sânii dezgoliţi ai Droseei şi picăturile se rostogoleau ca nişte rubine ale pieptului alb, zbuciumat de râs, iar filozoful le urmărea cu buzele şi le sorbea pe pielea lunecoasă. Eucrit se ridică ; şi, punînd braţul pe umărul lui Nicias, îl duse către fundul încăperii.
— Prietene, glăsui el surîzînd, dacă te mai frământă vreun gând, spune-mi, la ce te gândesti ?
— Mă gândesc că iubirile femeilor sunt asemeni grădinilor lui Adonis.
— Ce vrei să spui ?
— Nu ştii oare, Eucrit, că femeile încropesc în fiecare an câte o grădiniţă pe terasa lor, sădind ramuri în vase de lut, pentru amantul lui Venus ? Aceste ramuri înverzesc o vreme şi apoi se ofilesc.
— Prietene, să nu ne facem griji nici de iubirile, nici de grădinile acestea. E o nebunie să-ţi legi viaţa de ceea ce-i trecător.
— Dacă frumuseţea nu e decât o umbră, dorinţa nu-i decât un fulger. Ce nebunie e să doreşti frumuseţea ! Dimpotrivă, nu e oare cu minte să se însoţească tot ceea ce trece cu ceea ce nu durează, şi fulgerul să mistuie umbra lunecoasă?
— Nicias, îmi pari un copil care se joacă în arşice. Crede-mă : cată să fii liber. Prin asta eşti om.
— Cum poţi să fii liber, Eucrit, atunci când ai un trup ?
— Vei vedea îndată, fiul meu. Şi atunci vei spune : Eucrit era liber.
Bătrânul vorbea rezemat de o coloană de porfir, cu fruntea luminată de cele dintâi raze ale zorilor. Hermodor şi Marcus, apropiindu-se, stăteau în faţa lui alături de Nicias, şi, tuspatru, nepăsători la râsetele şi larma băutorilor, convorbeau despre lucrurile divine. Eucrit se exprima cu atâta înţelepciune, încât Marcus îi spuse :
— Tu eşti vrednic să cunoşti pe adevăratul Dumnezeu.
Eucrit răspunse :
— Adevăratul Dumnezeu e în inima înţeleptului.
Apoi vorbiră despre moarte.
— Vreau, zise Eucrit, să mă afle ocupat în a mă desăvârşi pe mine însumi şi plin de luare aminte cu toate îndatoririle mele. în faţa ei voi ridica mâinile mele neîntinate spre cer şi voi spune zeilor : „Chipurile voastre, o, zei, pe care le-aţi aşezat în templul sufletului meu, nu le-am spurcat; am aninat de ele gândurile mele ca pe nişte ghirlande, bandelete şi cununi de flori. Am trăit potrivit Providenţei voastre, am trăit destul".
Vorbind astfel ridica braţele spre cer şi faţa lui strălucea de lumină.
Rămase gânditor o clipă. Apoi urmă pătruns de o adâncă fericire :
— Desprinde-te de viaţă, Eucrit, ca măslina coaptă care cade mulţumind copacului ce-a pur-tat-o şi blagoslovind ţărâna, doica ei !
La aceste cuvinte, scoţând un pumnal dintr-o cută a mantiei, şi-l împlântă în piept.
Cei care îl ascultau se repeziră să-i oprească mâna, dar vârful ascuţit străpunsese inima înţeleptului ; Eucrit trecuse pragul spre odihnă. Her-modor şi Nicias duseră trupul palid şi sângerând pe unul dintre paturile ospăţului, în ţipetele de groază ale femeilor, în mormăielile mesenilor tulburaţi din piroteala lor şi în gâfâielile de voluptate, ascunse în umbra draperiilor. Bătrânul Cotta, deşteptat din somnul lui uşor de soldat, se şi afla lângă corpul neînsufleţit al filozofului, cercetând rana şi strigând:
— Trimiteţi după medicul meu, Aristeu ! Nicias clătină din cap.
— Eucrit nu mai este, rosti el. A vrut să moară, aşa cum alţii vor să iubească. El, ca şi noi toţi, a dat ascultare inefabilei dorinţe. Şi iată-l acum asemenea zeilor care nu doresc nimic.
Cotta se lovea cu palma peste frunte :
— Să mori! Să vrei să mori atunci când mai poţi încă sluji statul ! Ce aberaţie !
în vremea asta, Pafnutie şi Thaïs stăteau unul lângă altul, nemişcaţi şi muţi, cu sufletele pline de sila, de groază şi de nădejde.
Deodată, călugărul o apucă de mână pe comediană, păşi cu ea peste beţivii căzuţi pe jos, în vecinătatea perechilor înlănţuite şi, călcând prin băltoacele de vin şi de sânge, o scoase afară din casă.
Ziua se revărsa trandafirie deasupra oraşului. Colonadele semeţe se, înşiruiau pe amândouă părţile căii singuratice, dominate în depărtare de cupola scânteietoare a mormântului lui Alexandru. Pe lespezile de piatră ale drumului zăceau ici şi colo cununi desfrunzite şi torţe stinse, în văzduh se simţea suflarea proaspătă a mării. Pafnutie îşi sfâşie scârbit mantia-i scumpă şi o calcă în picioare.
— I-ai auzit, copila mea ! izbucni el. Au dat dintr-înşii toate nebuniile şi toate ticăloşiile. L-au târât pe divinul Creator a tot ce există în •locurile de osândă ale demonilor din iad, au negat cu neruşinare binele şi răul, l-au hulit pe Isus şi i-au adus laude lui Iuda. Şi cel mai nelegiuit dintre toţi, şacalul întunericului, dihania scârnavă, arianul plin de stricăciune şi de moarte, şi-a deschis

gura ca un mormânt. Thais, copila mea, i-ai văzu-târându-se spre tine pe aceşti melci spurcaţi ;; întinîndu-te cu balele lor ; ai văzut aceste brute pălite de somn la picioarele sclavelor; ai văzut aceste dobitoace împerecheate pe covoarele băltăcărite de vărsăturile lor ; l-ai văzut pe acel ba-trân smintit făcând să curgă un sânge mai nemernic decât vinul dezmăţului şi aruncându-se la sfâr-şitul orgiei în faţa lui Crist cel neaşteptat ! Slăvit fie Domnul ! Tu ai văzut cu ochii tăi rătăcirea şi ţi-ai dat seama de hidoşenia ei. Thai's ! Thai's! Thai's ! Adu-ţi aminte de smintelile acestor filozofi şi spune dacă vrei să delirezi împreună cu ei! Adu-ţi aminte de ocheadele, gesturile şi râsetele celor două pocitanii lascive şi veninoase, vrednicele lor tovarăşe, şi spune dacă vrei să rămâi aşa ca ele !
Thaîs, cu inima încrâncenată de scârba acestei nopţi şi copleşită de nepăsarea şi brutalitatea bărbaţilor, de răutatea femeilor, de povara ceasurilor irosite în stricăciune, suspină:
— Sunt ostenită de moarte, părinte ! Unde oare să aflu un pic de odihnă ? îmi simt fruntea arzînd, mintea pustiită şi braţele atât de vlăguite, că n-aş putea cuprinde fericirea, dacă mi-ar adu-ce-o cineva...
Pafnutie o privi cu bunătate :
— Curaj, sora mea: ceasul odihnei răsare pentru tine, luminos şi curat ca aburul ce se ridică sub ochii tăi de prin grădini şi de la faţa apei.
Se apropiau de casa comedienei şi vedeau de pe acum, deasupra zidului înconjurător, vârfu-rile platanilor şi ale terebinţilor din jurul peşterii Nimfelor, tremurând rourate sub adierea dimineţii. Ajunseră într-o piaţă publică, cu desăvârşire pustie, cercuită de monumente în chip de stelă şi de statui votive, pe margine cu bănci de marmură aşezate în hemiciclu şi susţinute de himere. Tha'is se lăsă să cadă pe o bancă. Apoi, ridicând privi-rea-i temătoare spre călugăr, întrebă :
— Ce trebuie să fac ?
— -Trebuie să-l urmezi pe Acela care a venit să te caute, răspunse călugărul. El te desprinde de lume, aşa cum culegătorul viei desprinde strugurele care ar putrezi pe butuc şi-l duce la teasc să-l prefacă în vin miresmat. Ascultă : la douăsprezece ceasuri de Alexandria, spre apus, aproape de ţărmul mării, se află o mănăstire de maici, a cărei rânduială, capodoperă de înţelepciune, ar merita să fie aşternută în versuri lirice şi cintată în sunete de lăute şi de tamburine. Se poate spune cu dreptate că femeile care trăiesc
acolo, călcând pe pământ, au fruntea în cer. Ele duc pe lumea asta viaţa îngerilor. Ele vor să fie sărace pentru ca Isus să le iubească, umile pentru ca el să le privească, neprihănite pentru ca el sa facă dintr-însele miresele lui. El vine să le vadă în fiecare zi, îmbrăcat în haine de grădinar, desculţ, cu frumoasele-i mâini deschise larg, în sfârşit,' aşa cum s-a arătat Măriei pe drumul spre Mor-mânt. Or, te voi duce chiar astăzi în mănăstirea asta, copila mea, şi curând, în tovărăşia acestor sfinte făpturi, vei împărtăşi şi tu cereştile lor bucurii. Ele te aşteaptă ca pe o soră. In pragul mănăstirii, stareţa lor, evlavioasa Albina îţi va da sărutul păcii şi-ţi va spune : „Fii binevenită, copila mea !"
Curtezana scoase un strigăt de admiraţie :
— Albina, una din fiicele Cezarilor ! Stră-nepoata împăratului Carus !
— Ea însăşi ! Albina care, născută în purpură, a îmbrăcat aspra haină monahicească şi, fiică a stăpânilor lumii, s-a ridicat la rangul de slujitoare a lui Isus Cristos. Ea va fi maica ta.
Thai's se ridică şi spuse :
— Du-mă în casa Albinei.
Şi Pafnutie, desăvârşindu-şi izbânda, zise •
— Te voi duce, negreşit, şi acolo te voi închide într-o chilie unde o să-ţi plângi păcatele. Căci nu se cuvine a sta laolaltă cu fiicele Albinei până nu vei fi fost spălată de toate întinăciunile tale. Voi pecetlui uşa ta şi, preafericită ostatecă, vei aştepta în lacrimi ca însuşi Isus, în semn de iertare, să vină şi să rupă pecetea. N-ai îndoială, el va veni, Thai's; şi câtă înfiorare în carnea sufletului tău, când vei simţi degete de lumină tre-cându-ţi peste ochi ca să le şteargă plânsul !
Thai's spuse pentru a doua oară :
— Du-mă în casa Albinei, părinte.
Cu inima plină de fericire, Pafnutie îşi roti privirile în jur şi, aproape fără teamă, gustă plăcerea de a contempla cele create pe lume ; ochii lui sorbeau cu nesaţ lumina lui Dumnezeu şi adieri necunoscute îi răcoreau fruntea. Deodată, recu-noscând într-un colţ al pieţii portiţa casei unde şedea Thai's, şi gândindu-se că semeţii arbori ale căror vârfuri le admira umbreau grădinile curtezanei, văzu în minte toate ticăloşiile care spurcaseră acolo aerul, în dimineaţa zilei de astăzi nespus de uşor şi de curat, şi o mâhnire fără de margini îl copleşi într-o clipită, încât o rouă amară îi izvorî din ochi.
— Thai's, vorbi el, o să fugim fără să ne uităm înapoi. Dar nu vom lăsa în urma noastră uneltele, martorii, complicii fărădelegilor tale de odinioară, acele draperii grele, paturile, covoarele, urmele de parfum, lămpile care ar striga toate pă-cătoşia ta ! Vrei oare ca însufleţite de către demoni şi purtate de duhul blestemat ascuns în ele, toate aceste ticăloase lucruri să alerge după tine până în pustie ? Nu e decât prea adevărat că se văd adesea mese ale smintelii şi jilţuri ale nemerniciei slujindu-i pe diavoli, mişcându-se, vorbind, bătând pământul şi zburând prin aer. Să piară tot ceea ce a văzut ruşinea ta ! Grăbeşte-te, Thai's ! Şi, câtă vreme oraşul mai doarme încă, porunceşte sclavilor tăi să ridice aici, în mijlocul pieţei, un rug pe care vom arde toate spăimântătoarele bogăţii ce-ţi umplu casa.

Thai's încuviinţă.
— Fă ce vrei, părinte, şopti ea. Ştiu că lucrurile neînsufleţite slujesc uneori de culcuş duhurilor. Noaptea, unele mobile vorbesc, fie trosnind, la răstimpuri măsurate, fie aruncând licăriri de lumină ca nişte semnale. Dar asta încă nu-i nimic. Ai băgat de seamă, părinte, cum intri în peştera Nimfelor, în dreapta, statuia unei femei goale, gata să se scalde ? într-o zi, am văzut
cu ochii mei statuia asta întorcând capul, aidoma unei fiinţe vii, ca îndată să-şi reia înfăţişarea obişnuită. Am îngheţat toată de spaimă. Nicias, căruia i-am istorisit minunea, a râs de mine ; totuşi, statuia asta ascunde o vrajă, fiindcă a stârnit o aprigă dorinţă într-un oarecare dalmat, pe care frumuseţea mea l-a lăsat nesimţitor. Nu încape îndoială că eu am trăit printre lucruri vrăjite şi că eram pândită de cele mai mari primejdii, căci s-au văzut oameni înăbuşiţi de îmbrăţişarea unei statui de bronz. Cu toate astea, e păcat să distrugi nişte lucruri atât de preţioase, migălite cu o rară măiestrie, şi dacă focul va mistui covoarele şi draperiile mele, va fi o mare pierdere. Sunt unele a căror frumuseţe de culori e într-adevăr neasemuită şi care au costat foarte scump pe acei care mi le-au dăruit. Am apoi cupe, statui şi tablouri nepreţuite. Nu cred că e nevoie să piară. Dar tu, care ştii ceea ce trebuie, fă ce vrei, părinte.
Vorbind astfel, îl urmă pe călugăr până la portiţa de care fuseseră aninate atâtea ghirlande şi cununi de flori şi, după ce i se deschise, porunci să fie chemaţi toţi sclavii casei. Patru indieni, în seama cărora se aflau bucătăriile, se arătară cei dintâi. Tuspatru aveau pielea galbenă şi tuspatru erau chiori. Fusese o mare osteneală şi o mare plăcere pentru Thai's să strângă laolaltă aceşti patru sclavi dintr-acelaşi neam şi loviţi de acelaşi beteşug. Când aduceau bucatele la masă, stârneau curiozitatea oaspeţilor, iar Thai's îi silea să-şi povestească viaţa. Acum, aşteptau în tăcere. Ajutoarele lor îi însoţeau. Veniră apoi argaţii de la grajduri, gonacii de vânătoare, purtătorii de litieră şi curierii cu glezna de bronz, doi grădinari păroşi ca nişte priapi, şase negri fioroşi la vedere, trei sclavi greci, unul grămătic, altul poet şi cel de-al treilea cântăreţ. Se înşiruiseră cu toţii, după rân-duiala cuvenită, în piaţă, când se iviră în goană negresele, curioase, neliniştite, rostogolind mari ochi rotunzi în orbite, cu gura deschisă până la inelele din urechi, în sfârşit, netezindu-şi voalurile şi târându-şi lenevos picioarele zălogite de subţiri lănţişoare de aur, apărură, posomorîte, şase sclave albe. Când toţi se aflară adunaţi acolo, Thai's le spuse, arătând spre Pafnutie :
— Faceţi tot ce vă porunceşte omul acesta, căci duhul lui Dumnezeu este într-însul şi cine nu-i va da ascultare va cădea mort pe loc.
Ea credea într-adevar, aşa cum auzise spu-nîndu-se, că sfinţii pustiului aveau puterea să facă pământul să se despice şi hăul fumegând să-i înghită pe nelegiuiţi, numai câţ îi loveau cu toiagul.
Pafnutie trimise femeile înapoi şi cu ele pe sclavii greci, care li se asemănau, şi grăi către
ceilalţi :
— Aduceţi lemne în mijlocul pieţii, faceţi un foc mare şi aruncaţi de-a valma în flăcări tot ce se găseşte în casă şi în peşteră.
Descumpăniţi, sclavii stăteau nemişcaţi şi se uitau întrebător la stăpâna lor. Şi cum ea ră-mânea încremenită şi tăcută, se îndesau grămadă unii într-alţii, cugetând dacă nu cumva e o glumă
la mijloc.
— Haide, la treabă, zise călugărul.
Vreo câţiva dintre sclavi erau creştini, în-ţelegând porunca dată, se duseră după lemne şi torţe. Ceilalţi le urmară pilda fără părere de rău, căci, fiind săraci, dispreţuiau bogăţiile şi aveau, din instinct, pornirea de a distruge. Cum rugul se şi ridica în piaţă, Pafnutie îi spuse comedienei:
— M-am gândit o clipă să chem vistiernicul unei biserici din Alexandria (dacă din toate câte sunt a mai rămas vreuna vrednică să se numească biserică şi nespurcată de lighioanele ariene) şi să-i încredinţez toată avuţia ta, femeie, ca să fie împărţită văduvelor, iar agoniseala nelegiuirii să se schimbe astfel în comoară de dreptate. Dar gândul acesta nu venea de la Dumnezeu şi l-am
alungat, căci, de bună seamă, ar fi însemnat să aducem o prea gravă jignire aleselor lui Isus, dă-ruindu-le rămăşiţele desfrânării. Thai's tot ce-ai atins tu trăind aici trebuie să piară în flăcări şi numai sufletul să-ţi rămână. Slavă cerului! Hainele, vălurile astea care au văzut sărutări mai nenumărate decât valurile mării, nu vor mai simţi decât buzele si limbile flăcărilor. Grăbiţi-vă, sclavi ! Mai multe lemne ! Mai multe făclii şi torţe ! Iar tu, femeie, intră în casa ta, azvârle de pe tine ne-mernicele-ţi podoabe şi cere celei mai umile dintre sclavele tale, ca pe o favoare neasemuită, straiul cu care se îmbracă atunci când spală pe jos.
Thai's se supuse, în timp ce indienii, îngenuncheaţi, suflau să înteţească focul, negrii aruncau pe rug casete de fildeş, de abanos ori de cedru, care se deschideau si lăsau să se rostogolească afară coroane, ghirlande şi coliere. Fumul se ridica aidoma unei sumbre coloane, ca la arderile de tot, orânduite de vechea lege si bine pri-mite de Dumnezeu. Apoi, focul care mocnea izbucni deodată cu un fornăit de fiară înspăimântătoare şi flăcări aproape invizibile începură să mistuie preţioasa lor pradă. Pe dată slugile se îndemnară mai vârtos la treabă şi târau cu veselie în piaţă bogatele covoare, vălurile cusute cu argint şi draperiile înflorate. Topăiau sub greutatea meselor, a fotoliilor, a pernelor trupeşe, a paturilor cu picioare de aur. Trei etiopieni voinici alergară purtând în braţe statuile pictate ale nimfelor, dintre care una fusese iubită ca o muritoare ; şi păreau trei maimuţe mari, răpitoare de femei. Şi când, scăpând din braţele acestor monştri, frumoasele lor trupuri despuiate se sfărîmară pe

lespezile de piatră, se auzi desluşit un geamăt.
In clipa aceea Thai's apăru, cu părul despletit căzîndu-i în valuri pe umeri, desculţă, îmbrăcată într-o haină grosolană, care numai pentru că îi atinsese trupul era pătrunsă de o voluptate divină, în urma ei, un grădinar purta un Eros de fildeş, cufundat cu totul în barba fluturândă a slugii.
Ea făcu semn omului să stea, se apropie de Pafnutie şi, arătându-i micuţul zeu, îl întrebă :
— Părinte, şi el trebuie aruncat în flăcări ? E o minune ieşită din mâinile unui meşter din vechime şi preţuieşte de o sută de ori greutatea lui în aur. Ar fi o pierdere de neînlocuit, căci nu se va mai găsi niciodată pe lume un artist capabil să făurească un Eros atât de frumos. Gândeşte-te apoi, părinte, că acest copil e Amorul şi nu se cade să-i arătăm atâta cruzime. Crede-mă : t
amorul e o virtute şi, dacă eu am păcătuit, n-am păcătuit prin el, părinte, ci împotriva lui. Niciodată nu voi privi cu părere de rău ceea ce m-a îndemnat să făptuiesc, şi plâng numai ceea ce am făcut nesocotind oprelіştea lui. El nu îngăduia femeilor să se dăruiască acelora care nu vin în numele lui. Iată de ce se cuvine să-l cinstim. Vezi, Pafnutie, cât de frumos e acest micuţ Eros ! Cu câtă graţie se ascunde în barba grădinarului ! într-o zi, Nicias, care pe atunci mă iubea, mi l-a adus spunîndu-mi : „O să-ţi vorbească de mine". Dar, şiretul, mi-a vorbit de un tânăr pe care tocmai îl cunoscusem în Antiohia şi nu mi-a vorbit de Nicias. Destule lucruri de preţ au pierit aici, pe rug, părinte ! Păstrează statuia lui Eros si găseşte-i un locşor undeva, într-o mănăstire. Cei care au să o vadă au să-şi întoarne inima către Dumnezeu, căci Amorul ştie, fireşte, să se înalţe până la gândirile cereşti.
Grădinarul, crezîndu-l scăpat pe micuţul zeu, îi surâdea ca unui copil, când Pafnutie, smul-gându-i statuia din braţe, o azvârli în flăcări, strigând :
— E destul să-l fi atins Nicias, ca să răs-pândească în jur toate otrăvurile.
Apoi, încărcându-şi el însuşi braţele cu rochiile strălucitoare, mantiile de purpură, sandalele de aur, pieptenii, periile de baie, oglinzile, lămpile, lăutele şi lirele, le arunca în tălăzuirea de jăratec mai somptuoasă decât rugul lui Sarda-napal, în vreme ce sclavii, beţi de bucuria de a distruge, dănţuiau cu urlete sub o ploaie de scân-tei şi cenuşă.
Unul câte unul, deşteptaţi din somn de larmă, vecinii deschideau ferestrele frecându-se la ochi şi căutau să se dumirească dincotro venea atâta fum. Mai apoi coborau în piaţă, pe jumătate îmbrăcaţi şi se apropiau de rug.
— Ce mai e şi asta ? se întrebau ei.
Erau printre dânşii negustorii de la care Thai's obişnuia să cumpere parfumuri sau stofe, şi aceştia, speriaţi de-a binelea, întindeau mutrele lor galbene şi uscate, căznindu-se să priceapă. Tineri desfrânaţi care se întorceau de la petreceri şi treceau pe acolo, cu sclavii lor puşi să le deschidă calea, se opreau în loc, cu fruntea încununată de flori, cu mantiile fluturând, şi scoteau ţipete asurzitoare. Mulţimea curioşilor sporea fără încetare ; curând se află că Thai's, sub înrâu-rirea stareţului de la Antinoia, îşi ardea pe rug
înainte sa se retragă intr-o mănăstire, toate bogăţiile.
Negustorii gândeau :
„Thai's părăseşte oraşul ; de azi înainte n-o să-i mai vindem nimic ; e îngrozitor. Ce-o să ne facem noi oare fără ea ? Călugărul ăsta a scos-o din minţi. Ne ruinează. De ce e lăsat să-şi facă de cap ? La ce slujesc legile ? Nu mai sunt magistraţi în Alexandria ? Thaîs n-are grijă nici de noi, nici de nevestele noastre, nici de bieţii noştri copilaşi. Purtarea ei e un scandal public. Trebuie poftită să rămână în oraş chiar fără voia ei".
Tinerii gândeau la rândul lor:
„Dacă Thai's renunţă la teatru şi la dragoste, să ne luăm rămas bun de la cele mai scumpe desfătări ale noastre. Ea era gloria răpitoare, dulcea slavă a teatrului. Ea făcea chiar si fericirea acelora care nu se bucurau de dragostea ei. Femeile pe care le iubeam, le iubeam cu gândul la ea ; şi nu se dădea nicăieri o sărutare din care ea să fie cu desăvârşire absentă, căci ea era voluptatea voluptăţilor, şi numai gândul că respira printre noi ne umplea de înfiorare".
Astfel gândeau tinerii şi unul dintre ei, pe nume Cerons, care o ţinuse cândva în braţe, striga în gura mare că Thai's e răpită şi blestema numele
lui Cristos. în toate grupurile, purtarea comedia-nei era judecată cu cea mai mare asprime :
— E o fugă ruşinoasă !
— O nevrednică părăsire !
— Ne ia pâinea de la gură.
— Ne fură zestrea fetelor noastre;
— Barem să plătească toate coroanele pe care i le-am vândut.
— Şi cele şaizeci de rochii pe care mi le-a comandat.
— E datoare la toată lumea,
— Cine va mai întruchipa pe Ifigenia, Electra şi Polixena ? Nici chipeşul Polyb, nici chiar el nu va izbuti aşa ca ea.
— Viaţa va fi tristă când uşa ei va sta închisă.
— Ea era steaua strălucitoare, luna cea dulce de pe cerul Alexandriei.
Cerşetorii cei mai vestiţi ai oraşului, orbii, schilozii şi paraliticii se strânseră şi ei în piaţă; târându-se în umbra celor bogaţi, gemeau care mai de care :

— Cum o să ne mai ducem zilele, când Thais n-o să mai fie aici să ne hrănească ? Rămăşiţele de la masa ei saturau zilnic câte două sute de nenorociţi, şi amanţii pe care ea nu pregeta să-i facă fericiţi ne aruncau la plecare pumni de arginţi. Hoţi răspândiţi prin mulţime strigau cât îi ţinea gura şi îşi croiau drum îmbrâncind în dreapta şi-n stânga, dornici să sporească zăpăceala şi să poată înhaţă şi ei un lucruşor mai de preţ.
Singur bătrânul Tadeu, care făcea negoţ cu lână de Milet şi in de Tarent şi căruia Thai's îi datora o mare sumă de bani, rămânea liniştit şi tăcut în mijlocul tumultului. Cu urechea la pândă şi cu uitătura piezişă în preajmă, îşi tot netezea barba de ţap şi părea gânditor. In cele din urmă se apropie de tânărul Cerons, îl trase de mânecă şi îi şopti:
— Tu, alesul frumoasei Thai's, chipeş cum eşti, arată ce poţi şi nu lăsa un călugăr să ţi-o răpească.
— Pe Polux şi-^a lui soră, n-are să o facă ! izbucni Cerons. Mă duc să vorbesc cu Thai's şi, fără să mă laud, cred că o să-mi dea mai multă ascultare decât lapitului1 ăstuia mânjit de funingine. Loc ! Faceţi loc, mojicilor!
* Lapiţii — popor mitologic, îndemânatici
ici îmblânzitori de cai.
Şi ghiontind bărbaţii, îmbrâncind cât colo femeile bătrâne, călcând copiii în picioare, ajunse
până la Thai's.
— Frumoasa mea, îi vorbi el, trăgând-o deoparte. Priveşte-mă, adu-ţi aminte de mine şi spune dacă e adevărat că renunţi la dragoste.
Pafnutie se şi aruncase însă între ei.
— Nelegiuitule, tună el, ia seama, te paşte moartea, dacă te atingi de ea : ea este sfântă, este
sortită lui Dumnezeu.
— Cară-te de-aici, bot de câine ! i-o reteză tânărul furios ; lasă-mă să vorbesc cu prietena mea. Dacă nu, am să târăsc de barbă hoitul tău obscen până-n inima focului ăstuia şi-am să te frig ca pe o bucată de cârnat.
Şi întinse mâna asupra frumoasei Tha'is. Dar, repezit de călugăr cu o putere neaşteptată, se clătină pe picioare, veni de-a îndăratelea vreo câţiva paşi şi căzu la pământ chiar în marginea rugului, în tăciunii împrăştiaţi peste tot.
In vremea asta, bătrânul Tadeu umbla de la unul la altul, trăgând de ureche pe sclavi şi sărutând mâna stăpânilor, asmuţindu-i pe toţi împotriva lui Pafnutie, şi iată că şi înjghebase o ceată, hotărîtă să ceară socoteală călugărului care voia să le-o răpească pe Thai's. Cerons se ridică de jos, cu faţa mânjită de spuză şi cu părul pârlit, înăbusindu-se de fum şi de turbare. Blestemă toţi zeii şi se aruncă în fruntea cetei, după care se târau cerşetorii, agitându-şi cârjele. Pafnutie se pomeni dintr-o dată închis într-un cerc de pumni ridicaţi ameninţător, de cârje gata să se prăvălească asupră-i şi de răcnete care îi cereau moartea.
— La spânzurătoare! La spânzurătoare, călugărul !
— Nu, în foc cu el ! Să-l prăjim de viu ! Pafnutie, avântându-se către frumoasa-i
pradă, o strângea lângă inima lui.
— Pagânilor, răsună glasul tunător al sihastrului, nu încercaţi să smulgeţi porumbiţa vulturului trimis de Dumnezeu. Mai degrabă urmaţi pilda acestei femei şi, asemenea ei, preschimbaţi în aur ticăloşia voastră. Lepădaţi-vă ca şi ea de avuţiile mincinoase pe care credeţi că le stăpâniţi, fiindcă ele vă stăpânesc pe voi. Grăbiţi-vă: zilele sunt aproape şi răbdarea dumnezeiască nu e fără de capăt. Pocăiţi-vă, mărturisiţi ruşinea voastră, plân-geţi şi vă rugaţi. Urmaţi calea pe care păşeşte Thai's. Urâţi cu străşnicie nelegiuirile voastre, care sunt tot atât de cumplite ca şi ale ei. Cine dintre voi, săraci ori bogaţi, negustori, soldaţi, sclavi, cetăţeni de vază ar îndrăzni să spună, înaintea lui
Dumnezeu, că el e mai bun decât o târfă ? Nu sunteţi decât scârnă umblătoare, toţi, şi e o minune a îndurării cereşti că nu vă topiţi pe loc în păraie de noroi.
în timp ce vorbea, flăcări îi ţîşneau din ochi, iar de pe buze părea că i se desprind cărbuni aprinşi ; şi oamenii îmbulziţi în jur îl ascultau fără voia lor.
Bătrânul Tadeu nu-şi pierdea însă vremea de pomană. Aduna pietre şi scoici pe care le pitea în sân şi, cum nu avea curaj să le arunce el singur, le strecura în mâinile cerşetorilor. Curând, pietrele zburară asupra călugărului şi o scoică azvârlită cu îndemânare îi zdreli fruntea. Sângele care şiroia pe faţa lui întunecată, de martir, picura, ca pentru un nou botez, pe creştetul femeii pocăite, şi Tha'is, aproape sufocată de strânsoarea călugărului, cu pielea-i gingaşă chinuită de rasa cea aspră, simţea fiori de oroare şi de voluptate cutreierându-i întreaga făptură.
în clipa aceea, un bărbat în haine scumpe şi cu o cunună de frunze pe frunte, croindu-şi drum prin mulţimea furioasă, strigă :
— Staţi ! Staţi! Călugărul acesta e fratele meu !
Era Nicias, care tocmai închisese ochii filozofului Eucrit şi, trecând prin piaţă în drum spre casă, văzuse fără prea multă mirare (căci el nu se mira de nimic) rugul fumegând, pe Thai's în umilul ei vestmânt de sac şi pe Pafnutie gata să fie omorît cu pietre.
Glasul i se auzi din nou :
— Staţi, ascultaţi-mă. Cruţaţi pe vechiul meu tovarăş de învăţătură, respectaţi pe scumpul meu Pafnutie.
Dar, obişnuit cu discuţiile subtile ale înţelepţilor, nu avea acea energie poruncitoare care supune mulţimea. Nimeni nu-l asculta. O grindină de pietre şî de scoici cădea asupra călugărului, şi el, apărând-o pe Thai's cu corpul său, slăvea pe Atotputernicul, a cărui bunătate îi preschimba rănile în mângâieri. Deznădăjduit că nu se

va putea face auzit şi încredinţat că nu-i stă în putere să-şi salveze prietenul, nici prin forţă, nici prin convingere, Nicias era gata să lase totul în seama zeilor, în care de altminteri avea prea puţină încredere, când îi veni în minte să se folosească de un şiretlic, pe care dispreţul lui faţă de oameni îl puse dintr-o dată în lumină, îşi desprinse de la cingătoare punga plină de aur şi argint, căci era punga unui bărbat voluptos şi milostiv ; apoi, alergă pe la toţi câţi aruncau cu pietre şi le sună banii la ureche. La început nu-l luă nimeni în seamă, într-atât de mare le era furia ; dar încetul cu încetul privirile se întoarseră către aurul zornăitor şi curând braţele se mu-iară şi-l dădură uitării pe călugăr. Văzînd că le-a luat ochii şi le-a momit sufletele, Nicias deschise punga şi aruncă vreo câţiva pumni de bani în mulţime. Cei mai lacomi se repeziră să-i adune de pe jos. Fericit de izbîndă, filozoful azvârli cu în-demânare, ici şi colo, drahmele şi dinarii. La sunetul banilor care se rostogoleau pe lespezile de piatră, ceata mânioşilor se buluci la pământ. Cerşetori, sclavi şi negustori se întreceau pe brânci să-i înşface, în timp ce patricienii, strânşi în jurul lui Cerons, priveau spectacolul rîzînd cu hohote. .Cernos însuşi îşi uită mânia. Prietenii lui încurajau potrivnicii trântiţi pe jos, alegeau campioni şi făceau prinsori, iar când se isca vreo ceartă, îi asmuţeau pe aceşti mizerabili unii împotriva altora ca pe nişte câini în toiul unei încăierări. Un schilod izbuti să apuce o drahmă şi uralele se ridicară până la cer. Tinerii începură şi ei să arunce bani şi în toată piaţa nu se mai vedea decât o infinitate de dosuri care, sub ploaia de aramă, tălăzuiau ca valurile unei mări dezlănţuite. Pafnu-tie era uitat.

Nicias alergă la el, îl acoperi cu mantia lui şi-l trase împreună cu Thaîs, pe nişte ulicioare unde scăpară de urmăritori. Alergară în tăcere o bucată de vreme, apoi, socotindu-se în afară de orice primejdie, încetiniră pasul, şi Nicias vorbi cu o ironie niţeluş tristă :

— Aşadar, izbândă ! Pluton a răpit-o pe Proserpina, iar Thai's vrea să-l urmeze undeva departe de noi pe sălbaticul meu prieten.

— E adevărat, Nicias, răspunse Thai's. Am obosit să trăiesc printre oameni ca tine, surîză-tori, parfumaţi, binevoitori, egoişti. Sunt dezgustată de tot ceea ce am cunoscut şi dornică să caut necunoscutul. Am simţit aici că fericirea nu era fericire şi iată că omul acesta mă învaţă că numai în durere afli adevărata fericire, îl cred, căci el cunoaşte adevărul.

— Şi eu, suflet scump, zise Nicias surîzînd, şi eu cunosc adevărurile. El nu stăpâneşte decât unul singur : eu le stăpânesc pe toate. Eu sunt mai bogat decât el, dar asta, la drept vorbind, nu mă face nici mai mândru, nici mai fericit.

Şi, băgând de seamă că sihastrul îi arunca priviri de foc, urmă :

— Iubite Pafnutie, să nu crezi că te găsesc din cale-afară de ridicol, nici cu totul smintit. Şi dacă mi-aş asemui viaţa cu a ta, n-aş şti să spun care dintre ele e mai de preferat în sine. Mă duc acum să mă cufund în baia pe care Crobyla şi Myrtala mi-au pregătit-o, voi mânca o aripă de fazan , apoi voi citi pentru a suta oară vreo fabulă milesiană sau vreun tratat de Iuţetrodor. Tu te vei întoarce în chilia ta şi, îngenunchind ca o cămilă ascultătoare, vei rumega

nu ştiu ce formula de incantaţie, mestecată şi răsmestecată de o veşnicie, iar seara vei înghiţi mână de rădăcini fără pic de untdelemn. Ei, bine, preaiubitul meu, făcând aceste lucruri aţât de deosebite în aparenţă ne vom supune amândoi unui aceluiaşi simţământ, singurul mobil al ţuturor acţiunilor omeneşti; vom căuta amândoi voluptatea şi vom urmări un acelaşi ţel: fericirea, fericirea cea cu neputinţă de atins ! Aş fi şi de rea-credinţă să spun că greşeşti, iubitule, dacă mi-aş da mie dreptate. '

Şi tu scumpa mea Thaîs, mergi întru aflarea fericirii ; dacă e cu putinţă, fii mai fericită în renunţare şi austeritate, decât ai fost în bogăţie şi plăcere. La urma urmei, socot că eşti vrednică de invidie. Căci, dacă în întreaga noastră viaţă, supunându-ne firii noastre, Pafnutie şi cu mine am urmărit doar un singur soi de mulţumire, tu vei fi gustat în viaţă, scumpă Thaîs, plăceri contrarii, cum rareori îi e dat unui aceluiaşi om să cunoască. Zău, aş vrea să fiu pentru un ceas un sfânt, aşa ca iubitul nostru Pafnutie. Dar asta nu-mi e îngăduit. Adio dar, Thaîs ! Du-te acolo unde te călăuzesc puterile tainice ale firii şi soartei tale. Du-te, şi ia cu tine în depărtare urările lui Nicias. Ştiu câtă zădărnicie ascund : dar ce-aş putea să-ţi dăruiesc mai mult decât nişte sterpe păreri de rău şi nişte deşarte urări, drept răspIată pentru desfătătoarele iluzii ce mă împresurau odinioară în braţele tale, şi din care nu mi-a rămas decât umbra ? Adio, binefăcătoarea mea ! Adio, bunătate care nu se cunoaşte pe sine, virtute misterioasă, voluptate a oamenilor ! Adio, tu cel mai minunat dintre chipurile pe care natura le-a azvârlit vreodată, într-un scop neştiut, pe faţa acestei lumi amăgitoare !

In timp ce Nicias vorbea, o sumbră mânie clocotea în inima călugărului; şi mânia izbucni în afurisenii:

— Piei din ochii mei, blestematule ! Te dispreţuiesc şi te urăsc ! Piei din ochii mei, odraslă a iadului, de o mie de ori mai ticălos decât bieţii rătaciţi care adineauri mă loveau cu pietre şi mă spurcau cu sudalme. Ei nu ştiau ce fac şi harul Atotputernicului, pe care îl chem în rugile mele pentru ei, poate să pogoare într-o zi asupra lor. Dar tu, scârbavnicule Nicias, tu nu eşti decât venin mârşav şi otravă năprasnică. Suflarea gurii tale duhneşte a disperare şi a moarte. Un singur zîmbet de al tău ascunde mai multe blesteme decât ies într-un veac din gura fumegândă a Satanei, îndărăt, osânditule !

Nicias îl privea cu dragoste.

— Adio, fratele meu, vorbi el, şi fie să păstrezi până în clipa ta cea de pe urmă comorile credinţei tale, ale iubirii şi urii tale. Adio, Thai's, ! în zadar mă vei uita, de vreme ce eu îţi păstrez amintirea.

Şi, părăsindu-i, o porni îngândurat pe ulicioarele întortocheate din vecinătatea mărei necropole a Alexandriei, locuite de olari funebri. Prăvălioarele lor erau pline cu statuete de argilă, pictate în culori vii, înfăţişînd zei şi zeiţe, mimi, femei, mici genii înaripate, care, potrivit obiceiului, se aşază în mormânt o dată cu morţii. Nicias îşi zise că poate unele din acele statuete umile, pe care le vedea acum cu ochii lui, vor fi tovarăşii somnului său de veci ; şi i se păru că un mic Eros, cu poala hainei prinsă la cingătoare, râdea batjocoritor. Gândul la propria sa îngropăciune, pe care şi-o vedea dinainte, îi făcea rău. Vrând să-şi alunge tristeţea, încercă să filozofeze şi construi un raţionament. „Negreşit, îşi zise el, timpul nu este o realitate. Nu-i decât o simplă iluzie a spiritului nostru. Atunci, dacă nu există, cum ar putea să-mi aducă moartea ?... înseamnă oare că voi trăi veşnic ? Nu, dar de aici trag concluzia că moartea mea este şi a fost întotdeauna atâta cât va fi vreodată. Nu o simt încă ; totuşi, ea există şi nu trebuie să mă tem de ea, căci ar fi nebunie să te temi de venirea a ceea ce a şi sosit. Există ca ultima filă a unei cărţi pe care o citesc, dar pe care n-am isprăvit-o."
Raţionamentul acesta îi stăpâni mintea tot drumul, fără a-l înveseli câtuşi de puţin ; şi avea sufletul negru când, ajuns în pragul casei, auzi râse-tele cristaline ale Crobylei şi Myrtalei, care se jucau cu mingea aşteptându-l.
Pafnutie şi Thai's ieşiră din oraş prin poarta Lunei şi porniră la drum urmând ţărmul mării.
— Femeie, zicea călugărul, toată această întinsă mare albastră n-ar putea să spele păcatele tale.
îi vorbea cu mânie şi dispreţ :
— Mai spurcată decât căţelele şi decât scroafa mistreaţă, ai dat păgânilor şi necredincioşilor să terfelească un trup pe care Cel-fără-de-sfârşit îl plămădise ca să-i fie tabernacol, şi ticăloşiile tale sunt atât de cumplite, încât acum, când cunoşti adevărul, nu-ţi mai poţi uni buzele sau împreuna mâinile, fără să te podidească o nemărginită silă de tine însăţi.
Ea îl urma supusă, pe drumuri grele, sub soarele arzător. Oboseala îi reteza genunchii şi setea îi învăpăia răsuflarea. Dar, departe de a se simţi năpădit de acea milă mincinoasă care înmoaie inimile neştiutoare, Pafnutie se bucura de suferinţele ispăşitoare ale acestei făpturi de carne păcătoşită, îmboldit de o râvnă sfântă, ar fi vrut să sfîşie cu vergile trupul acesta care îşi păstra frumuseţea ca pe o strălucitoare mărturie a fărădelegilor săvârşite. Răgazurile de meditaţie înteţeau cuvioasa-i mânie şi, amintindu-şi că Thai's l-a primit pe Nicias în patul ei, rămase atât de îngrozit, încât tot sângele i se grămădi în inimă şi coşul pieptului fu gata să-i plesnească. Afuriseniilor înăbuşite în gâtlej le luară locul scrâşnirile de dinţi. Deodată, dintr-o săritură, se ridică înaintea ei, palid, teribil, plin de Dumnezeu, o privi până în adâncul sufletului şi o scuipă drept în faţă.
Ea îşi şterse liniştită obrazul, fără să se oprească din mers. Acum el, o urma, pironindu-şi privirile asupra ei ca asupra unei prăpăstii fără de fund. Păşea mai departe, pătruns de o sfântă mânie. Cugeta să-l răzbune pe Crist, încât Crist să nu se răzbune el singur, când văzu o picătură de sânge pe nisip de pe picioarele umilei Thais. Atunci simţi răcoarea unei adieri necunoscute năvălind în inima-i deschisă, hohote de plâns i se ridicară nestăpânite din piept, vărsă şiroaie de lacrimi, alergă să se prosterne în faţa ei, o numi sora lui şi-i sărută picioarele sângerânde. Murmură de o sută de ori :
— Sora mea, sora mea, maica mea, o, tu,
prea sfântă !
Şi se rugă :
— îngeri ai cerului, culegeţi cu grijă această picătură de sânge şi duceţi-o înaintea tronului Domnului. Iar aici, pe nisipul stropit de sângele vrednicei Thais, să înflorească o minunată anemonă, ca toţi ce vor vedea această floare să-şi afle iarăşi curăţia inimii şi a simţurilor! O, sfântă, sfântă, prea sfântă Thaïs.
Pe când se ruga şi profeţea astfel, trecu pe acolo un băiat calare pe un măgar. Pafnutie îi
porunci să se dea jos, o aşeză pe Thai's pe spinarea măgăruşului, apucă frâul în mână şi porni mai departe. Către seară, dând peste un braţ de apă umbrit de frumoşi arbori, legă măgarul de trunchiul unui curmal, se aşeză pe o piatră acoperită de muşchi şi împărţi împreună cu Thai's o pâine pe care o mâncară cu un pic de sare şi cu o gură de isop. Sorbeau apa proaspătă din podul palmei şi vorbeau despre cele veşnice. Ea zicea :
— N-am băut niciodată o apă mai curată, nici n-am respirat un aer mai uşor, şi simt cum Dumnezeu pluteşte în adierile care trec.
Pafnutie răspundea :
— Iată, e seară, sora mea. Umbrele albăstrii ale nopţii pogoară peste coline. Dar în curând vei vedea strălucind în lumina zorilor templele vieţii; în curând vei vedea aprinzîndu-se trandafirii veşnicei dimineţi.
Merseră toată noaptea şi, în timp ce cornul lunei abia atingea coama argintată a valurilor, ei cântau psalmi şi imnuri de slavă. Când soarele se ridică deasupra zării, pustiul se aşternu înaintea lor ca o uriaşă piele de leu netezită pe pământul libic. în marginea nisipurilor se ridicau chilii albe, în vecinătatea palmierilor, sub revărsarea aurorei.
— Părinte, întrebă Thai's, acestea sunt templele vieţii ?
— Chiar tu o spui, fiica şi sora mea. Este lăcaşul mmântuirii în care te voi închide eu, cu mâi-nile mele.
Curând zăriră peste tot femei care forfoteau în jurul chiliilor ca albinele în jurul stupilor. Unele coceau pâine, ori curăţau legume ; vreo câteva tor-ceau lână şi lumina cerului pogora asupra lor ca un zîmbet al lui Dumnezeu. Altele meditau în umbra tamarinilor ; mâinile lor albe atârnau pe lângă ele, căci pline de iubire, ele aleseseră rostul Magdalenei şi nu aveau altceva în seamă decât rugăciunea, contemplaţia şi extazul. De aceea erau numite

Măriile şi erau îmbrăcate în alb. Cele care trudeau cu mâinile erau numite Martele şi purtau rase albastre. Toate aveau faţa ascunsă sub un văl, dar cele mai tinere lăsau să le alunece pe frunte câte o buclă de păr ; şi trebuie să credem că asta se petrecea fără voia lor, fiindcă rânduiala nu o îngăduia. O femeie foarte bătrână, înaltă, albă, trecea din chilie în chilie, sprijinindu-se într-un toiag de lemn tare. Pafnutie se apropie de ea cu respect, îi sărută capătul vălului şi îi spuse:
— Pacea Domnului să fie cu tine, preacuvioasă Albina ! Aduc la stupul al cărei regină eşti o
albină pe care-am aflat-o pierdută pe un drum fără de flori. Am luat-o de acolo în căuşul palmei şi-am încălzit-o cu suflarea mea. Ţi-o încredinţez.
Şi îi arătă cu degetul pe comediană, care în-genunche în faţa fiicei Cezarilor.
Albina îşi opri o clipă asupra ei privirea pătrunzătoare, apoi îi porunci să se ridice, o săruta pe frunte şi, întorcându-se spre călugăr, îi spuse :
— O voi aşeza printre Marii.
Pafnutie îi povesti atunci pe ce anume căi fusese călăuzită Thaïs la lăcaşul mântuirii şi ceru ca mai întîi să petreacă o vreme închisă într-o chilie. Stareţa încuviinţă şi o duse într-o chilie rămasă goală de la moartea fecioarei Laeta, care o sfinţise stând acolo. In strâmta încăpere nu se găseau decât un pat, o masă şi un ulcior, şi Thai's, de cum îi trecu pragul, se simţi pătrunsă de o nemărginită fericire.
— Vreau să închid eu însumi uşa, zise Pafnutie, şi să pun pecetea pe care Isus va veni să o rupă el cu mâna lui.
Se duse până la izvor, luă o mână de lut muiat în apă, puse în boţul de pământ un fir de păr umezit cu scuipat şi pecetlui uşa cu el. Apoi, apro-piindu-se de fereastra în spatele căreia Thai's stătea
liniştită şi mulţumită, căzu în genunchi, slăvi de trei ori pe Domnul şi strigă :
— Cât de plăcută e aceea care păşeşte pe cărările vieţii ! Cât de frumoase îi sunt picioarele şi cit de strălucitor chipul ei!
Apoi se ridică, îşi trase gluga pe ochi şi se depărta agale.
Albina chemă pe una dintre fecioarele ei.
— Copila mea, îi spuse ea, îngrijeşte ca Thais să aibă cele de trebuinţă : pâine, apă şi un flaut cu trei găuri.
Pafnutie se întoarse în sfântul pustiu. Către Atribis călătorise cu o corabie care urca Nilul, ducând merinde mănăstirii păstorită de stareţul Serapion. Când puse piciorul pe mal, ucenicii săi îi ieşiră întru întâmpinare cu mare semne de bucurie. Unii ridicau braţele spre cer ; alţii, prosternaţi la pământ, sărutau sandalele stareţului. Căci ştiau cu toţii ceea ce săvârşise sfântul la Alexandria. Pe asemenea căi necunoscute şi iuţi primeau călugării de obicei veştile ce priveau liniştea sau gloria Bisericii. Ştirile alergau în pustie cu repeziciunea simunului.
Şi în timp ce Pafnutie se înfunda în nisipuri, ucenicii îl urmau, slăvind pe Domnul.'Flavian, care era mai-marele fraţilor săi, cuprins deodată de o cucernică pornire, începu să cânte un imn inspirat:
Binecuvântată fie ziua 'de azi! Căci iată părintele nostru s-a întors printre noi!
S-a întors printre noi încărcat de roadă făptuirilor vrednice, pentru care şi noi fi-vom răsplătiţi !
Căci virtuţile părintelui sunt avuţia copiilor şi sfinţenia stareţului înmiresmează toate chiliile.
Pafnutie, părintele nostru, datu-i-a lui Isus o nouă mireasă.
Prin minunatu-i dar schimbat-a oaia cea neagră în oaie albă.
Şi iată-l iarăşi în mijlocul nostru, încărcat de roadă făptuirilor vrednice.
Ca albina Arsinoitidei împovărată de dulceaţa florilor,
Ca berbecele nubian care abia păşeşte sub bogăţia Unei ce-o poartă.
Să prăznuim sărbătoarea de azi îndulcind cu untdelemn bucatele noastre !
Ajunşi în pragul chiliei stareţului, îngenun-cheară cu toţii şi cuvântară :
— Binecuvântează, părinte, şi dă fiecăruia câte o măsură de untdelemn să sărbătorim reîntoarcerea ta printre noi!
Singur Pavel cel Sărac cu duhul, care rămăsese în picioare, întrebă : Cine e omul ăsta ? şi nu-l recunoştea pe Pafnutie. Dar nimeni nu-l lua în seamă, fiind ştiut cam îngălat la minte, deşi era plin de evlavie.
închis în chilia lui, stareţul de la Antinoia cugetă :
„Iată-mă în sfârşic din nou în adăpostul tihnei şi al fericirii mele. Iată-mă dar înapoi, în cetatea mulţumirii mele. De ce însă acest scump co-periş de trestii nu mă primeşte cu pic de prietenie şi pereţii aceştia nu-mi spun: «Fii binevenit !» De la plecarea mea, nimic nu s-a schimbat aici, în lăcaşul ce mi-am ales. Iată masa şi patul meu. Iată ţeasta de mumie care mi-a inspirat de atâtea ori gânduri izbăvitoare, şi iată cartea în care atât de
adesea am căutat chipul Domnului. Şi totuşi, nu aflu nimic din ceea ce am lăsat la plecare. Lucrurile mi-apar într-o tristă despuiere de ştiutele lor haruri şi mi se pare că azi le văd întîia oară. Uitân-du-mă la masa şi la patul ăsta, pe care le-am meşterit cândva cu mâinile mele, la hîrca asta înnegrită, la sulurile astea de papirus pline cu spusa lui Dumnezeu, mi se pare că văd lucrurile unui mort. După ce le-am cunoscut atâta, acum nu le mai recunosc. Vai ! cum în realitate nimic nu s-a schimbat în jurul meu, înseamnă că eu nu mai sunt cel care am fost. Sunt un altul. Mortul sunt eu ! Unde-i oare Dumnezeul meu ? Ce-a luat ? Ce mi-a lăsat ? Şi cine sunt ?"
Şi se nelinişte mai ales că, fără voia lui, găsea chilia prea mică, atunci când, privită cu ochii credinţei, ar fi trebuit sa o scoată fără margini, de vreme ce nemărginirea lui Dumnezeu începea aici. Rugându-se, cu fruntea la pământ, află un dram de bucurie. Dar abia se ruga de vreun ceas, când icoana frumoasei Thais îi trecu pe dinaintea ochilor. Şi el mulţumi Domnului:

— Isuse ! tu mi-o trimiţi. Recunosc în asta nesfârşita-ţi bunătate : tu vrei să mă simt împăcat, necercetat de îndoieli şi cu sufletul senin la vederea aceleia pe care ţi-am dăruit-o. Tu mi-a-
duci înaintea ochilor surâsul ei astăzi umil, graţia ei acum nevinovată, frumuseţea ei, căreia i-am smuls acul înveninat. Ca să mă lauzi, Dumnezeule mare, tu mi-o arăţi aşa cum eu am luat-o şi am împodobit-o pentru tine, precum un prieten aminteşte cu zîmbet prietenului său darul plăcut primit de la dânsul. De aceea mă uit la femeia asta cu bucurie, încredinţat că icoana ei tu mi-o trimiţi. Tu ai bunătatea să nu uiţi că eu ţi-am dă-ruit-o, Isuse al meu. Păstreaz-o dacă este pe placul tău şi nu îngădui ca farmecele ei să strălucească pentru altul decât pentru tine.
Nu putu să închidă ochii toată noaptea şi o văzu pe Thai's mai desluşit decât o văzuse în Peştera Nimfelor. Se spovedi sieşi, zicând :
— Ceea ce am făcut, am făcut pentru slava lui Dumnezeu.
Totuşi, spre uimirea sa, nu-şi afla pacea inimii. Suspină :
— De ce eşti trist, sufletul meu, şi de ce mă tulburi ?
Şi sufletul lui rămânea neliniştit. Tânji treizeci de zile în şir pradă acestei tristeţi care prevesteşte sihastrului încercări de temut. Chipul frumoasei Thai's nu-l părăsea nici ziua, nici noaptea. El nu o izgonea de fel, încredinţat şi acum că Dumnezeu i-o trimitea şi că era chipul unei sfinte. Dar, într-o dimineaţă, ea îi trecu pragul chiliei în vis,, cu părul încins cu violete şi atât de stârnitoare, în blajina ei frumuseţe, încât Pafnutie scoase un ţipăt înspăimântat şi se trezi năpădit de o sudoare îngheţată. Cu ochii cârpiţi încă în somn, simţi o suflare umedă şi caldă tre-cându-i peste faţă: un pui de şacal, cu labele dinainte puse pe căpătîiul patului, îi trimitea în nas suflarea-i puturoasă şi chicotea înfundat.
îl cuprinse o uimire fără de margini şi parcă un turn se prăbuşise sub el. Şi într-adevăr, Pafnutie cădea de la înălţimea încrederii lui surpate. O vreme fu neputincios să gândească ; apoi, venindu-şi în fire, cugetarea nu făcu decât să-i sporească neliniştea.
„Din două, una, îşi zise el : sau vedenia asta, ca şi cele dinainte, vine de la Dumnezeu ; ea era luminoasă şi numai stricăciunea din mine a întinat-o, aşa cum vinul se înăcreşte într-o cană murdară. Nevrednicia mea a preschimbat buna făptuire în sminteală, lucru de care diavolescul şacal s-a şi grăbit sa tragă cât mai mare folos. Sau vedenia asta nu vine de la Dumnezeu, ci, dimpotrivă, de la diavol, şi este otrăvită. Şi dacă aşa este, atunci mă îndoiesc că cele dinainte erau, cum credeam eu, de obîrşie cerească. Prin urmare, nu sunt în stare de acea luminată alegere, atât de trebuincioasă schimnicului, în amândouă împrejurările, Dumnezeu mi-arată că s-a depărtat de mine, şi urmarea o simt, fără să înţeleg cauza." Cugeta astfel şi se întreba neliniştit : „Dumnezeule drept, ce încercări păstrezi tu pentru slujitorii tăi, dacă ivirea sfintelor tale sunt o primejdie pentru dânşii ? Fă-mă să cunosc, printr-un semn lesne de înţeles, ce vine de la tine şi ce vine de la celălalt!"
Şi, cum Dumnezeu, ale cărui scopuri sunt de nepătruns, nu socoti de cuviinţă să-l lumineze pe slujitorul său, Pafnutie, cufundat în îndoieli, hotărî să nu se mai gândească la Thai's. Dar ho-tărârea lui rămase stearpă. Cea izgonită îi stătea pururi în preajmă, îl privea în timp ce citea, medita, se ruga sau se lăsa în voia contemplării. Apropierea ei se vestea printr-un foşnet uşor, cum foşneşte vestmântul unei femei în mers, şi aceste vedenii erau mai adevărate decât realitatea, prin ea însăşi mişcătoare şi confuză, în vreme ce nălucile, care purced din singurătate, păstrează puternicele-i trăsături şi au o tulburătoare stabilitate. Venea la el sub felurite chipuri: când gân-ditoare, cu fruntea încinsă de ultima-i cunună sortită să se ofilească, îmbrăcată ca la ospăţul de la Alexandria, într-o rochie liliachie, împodobită cu flori de argint; când voluptoasă, în norul vălurilor ei uşoare şi scăldată încă de umbrele pârguite ale peşterii Nimfelor ; când pioasă şi strălucind de o bucurie cerească în haina ei de sac ; când deznădăjduită, cu ochii înotând în groaza morţii şi arătându-şi sânul gol, cu rubinele sângelui ce ţâşnea din inima-i străpunsă. Ceea ce îl neliniştea cel mai mult în aceste vedenii era că hainele, vălurile, cununile pe care le azvârlise în foc el, cu mâinile lui, puteau să i se înfăţişeze atât de lămurit ; înţelegea fără putinţă de tăgadă că lucrurile acestea aveau un suflet nepieritor şi striga :
— Iată că duhul nenumăratelor păcate să-vârşite de Thai's vine asupra mea !
Ori de câte ori întorcea capul, o simţea pe Thaîs în spatele lui şi asta îl făcea şi mai neliniştit. Suferea cumplit. Dar, cum sufletul şi trupul îi rămâneau neîntinate în mijlocul ispitelor, nădăjduia în Dumnezeu şi i se tânguia cu blânda mustrare :
— Dumnezeul meu, dacă m-am dus atât de departe să o caut printre păgâni, pentru tine am făcut-o, nu pentru mine. N-ar fi drept să pătimesc pentru ceea ce am făcut ca să te slujesc.
Ocroteşte-mă, preabunule Isus ! Mântuieşte-mă pre mine, Mântuitorul meu ! Nu îngădui nălucii să împlinească ceea ce trupul n-a împlinit. Când eu am izbîndit asupra cărnii, nu lăsa umbra să mă doboare. Ştiu că acum sunt supus unor primejdii mult mai mari decât cele pe care le-am înfruntat vreodată. Simt şi ştiu că visul are mai multă putere decât realitatea. Şi cum ar putea fi altfel, când visul însuşi e o realitate imperioasă ? El este sufletul lucrurilor. Platon însuşi, deşi nu era decât un idolatru, a recunoscut existenţa de sine stătătoare a ideilor. La acel ospăţ al demonilor unde m-ai întovărăşit, Dumnezeule, am auzit oameni, e adevărat, spurcaţi de fărădelegi, dar cu siguranţă nu lipsiţi de inteligenţă, recunoscând că noi percepem în singurătate, în meditaţie şi în extaz, lucruri reale ; şi Scriptura ta, Dumnezeul meu, întemeiniceşte de multe ori darul visurilor şi puterea viziunilor trimise fie de tine, Dumnezeule minunat de frumos, fie de vrăjmaşul tău. Un om nou trăia în el şi acum omul acesta îşi

înfăţişa zbuciumul înaintea lui Dumnezeu, dar Dumnezeu nu se grăbea să-l lumineze. Nopţile nu erau pentru el decât un vis nesfârşit şi zilele nu se deosebeau cu nimic de nopţi, într-o dimineaţă se deşteptă scoţînd nişte suspine cumplite, cum se aud, în nopţile cu lună, din mormintele unde dorm victimele nelegiuirilor. Thais venise, arătân-du-şi picioarele sângerânde şi, în timp ce el plân-gea, ea i se strecurase în aşternut. Nu-i mai ră-mânea nici o îndoială : arătarea frumoasei Thai's era o arătare necurată.
Cu inima răpusă de silă, se smulse din aşternutul spurcat şi îşi ascunse faţa în mâini, ca să nu mai vadă lumina zilei. Ceasurile se scurgeau, fără să-i ia cu ele ruşinea. Totul stătea mut în chilie. Pentru întîia oară de atâtea zile, Pafnutie era singur. Năluca îl părăsise, în sfârşit, dar chiar şi absenţa ei era cumplită. Nimic, nimic care să-l ajute să uite amintirea visului. Se gândea plin de groază :
„Cum de n-am izgonit-o ? Cum de nu m-am smuls din braţele ei reci şi dintre genunchii ei arzători ?"
Nu se mai încumeta să rostească numele lui Dumnezeu lângă acest culcuş mârşav şi se temea ca nu cumva în chilia-i pângărită demonii să dea buzna oricând. Temerile nu-l înşelară câtuşi de puţin. Cei şapte pui de şacal ţinuţi odinioară în prag, intrară unul câte unul şi se duseră să se cuibărească sub pat. La ceasul vecerniei se ivi un al optulea, care duhnea năprasnic. A doua zi, un
al nouălea se alătură celorlalţi şi curând se făcură treizeci, apoi şaizeci, apoi optzeci. Pe măsură ce erau mai numeroşi se făceau tot mai mici şi, nu mai mari decât nişte şobolani, acopereau tot locul, aşternutul, scaunul. Unul dintre ei, după ce se caţără pe policioara de scânduri de la căpătîiul patului, se ţinea cu tuspatru labele de hîrca cea înnegrită şi se uita la călugăr cu ochi arzători. Şi fiecare zi aducea în chilie alţi şacali.
Dornic să ispăşească mârşăvia visului său şi să scape de gândurile ticăloase, Pafnutie se hotărî să-şi părăsească chilia, de aici înainte spurcată, şi să se dăruiască în adâncul pustiei unor nemaiauzite cazne trupeşti, unor fapte de trudă fără asemuire, unor isprăvi de virtute cum nu se mai pomeniseră niciunde. Dar mai înainte să-şi aducă gândul la împlinire, se abătu pe la bătrânul Pa-lemon să-i ceară sfatul.
îl găsi în grădină, udându-şi lăptucile. Amurgea. Nilul era albăstrui şi îşi purta apele la vale, la poalele colinelor liliachii. Sfântul moşneag călca domol ca să nu sperie o porumbiţă care i se aşezase pe umăr.
— Domnul te aibă în pază, frate Pafnutie ! zise el. Minunează-te de bunătatea lui : îmi trimite dobitoacele pe care le-a creat ca să stau de vorbă cu ele despre făpturile lui şi ca să-l slăvesc în păsările cerului. Te uită la porumbiţa asta, ia aminte la culorile schimbătoare de pe gâtul ei şi spune dacă nu-i o frumoasă lucrare a lui Dumnezeu. Dar nu cumva, frate, ai să-mi spui vreun cuvânt cucernic ? Dacă-i aşa, voi lăsa colea stropitoarea şi te voi asculta bucuros.
Pafnutie istorisi bătrânului călătoria lui, întoarcerea acasă, viziunile de fiecare zi, visurile de fiecare noapte, fără să treacă sub tăcere visul nelegiuit şi năvala mulţimii de şacali.
— Nu socoti, oare, părinte, adăugă el, că trebuie să mă afund în pustie, ca să împlinesc ispăşiri nemaipomenite şi să-l uimesc pe diavol cu asprimea vieţii ce-am să duc ?
— Eu nu-s decât un biet păcătos, răspunse Palemon, şi cunosc rău oamenii, fiindcă mi-am petrecut viaţa întreagă în grădina asta, cu gazelele, cu iepuraşii şi cu porumbeii. Dar mi se pare, frate, că răul tău purcede mai cu seamă din faptul că ai trecut fără cruţare de la tulburările acestei lumi la liniştea singurătăţii. Asemenea treceri iuţi nu pot decât să dăuneze sănătăţii sufletului. Tu, frate, eşti la fel ca un om care se expune aproape în acelaşi timp la mare dogoare şi la mare frig. Tuşea îl zbuciumă şi frigurile îl trudesc, în locul
tău, frate Pafnutie, departe de a mă însingura îndată în vreo pustie spăimântătoare, eu mi-iş îngădui petrecerea care se cade unui călugăr şi unui sfânt stareţ. Aş merge,să văd mănăstirile din împrejurimi. După câte aud, sunt unele vrednice de admiraţie. Cea păstorită de stareţul Serapion are mi s-a spus, o mie patru sute treizeci şi două de 'chilii, şi călugării sunt împărţiţi în tot atâtea obşti câte slove numără alfabetul grecesc. Aud chiar că se ţine seama de o anumită înrudire între firea călugărilor şi înfăţişarea slovei ce arată obştea din care fac parte, şi că, bunăoară, cei rânduiţi în obştea Z au o fire întortocheată, în vreme ce aceia rânduiţi în obştea I sunt suflete cu desăvâr-şire drepte. De-aş fi în locul tău, frate, m-aş duce să mă încredinţez cu ochii mei de toate acestea şi n-aş avea odihnă până n-aş cerceta o asemenea minunată întocmire. Nu m-aş opri să mă ostenesc a cunoaşte îndeaproape şi orânduiala feluritelor comunităţi presărate pe malurile Nilului, ca sa le pot apoi compara între ele. Iată griji întru totul potrivite pentru un călugăr ca tine. Nu se poate să nu fi auzit că stareţul Ef rem a aşternut în scris rânduieli duhovniceşti de o mare frumuseţe. Cu binevoitoarea-i îngăduinţă, ai putea să le copiezi, tu, care eşti un scrib iscusit. Cât despre mine, eu
n-aş fi în stare ; şi mâinile mele, deprinse cu sapa, n-ar avea mlădierea trebuitoare ca să poarte pe papirus trestia subţire a scriitorului. Dar tu, frate, tu stăpâneşti ştiinţa slovelor şi se cuvine să mulţumeşti lui Dumnezeu pentru asta, căci scriitura frumoasă nicicând n-o să fie admirată îndeajuns. Osteneala de copist şi de cititor te umplu de vlagă împotriva gândurilor rele. Frate Pafnutie, de ce nu aşterni în scris învăţăturile lui Pavel şi Antonie, părinţii noştri ? Truda asta plină de pioşenie te-ar ajuta să-ţi afli iară, încetul cu încetul, pacea sufletului şi a simţurilor ; atunci singurătatea va fi iară plăcută inimii tale şi vei putea să te întorci la osîrdiile de odinioară ale vieţii monahiceşti, cărora, călătoria ta le-a curmat firul. Dar nu trebuie să te aştepţi la prea mult bine de la o ispăşire prea aspră, încă pe vremea când trăia printre noi, părintele nostru Antonie avea obiceiul să spună :
„Postul care întrece măsura aduce slăbiciune şi slăbiciunea naşte neputinţa. Sunt călugări care-şi secătuiesc trupul prin înfrânări nechibzuit de mult prelungite. Se poate spune că ei îşi împlântă singuri pumnalul în piept şi

că se dau ca o pradă neînsufleţită puterii diavolului". Aşa grăia sfântul Antonie ; eu nu-s decât un ne-
ştiutor, dar din mila lui Dumnezeu, am păstrat în minte spusa părintelui nostru.

Pafnutie mulţumi bătrânului Palemon şi făgădui să cugete la poveţele lui. După ce trecu de îngrăditura de trestii a grădinii, întoarse capul şi îl văzu pe vrednicul grădinar cum îşi stropea lăptucile, în vreme ce porumbiţa i se cumpănea pe grumazul încovoiat. Şi văzînd asta, îi veni să plângă.

Ajungând în chilia lui, se pomeni din prag într-o ciudată forfoteală. Ai fi zis că sunt grăunţe de nisip zbuciumate de vijelie, dar el se dumiri că erau mii şi mii de pui de şacali. Peste noapte văzu în vis o înaltă coloană de piatră, cu un chip omenesc sculptat în vârf şi auzi o voce spunînd :

— Urcă-te pe coloana asta !

Când se trezi, încredinţat că visul lui era un semn ceresc, îşi adună ucenicii şi le vorbi astfel:

— Preaiubiţii mei fii, vă părăsesc ca să mă duc acolo unde Dumnezeu mă trimite, în lipsa mea să daţi ascultare lui Flavian ca şi cum aţi asculta de mine însumi şi să purtaţi de grijă fratelui nostru Pavel. Binecuvântarea mea fie cu voi ! Rămâneţi cu bine !

în vreme ce se îndepărta, ei stăteau cu frunţile la pământ şi, când ridicară ochii, văzură umbra-i mătăhăloasă în zarea nisipurilor.

Merse aşa zi şi noapte, până ajunse la ruinele acelui templu ridicat odinioară de idolatri şi în care dormise într-o noapte, printre scorpioni şi sirene, cu prilejul minunatei lui călătorii. Zidurile acoperite de semne magice erau în picioare. Treizeci de uriaşe coloane, terminate în sculpturi ce înfăţişau capete omeneşti ori flori de lotus, susţineau încă enorme grinzi de piatră. Doar în marginea templului, una dintre aceste coloane lepădase antica-i povară şi se înălţa liberă. Avea drept capitel capul unei femei zîmbitoare, cu ochi prelungi, cu obrazul rotund şi cu coarne de vacă în frunte.

Pafnutie recunoscu îndată coloana din vis şi socoti înălţimea ei la treizeci şi doi de coţi. Ducându-se în satul din apropiere, ceru să i se facă o scară de aceeaşi înălţime şi, când sprijiniră scara de coloană, se urcă sus, căzu în genunchi pe piatra goală şi îşi ridică glasul spre cer :

— Iată dar, Doamne, lăcaşul pe care tu mi l-ai ales. Fie să pot rămâne aici întru milostivirea ta până în clipa cea de pe urmă.

Nu-şi luase nici un fel de merinde, lăsân-du-se în voia Providenţei divine şi nădăjduind că ţăranii miloşi au să-l ajute să-şi ţină zilele. Şi într-adevăr, a doua zi către ceasul după-amiezii,
femei veniră cu copiii lor, aducând pâini, curmale şi apă proaspătă, iar băieţii i le duseră până sus, în vârful coloanei.

Locul nu îngăduia călugărului să se întindă în voie, aşa că dormea cu picioarele încrucişate şi cu capul sprijinit în piept, iar somnul era pentru el o mai crudă osteneală decât veghерea, în zorii zilei, ulii îl atingeau cu aripile şi el se trezea buimac şi plin de spaimă.

Se nimeri că meşterul care făcuse scara era om cu frica lui Dumnezeu. Chinuit de gândul că sfântul îndura acolo arşiţa soarelui şi ploaia, şi temându-se să nu cadă cumva de sus în timpul somnului, evlaviosul meşter aşeză un acoperiş în capătul coloanei şi puse împrejur un parmaclîc.

în vremea asta, faima unei asemenea vieţi minunate se răspândea din sat în sat şi duminica plugarii de pe întinderea văii veneau cu nevestele şi copiii să-l vadă pe schimnicul ce trăia în vârful stâlpului de piatră. Ucenicii lui Pafnutie, aflând cu admiraţie de locul acestei sublime retrageri, veniră la el şi dobîndiră încuviinţarea să-şi ridice chilii în preajma coloanei de piatră, în fiece dimineaţă făceau roată în jurul învăţătorului şi-i auzeau cu-vântul de zidire sufletească.

— Fiii mei, le spunea el, căutaţi a rămâne asemenea pruncilor pe care Isus îi iubea. Aici sta mântuirea. Păcatul cărnii este izvorul şi începutul tuturor păcatelor : ele purced dintr-însul ca din-tr-un părinte. Orgoliul, avariţia, lenea, mânia şi invidia sunt odrăslirea lui preaiubită. Iată ce-am văzut la Alexandria : am văzut bogaţii purtaţi de viţiul luxurii care, aidoma unui fluviu cu barba nămoloasă, îi rostogolea în prăpastia cea amară.

Stareţii Efrem şi Serapion, aflând noutatea, ţinură să vadă totul cu ochii lor. Zărind în depărtare pe fluviu pânza triunghiulară a corăbiei ce-i aducea către dânsul, Pafnutie nu se putu împiedica să nu-şi spună că Dumnezeu a făcut din el o pildă pentru sihastri. Când îl văzură, cei doi cuvioşi stareţi nu-şi ascunseră uimirea ; sfătuindu-se împreună, ajunseră la încheierea să vestejească acest nemaipomenit canon şi îl îndemnară să se dea jos de acolo.

— Un asemenea fel de viaţă e împotriva obiceiului, ziseră ei; e ciudat şi în afară de orice rânduială.

Pafnutie însă le răspunse :

— Ce-i oare viaţa monahicească dacă nu o viaţă a minunii ? Şi osîrdiile călugărului nu trebuie oare să fie osebite, aşa cum osebit e şi el însuşi ?

Un semn al Atotputernicului m-a adus aici; numai un semn de-al lui mă va face să cobor.

în fiece zi, călugării veneau în cete să se alăture ucenicilor lui Pafnutie şi îşi ridicau adăposturi în jurul sihăstriei aşezate în văzduh. Vreo câţiva dintre ei, urmărindu-i pilda, se căţărară pe ruinele templului, dar la puţină vreme, dojeniţi de ceilalţi fraţi şi răpuşi de oboseală, se lăsară păgubaşi.

Pelerinii veneau puhoi. Unii soseau de foarte departe şi aceştia erau înfometaţi şi însetaţi. O văduvă sărmană se gândi să le vândă apă proaspătă şi pepeni verzi. Rezemată de stâlpul de piatră, în spatele ulcioarelor ei de pământ roşu, a ulcelelor şi a pepenilor ei, sub un coviltir de pânză cu dungi albastre şi albe, striga de zor : Cine-şi mai

ostoieşte setea ? îmboldit de fapta acestei văduve, un brutar aduse cărămizi şi zidi alături un cuptor, în nădejdea să vândă pâine şi plăcinte străinilor. Cum mulţimea pelerinilor creştea fără încetare şi locuitorii marilor oraşe ale Egiptului începeau şi ei să sosească, un om lacom de câştig ridică un han ca să găzduiască stăpânii şi pe servitorii lor, dimpreună cu cămilele şi asinii. Curând se înfiripă în faţa coloanei de piatră o piaţă, unde pescarii de pe Nil aduceau peşte, iar grădinarii legume. Un bărbier, care îşi arăta meşteşugul sub cerul liber, înveselea mulţimea cu vorbele-i pline de duh. Bătrânul templu, învăluit atâta vreme în tăcere şi pace, se umplu de forfotirile şi lărmuirile fără de număr ale vieţii. Cârciumarii transformau în pivniţe încăperile de sub pământ şi ţintuiau pe anticii pilaştri firme împodobite cu chipul sfântu-lui Pafnutie şi pe care stătea scris în greceşte şi în egipteană : Aici se vinde vin de rodii, vin de smochine şi adevărata bere de Cilicia. Pe zidurile sculptate cu chipuri antice, negustorii atârnau funii de ceapă şi şiraguri de peşti afumaţi, iepuri şi berbeci jupuiţi. Seara, şobolanii, vechii oaspeţi ai ruinelor, goneau într-un şir nesfârşit către malul fluviului, în vreme ce ibişii, neliniştiţi, lungindu-şi gâturile, puneau piciorul cu temere pe ciubucele zidurilor înalte, încotro suiau fumul bucătăriilor, chemările băutorilor şi strigătele slujnicelor. De jur împrejur se tăiau străzi, se zideau mănăstiri, capele, biserici, în şase luni de zile luase fiinţă aici un oraş, cu un corp de gardă, o judecătorie, o închisoare şi o şcoală ţinută de un bătrân scrib orb. Pelerinii se perindau mereu. Episcopii şi vicarii alergau încoace plini de admiraţie. Patriarhul Antiohiei, care tocmai se afla în Egipt, veni cu întregu-i alai de clerici, încuviinţă cu toata greutatea cuvântului său purtarea fără de asemuire a stâlpnicului sihastru, iar capii Bisericilor din Libia se alăturară, în absenţa lui Atanasie, părerii patriarhului. Auzind asta, stareţii Efrem şi Sera-pion veniră să-şi ceară iertare, la picioarele lui Pafnutie, de îndoielile lor dintâi. Pafnutie le răspunse :

— Aflaţi, fraţilor, că tot ce ispăşesc aici abia suferă asemuire cu ispitele care îmi dau târ-coale şi al căror număr şi putere mă uluiesc. Un om, văzut dinafară e mic, şi de aici, din vârful stâlpului de piatră unde Dumnezeu mi-a poruncit să urc, văd oamenii zbuciumându-se în toate părţile, ca furnicile. Dar, cercetându-l înăuntrul fiinţei sale, omul e uriaş : e mare ca şi lumea, căci lumea sălăşluieşte într-însul. Tot ce se aşterne înaintea mea, mănăstirile, hanurile, bărcile de pe fluviu, satele, şi tot ce desluşesc în depărtare, câmpuri, canale, nisipuri şi munţi, toate acestea nu-s nimic faţă de ceea ce este în mine. Eu am în inima mea oraşe fără de număr şi pustiuri fără de margini. Şi răul, răul şi moartea întinse asupra acestei imensitaţi mi-acoperă inima, aşa cum noaptea acoperă pamântul. Eu singur sunt un întreg univers de gânduri rele.

Vorbea astfel fiindcă dorul de femeie era într-însul.

In cea de a şaptea lună veniră de la Alexandria, de la Bubasta şi Sais femei care, amar de ani sterpe, nădăjduiau să aibă copii prin mijlocirea sfântului sihastru şi darurile coloanei în vârful căreia îşi avea sălaşul. Ele îşi frecau de piatră pân-tecele neroditor. Apoi, cât vedeai cu ochii, apărură care, litiere, paturi purtate, şi ele se opreau, se îngrămădeau, se împingeau cât mai aproape de alesul Domnului. Din toate părţile se iveau suferinzi înspăimântători la vedere. Mame înfăţişau lui Paf-nutie copiii lor schilozi, cu ochii scurşi, cu gura năpădită de bale şi cu vocea buhăită. El îşi întindea mâinile asupra lor. Orbi se apropiau, bâjbâind cu braţele întinse, si ridicau la nimereală spre sihastru faţa lor străpunsă de două găvane sângerânde. Paralitici îi arătau mădularele înţepenite în zăcere, ori subţiri de moarte, ori hidos de boante ; şchiopi îi puneau sub ochi piciorul rămas ca un ciot; femei canceroase, cuprinzîndu-şi pieptul în mâini, îşi descopereau în faţa lui sânul mâncat de pliscul acestui nevăzut vultur. Femei umflate de dropică erau aşezate jos, pe pământ ca şi când ar fi fost vorba de nişte burdufuri. Pafnutie le binecuvânta. Nubieni atinşi de lepra elefănţească înaintau cu pasul greoi şi ochii lor scăldaţi de lacrimi cătau spre sihastru de pe o faţă neînsufleţită. Pafnutie făcea semnul crucii asupra lor. într-o zi aduseră la el pe un pat purtat o fată din Afroditopolis care vărsase sânge pe gură şi dormea fără simţire de trei zile în şir. Chipul ei părea de ceară şi părinţii, crezînd-o moartă, îi puseseră o ramură de palmier pe piept. Pafnutie se rugă lui Dumnezeu şi fata ridică deodată capul şi deschise ochii. .

Cum poporul răspândea peste tot vestea minunilor săvârşite de către sfântul sihastru, nenorociţii atinşi de răul pe care grecii îl numesc răul divin, alergau puhoi din toate colţurile Egiptului. De îndată ce zăreau columna sihastrului erau cuprinşi de spasme, se tăvăleau pe jos, se zvârcoleau, se chirceau. Şi, lucru aproape de necrezut, oamenii din jur, apucaţi la rândul lor de o pornire nebunească, imitau spasmele epilepticilor. Călugări şi pelerini, bărbaţi, femei se tăvăleau, se zvârcoleau claie peste grămadă, cu mădularele sucite, cu spume la gură, muşcând pământul şi profetizînd. Şi Pafnutie, din vârful stâlpului de piatră, simţea o zvâcnire înfiorându-i încheieturile şi striga Atotputernicului :

— Eu sunt ţapul ispăşitor şi iau asupra mea toate nelegiuirile norodului acestuia, şi de aceea, Stăpâne din ceruri, sunt plin în corpul meu de duhuri rele.

De câte ori vreun bolnav pleca lecuit, oamenii îl însoţeau cu urale, îl purtau în triumf şi nu conteneau să strige :

— Am văzut cu ochii noştri un nou izvor din Siloe !

Sute de cârje atârnau de pe acum de miraculoasa coloană de piatră; femei pline de recunoştinţă o, înfrumuseţau cu cununi şi icoane. Grecii scrijeleau în piatră stihuri meşteşugite şi, cum fiecare pelerin se ostenea să-şi sape numele, piatra fu curând acoperită, până la înălţimea unui stat de om, de o puzderie de slove latineşti, greceşti, copte, punice, ebraice, siriace şi de semne magice.

Când veniră sărbătorile Paştilor, cetatea minunii se umplu de atâta omenire, încât bătrânii credeau că trăiesc în vremile misterelor antice. Jur împrejur, până departe, se vedeau amestecân-du-se, învălmăşindu-se vestmântul tărcat al egiptenilor, burnusul arabilor, şorţul alb al nubienilor, haina scurtă a grecilor, toga cu bogate cute a romanilor, tunicile şi nădragii purpurii ai barbarilor, mantiile ţesute cu fir de aur ale curtezanelor. Femei ascunse sub văluri treceau pe asini, pe când eunuci negri le deschideau drumul lovind în
dreapta şi în stânga cu toiagul. Pe un covor aşternut la pământ, acrobaţi îşi arătau măiestria şi făceau jonglerii fără de cusur în faţa unui cerc de privitori tăcuţi, îmblânzitori de şerpi, cu braţele întinse, îşi descolăceau cingătorile lor vii. Toată această mulţime strălucea, scânteia, stârnea colbul, suna, striga, vuia. Blestemele conducătorilor de cămile care îşi loveau animalele, strigătele neguţătorilor care vindeau amulete păzitoare de lepră şi de deochi, psalmodia călugărilor care cântau versete din Scriptură, miorlăiturile femeilor cuprinse de frigurile profeţiei, vaietul cerşetorilor care îngânau vechi cântece de harem, behăitul oilor, răgetul asinilor, chemările matrozilor către călătorii întârziaţi, toate aceste zgomote se contopeau într-un vacarm asurzitor, în care se desluşeau totuşi vocile stridente ale negrişorilor aler-gând goi-puşcă peste tot şi îmbiind lumea cu proaspete curmale.
Şi toată această omenire pestriţă se sufoca sub cerul alb, în aerul greu, încărcat de parfumul femeilor, de duhoarea negrilor, de fumegarea frigărilor şi de miresmele de smirnă şi tămâie pe care pioasele pelerine le cumpărau de la păstori ca să ardă în faţa sfântului.
La căderea nopţii, în toate părţile se aprindeau focuri, torţe, făclii, şi nu se mai vedeau decât umbre purpurii şi mogâldeţe întunecate, în mijlocul unui cerc de ascultători aşezaţi pe vine, un bătrân cu faţa luminată de o fumegoasă făclie, stătea în picioare şi povestea cum şi-a vrăjit odinioară Bitiu inima, cum şi-a smuls-o din piept, cum a pus-o într-un salcâm şi apoi s-a preschimbat el însuşi în copac. Făcea gesturi largi, pe care umbra i le îngâna, schimonosindu-le de mai mare râsul, şi ascultătorii nu mai isprăveau să se minuneze, în locande, băutorii lungiţi pe paturi cereau bere şi vin. Dansatoare cu ochii vopsiţi şi cu pântecele gol închipuiau în faţa lor scene religioase şi lascive, într-un colţ, tineri jucau în zaruri, ori de-a ghicitul cu degete, iar bătrâni urmau în um-bră prostituatele. Singură şi mai presus de vălmăşagul acesta nepotolit, se înălţa coloana cea neclintită ; capul femeii cu coarne de vacă în frunte scruta întunericul şi, deasupra, Pafnutie veghea, între cer şi pământ. Deodată luna răsare din Nil, ca umărul gol al unei zeiţe. Dealurile sunt scăldate în lumină şi azur, şi lui Pafnutie i se năzăreşte că vede carnea frumoasei Thai's strălucind in jocurile undelor, printre nestematele nopţii.
Zilele treceau şi sfântul rămânea pe stâlpul lui de piatră. Când veni vremea ploilor, apa cerului pătrunse prin rosturile acoperişului şi îl făcu ciuciulete ; mădularele înţepenite nu-i mai dădeau ascultare. Arsă de soare, pătrunsă de rouă, pielea lui era numai crăpături; buboaie mari îi mâncau mâinile şi picioarele. Dar dorul de Thaîs îl mistuia pe dinăuntru şi striga :
— Nu-i destul, Dumnezeule atotputernic ! încă alte ispitiri ! încă alte gânduri ticăloase ! încă alte hidoase dorinţe! Doamne, fă să treacă în mine întreagă desfrânarea oamenilor, ca eu să ispăşesc totul ! Dacă e minciună că acea căţea de la Sparta a luat asupră-şi păcatele lumii, cum am auzit spunînd pe un oarecare plăsmuitor de baliverne, totuşi fabula asta ascunde un tâlc, de a cărui cuprindere fără greş abia azi îmi dau seama. Căci e adevărat că mârşăveniile popoarelor intră in sufletul sfinţilor, spre a se pierde aici ca într-un puţ. De aceea sufletele celor drepţi sunt întinate şi noroite mai mult decât poate să fie vreodată sufletul unui păcătos. Şi de aceea ţi-aduc slavă, Dumnezeul meu, fiindcă ai făcut din mine haznaua lumii întregi.
Dar iată ca o mare rumoare se stârni într-o zi în oraşul sfânt şi ajunse până la urechile schim-
nicului: cineva de rang foarte înalt, un bărbat dintre cei mai iluştri, comandantul flotei din Alexandria, Lucius Aurelius Cotta, va veni, vine, se apropie !
Vestea era adevărată. Bătrânul Cotta, ple- { cat să inspecteze canalele şi navigaţia pe Nil, îşi arătase în câteva rânduri dorinţa să vadă pe stâlpnic, pe stilit, şi noul oraş numit Stilopolis. într-o dimineaţă, locuitorii oraşului se pomeniră cu tot < fluviul acoperit de pânzele corăbiilor. Pe puntea unei galere aurite şi îmbrăcată în purpură, Cotta îşi făcu apariţia, urmat de flotila lui. Coborî pe uscat şi se îndreptă într-acolo, însoţit de un secretar, care îi purta tăbliţele de scris, şi de Aristeu, doctorul lui, cu care îi plăcea să discute.
Un alai numeros îl urma, şi malul se umplu de laticlave şi de haine ostăşeşti. La câţiva paşi de coloana de piatră se opri şi începu să-l privească plin de luare-aminte pe sihastru, ştergându-şi fruntea cu pulpana togei. Spirit curios din fire, ştiuse să vadă multe în călătoriile sale, îi plăcea să-şi cerceteze amintirile şi se gândea să scrie, după istoria punică, o carte despre lucrurile neobişnuite pe care avusese prilejul să le întâlnească în viaţa-
Părea foarte interesat de priveliştea ce i se oferea, acum.
__ Iată ceva ciudat! zicea el, năduşind şi
— Iată ceva eîfiind. Şi, lucru vrednic de amintit, omul acesta a fost oaspetele meu. Da, călugărul acesta a venit anul trecut în casa mea, la un ospăţ, după care a răpit o comediană.
Şi se întoarse spre secretar :
— înseamnă asta pe tăbliţele mele, dragul meu, ca şi dimensiunile coloanei, fără să uiţi nici de forma capitelului.
Apoi îşi şterse iarăşi fruntea :
— Oameni vrednici de toată încrederea m-au asigurat că de un an de zile, de când s-a urcat pe coloana asta, călugărul nostru n-a pă-răsit-o nici măcar o singură clipă. E oare cu putinţă, Aristeu ?

— Asta poate să o facă numai un nebun şi un bolnav, răspunse Aristeu, dar ar fi cu neputinţă pentru un om sănătos la trup şi la suflet. Nu ştii, Lucius, că uneori bolile sufletului şi ale trupului dăruiesc celor atinşi de ele puteri pe care nu le au oamenii sănătoşi ? Şi, la drept vorbind, nu există sănătate, nici bună, nici rea. Există numai diferite stări ale organelor noastre. Tot cercetând ceea ce noi numim boli, am ajuns să le consider drept forme necesare vieţii, îmi place mai mult să le studiez, decât să le combat. Sunt unele pe care nu le poţi observa fără admiraţie şi care ascund, sub aparente dezordini, armonii adânci, şi o febră zdravănă e ceva frumos, cu siguranţă ! Uneori, anumite afecţiuni ale corpului determină o exaltare subită a facultăţilor spiritului, îl cunoşti pe Creon. Copil, era bâlbâit şi prostuţ. Dar, căzînd o dată de sus, de pe scară şi spărgându-şi capul, a devenit avocatul iscusit pe care îl ştii. Călugărul ăsta trebuie să aibă o boală ascunsă. De altminteri, felul lui de trai nu-i chiar atât de ciudat pe cât ţi se pare, Lucius. Adu-ţi aminte de filozofii din India, care pot să rămână într-o nemişcare deplină nu numai un an, ci douăzeci, treizeci şi patruzeci de ani.
— Pe Jupiter ! exclamă Cotta, iată o aberaţie nemaipomenită ! Căci omul e făcut să acţioneze, şi inerţia e o crimă de neiertat, fiind săvârşită • în dauna statului. Nu prea ştiu în seama cărei credinţe s-ar cuveni pusă o asemenea întristătoare deprindere. Pare îndreptăţit să o legăm de anumite culte asiatice. Pe vremea când eram guvernatorul Siriei, am văzut phaluşi ridicaţi pe propi-leele cetăţii ce purta numele zeiţei Hera. De două ori pe an un om se urca şi rămânea acolo sus şapte zile încheiate. Poporul are convingerea că omul acesta stă de vorbă cu zeii şi dobândeşte de la el prosperitatea Siriei. Un obicei care mi s-a părut lipsit de raţiune ; totuşi, n-am mişcat un deget ca să-l stârpesc. Căci stăruie în mine credinţa că un bun diriguitor nu trebuie să nimicească datinile poporului, ci dimpotrivă, să vegheze la respectarea lor. Menirea unei orânduiri nu e să impună credinţa ; eaare datoria să întâmpine cu bunăvoinţă pe cele care există şi care, bune sau rele, au fost statornicite de geniul vremii, al locurilor şi al neamurilor. Dacă încearcă să le stârpească, orân-duirea se arată revoluţionară în spirit, despotică în fapte şi e urîtă pe drept cuvânt. De altminteri, cum te poţi ridica deasupra superstiţiilor vulgului, decât prin înţelegere şi îngăduinţă ? Aristeu, sunt de părere să-i dăm pace în văzduh stâlpni-cului nostru, să-l ocărască doar pasările cerului. Nu silnicia mă va face să fiu mai presus decât el, ci mai degrabă strădania de a-i pătrunde gându-rile şi credinţele.
Suflă din greu, tuşi şi puse mâna pe umărul secretarului :
— Te rog să însemni, dragul meu, că în unele secte creştine e recomandabil să răpeşti curtezane şi să trăieşti în vârful unei coloane de piatră. Poţi să adaugi că asemenea obiceiuri ţin de cultul divinităţilor genezice. Dar, în privinţa asta, se cade să-l întrebăm chiar pe el.
Apoi, dând capul pe spate şi ducând mâna streaşină la ochi, ca să nu-l orbească soarele, strigă cu putere :
— Hei, Pafnutie ! Dacă-ţi aduci aminte că ai fost oaspetele meu, răspunde-mi! Ce faci acolo sus ? De ce te-ai urcat şi de ce stai acolo ? Coloana asta are cumva în mintea ta semnificaţia unui phalus ?
Pafnutie, socotindu-l idolatru pe Cotta, nu găsi cu cale să-i răspundă. Dar Flavian, ucenicul lui, se apropie şi îi spuse :
— Prealuminate stăpâne, acest om sfânt ia asupră-şi păcatele lumii şi vindecă bolile.
— Pe Jupiter ! îl auzi Aristeu ? pufni Cotta. Stâlpnicul nostru se îndeletniceşte, ca şi tine, cu medicina ! Ce spui de un confrate atât de suspus ?
Aristeu clătină din cap : — E cu putinţă să lecuiască mai bine decit mine anumite boli, ca, de pildă, epilepsia, numita în popor răul devin, deşi toate bolile sunt în egală măsură divine, fiindcă toate vin de la zei. Dar răul de care tocmai am pomenit este în mare parte rodul închipuirii şi ai să recunoşti, Lucius, ca acest călugăr cocoţat acolo pe capul unei zeiţe izbeşte mai puternic imaginaţia bolnavilor decât aş putea să o fac eu, aplecat în odaia mea de lucru asupra mojarelor şi licorilor mele. Există forţe, Lucius, infinit mai puternice decât raţiunea şi ştiinţa.
— Care anume ? întrebă Cotta.
— Ignoranţa şi nebunia, răspunse Aristeu.
— Rareori mi-a fost dat să văd ceva mai ciudat decât văd în clipa asta, continuă Cotta, şi aş dori ca într-o zi un scriitor iscusit să istorisească întemeierea oraşului Stilopolis. Dar priveliştile cele mai rare nu se cade să reţină un om grav şi muncitor mai mult decât se cuvine. Să mergem să inspectăm canalele. Adio, bunule Paf-nutie ! Sau, mai degrabă, pe curând ! Dacă vreodată vei coborî pe pământ şi te vei abate iarăşi pe la Alexandria, rogu-te să nu uiţi că eşti un oaspete dorit la masa mea.
Aceste cuvinte, auzite de cei din jur, trecură din gură în gură şi, răspândite de credincioşi, adăugară o neasemuită strălucire gloriei lui Paf-nutie. Cucernice închipuiri le înfloriră şi le îmbogăţiră, şi se povestea că sfântul din vârful coloanei de piatră. l-a convertit pe comandatul notei la credinţa apostolilor şi a părinţilor de la Niceea. Credincioşii dădeau un tâlc mistic ultimelor cuvinte ale lui Lucius Aurelius Cotta ; în spusa lor, masa la care acest bărbat de vază îl poftise pe schimnic devenea o sfântă cuminecătură, o agapă spirituală, un ospăţ ceresc. Povestea acestei întâlniri era înavuţită cu tot felul de minunăţii, cărora cei care le născoceau le dădeau primii crezare. Se spunea că în clipa în care Cotta, după o lungă dispută, a mărturisit adevărul, un înger s-a pogorît din cer să-i şteargă sudoarea de pe frunte. Se mai spunea că doctorul şi secretarul comandantului flotei i-au urmat pilda, convertin-du-se şi ei. Şi, minunea o dată cunoscută pretutindeni, diaconii celor mai de seamă

biserici din Libia o consfinţiră în acte autentice. Se poate spune fără exagerare că, din ceasul acela, lumea întreagă fu cuprinsă de dorinţa să-l vadă pe Paf-nutie, şi că în Apus, ca şi în Răsărit, privirile tuturor creştinilor se întorceau cu uimire către el. Cele mai ilustre cetăţi ale Italiei îi trimiseră ambasadori şi Cezarul Romei, divinul Constantin, care sprijinea ortodoxia creştină, îi scrise o scrisoare pe care solii săi i-o înmânară cu mare pompă. Or, într-o noapte, în timp ce oraşul înflorit la picioarele lui dormea sub rouă, auzi o voce care spunea:
— Pafnutie, eşti vestit prin faptele tale şi puternic prin cuvânt. Dumnezeu te-a înălţat spre slava lui. Te-a ales să săvârşeşti minuni, să tămă-duieşti bolnavii, să aduci la dreapta credinţă pă-gânii, să luminezi păcătoşii, să-i zdrobeşti pe arieni şi să statorniceşti iară pacea Bisericii.
Pafnutie răspunse :
— Facă-se voia lui Dumnezeu!
Vocea urmă :
— Ridică-te, Pafnutie, şi du-te de-l aflӑ în palatul lui pe nelegiuitul Constanţiu, care, departe de a lua pildă de la înţelepciunea fratelui său Constant, înlesneşte rătăcirea lui Arius şi a lui Marcus. Du-te ! Porţile de aramă se vor deschide înaintea ta şi sandalele tale vor răsuna pe dalele de aur ale bisericilor, în faţa tronului Cezarilor, şi cuvântul tău temut va schimba inima fiului lui Constantin. Tu vei domni asupra Bisericii împăciuită şi puternică ; şi, aşa cum sufletul conduce corpul, Biserica va dirigui imperiul. Vei fi aşezat mai presus de senatori, de căpeteniile oştirilor şi de patricieni. Vei stârpi foamea norodului şi îndrăzneala barbarilor. Bătrânul Cotta, ştiindu-te în fruntea diriguitorilor, va căuta cinstea să-ţi spele picioarele. Când vei muri, rasa ta va fi dusă patriarhului Alexandriei, şi marele Atanasie, albit în glorie, o va săruta ca pe moaştele unui sfânt. Du-te !
Pafnutie răspunse :
— împlinească-se voia lui Dumnezeu !
Şi ridicându-se cu o mare sforţare în picioare, se pregătea să coboare. Dar vocea, ghi-cindu-i gândul, îi spuse :
— Mai cu seamă să nu cobori pe scara asta. Ar însemna că te porţi ca un om de rând şi că dispreţuieşti darurile care sunt în tine. Mă-soară-ţi mai bine puterile, îngerescule Pafnutie. Un sfânt atât de mare ca tine trebuie să zboare prin aer. Sări ; îngerii sunt gata să te poarte. Sări !
Pafnutie răspunse :
— Voia lui Dumnezeu domnească în cer şi pe pământ!
Bălăbănindu-şi braţele întinse ca aripile jumulite ale unei păsări bolnave, se pregătea să se avânte în zbor, când, deodată, un râs hidos îi răsună în urechi, îngrozit, îngăimă :
— Cine râde ?
— Ha ! ha ! chelălăia vocea, nu suntem decât la începutul prieteniei noastre ; într-o zi ai să mă cunoşti mai îndeaproape. Preaiubitul meu, eu te-am îndemnat să te urci aici şi trebuie să-ţi mărturisesc că sunt încântat de supuşenia cu care îmi îndeplineşti dorinţele. Sunt mulţumit de tine, Pafnutie !
Pafnutie îngână cu o voce sugrumată de spaimă :
— înapoi, înapoi! Te recunosc : tu eşti cel care l-ai dus pe Isus pe acoperişul templului şi i-ai arătat toate împărăţiile acestei lumi.
Şi căzu zdrobit pe piatră.
„Cum de nu l-am recunoscut mai devreme ? se gândea el. Mai nevolnic decât orbii, surzii, paraliticii aceştia care nădăjduiesc în mine, nu mai am puterea să pătrund lucrurile supranaturale şi, mai desfrânat decât smintiţii care muşcă pământul şi se apropie de stârvuri, nu mai ştiu deosebi strigătele iadului de glasurile cereşti. Am pierdut până şi simţul pruncului care plânge când îl iei de la sânul doicii, al câinelui care adulmecă urma stăpânului, al plantei care se întoarnă către soare. Sunt jucăria diavolilor. Astfel, Satan e cel care m-a adus aici. Când mă îmboldea să urc pe vârful acestei coloane de piatră, desfrânarea şi mândria urcau dimpreună cu mine. Nu grozăvia ispitirilor mele mă copleşeşte : Antonie pe munte a avut de îndurat unele asemănătoare ; şi spada lor vreau să-mi străpungă carnea sub privirea îngerilor. Am ajuns chiar să-mi îndrăgesc chinurile, dar Dumnezeu tace şi tăcerea lui mă miră. El mă părăseşte, pe mine care nu-l aveam decât pe el ; mă lasă singur, în năprăsnicia însingurării fără de el. Vreau să alerg după Domnul. Piatra asta îmi arde tălpile. Iute, sufletul meu, să plecăm, să-l aflăm iarăşi pe Dumnezeu !"
Puse îndată mâinile pe scara sprijinită de pilastru şi, după ce coborî o treaptă, se pomeni faţă în faţă cu capul monstrului de piatră : surâdea într-un chip ciudat. Atunci căpătă încredinţarea că ceea ce luase el drept sălaşul tihnei şi al gloriei sale nu era decât unealta diavolească a tulburării şi osândirii lui. Coborî scara zorit şi puse piciorul pe pământ. Uitase de mult să umble ; se clătina. Dar, simţind asupră-i umbra coloanei blestemate se sili să alerge. Totul dormea în jur. Străbătu fără să fie văzut marea piaţă înconjurată de locande, ospătarii şi hanuri şi se năpusti pe o ulicioară ce urca spre dealurile libice. Un câine, care se ţinea după el lătrând, nu-i dădu pace decât in pragul nisipurilor pustiei. Şi Pafnutie se afundă m ţinutul în care singurul drum era însemnat de urmele fiarelor sălbatice. Trecu de colibele părăsite de către calpuzani şi toată noaptea şi ziua următoare îşi continuă fuga-i deznădăjduită.
într-un târziu, aproape mort de foame, de sete şi de oboseală, şi neştiind dacă Dumnezeu era încă departe, întâlni în cale un oraş cufundat într-o deplină tăcere, care se întindea în dreapta şi în stânga şi se pierdea în zarea

purpurie. Casele, singuratice şi foarte asemănătoare între ele, aduceau cu nişte piramide retezate la jumătatea înălţimii lor. Erau morminte. Prin uşile sfărî-mate se vedeau lucind în umbra sălilor mari ochii hienelor şi ai lupilor care îşi hrăneau puii, în vreme ce morţii zăceau în prag, despuiaţi de tâl-hari şi mâncaţi de fiare.
Străbătând acest oraş funebru, Pafnutie se prăbuşi istovit la pământ, în faţa unui mormânt mai retras şi aflat în apropierea unui izvor încununat de palmieri. Era un mormânt bogat împodobit şi, cum nu avea uşă, se vedea de afară o încăpere pictată, plină de şerpi.
— Iată, suspină el, casa ce mi-am ales, lăcaşul căinţei şi al ispăşirii mele.
Se târî înăuntru, alungă târîtoarele cu piciorul şi rămase prosternat pe lespezile de piatră vreme de optsprezece ceasuri în şir, după care se duse la izvor şi bău apă din căuşul palmei. Apoi, culese nişte curmale şi rupse câteva tulpini de lotus şi mâncă seminţele. Cugetând că acest fel de viaţă era vrednic în virtute, statornici singur în ce chip să trăiască. De dimineaţă şi până seara nu-şi ridica fruntea de pe piatră.
Or, într-o zi, pe când stătea prosternat astfel, auzi un glas care spunea :
— Priveşte chipurile din jurul tău, să mai înveţi ceva.
Atunci, ridicând ochii, văzu pictate pe zidurile încăperii scene hazlii şi familiare. Era o pictură foarte veche şi de o uimitoare migală, într-o parte nişte bucătari suflau în foc, şi obrajii lor erau umflaţi să plesnească ; alţii jumuleau gâşte şi fierbeau buturi de oaie în ceaune. Colo, un vî-nător adiicea pe umeri o gazelă străpunsă de să-geţi. Colo, ţărani pe câmp semănau, secerau, strân-geau recolta. Dincolo, dansau nişte femei în sunet de viole, flaute şi harpă. O tânără fată cânta din luth. Floarea de lotus strălucea în părul ei negru, împletit cu măiestrie. Rochia străvezie lăsa să i se vadă formele pure. Sânul, gura ei erau ca floarea abia înflorită. Frumosul ochi al chipului în profil te privea drept în faţă. Şi chipul era fără de asemuire. Pafnutie o privi lung, apoi lăsă ochii în pământ şi răspunse vocii:
— De ce-mi porunceşti să mă uit la chipurile zugrăvite aici ? Fără îndoială că ele înfăţişează zilele pământene ale idolatrului ce odihneşte sub picioarele mele, în fundul unui puţ, într-un coşciug de bazalt negru. Toate amintesc de viaţa unui mort şi sfat, în ciuda culorilor vii, umbrele unei umbre. Viaţa unui mort! O, deşertăciune !...
_ El e mort, dar a trăit, se auzi vocea, însă tu, tu vei muri, fără să fi trăit.
Din ziua aceea., Pafnutie nu mai avu o clipă de linişte. Vocea îi vorbea fără încetare.
Cântăreaţa din luth, cu ochiul ei străjuit de gene lungi, îl privea aţintit. La rândul ei, prinse glas şi ea : . , „
— Priveşte-mă : sunt tainica şi trumoasa.
Iubeşte-mă ; mistuie în braţele mele iubirea care nu-ţi dă pace. La ce-ţi slujeşte să te temi de mine ? Nu poţi să scapi: eu sunt frumuseţea femeii. Unde socoti că ai să fugi de mine, nebunule ? Vei afla chipul meu în strălucirea florilor şi în graţia palmierilor, zborul porumbeilor, în goana gazelelor, în fuga şerpuindă a pâraielor, în răsfăţul darurilor de lună şi, dacă închizi ochii, îl vei afla în tine însuţi. Sunt o mie de ani de _ când m-a strâns în braţe bărbatul care doarme aici, încins cu bandelete, într-un pat de piatră neagră. Sunt o mie de ani de când a primit darul^ ultimei sărutări a gurii mele şi somnul lui e încă înmiresmat. Tu mă cunoşti bine, Pafnutie. Cum de nu m-ai recunoscut ? Sunt una din nenumăratele întrupări ale râvnitei Thaîs. Eşti un călugăr învăţat şi foarte înaintat în cunoaşterea lucrurilor. Ai călătorit, şi în călătorii înveţi cel mai mult. Adeseori, o zi petrecută aiurea îţi îmbogăţeşte mintea şi sufletul mai mult decât zece ani pe care îi petreci închis în casă. Or, ai auzit de bună seamă spu-nându-se că Thai's a trăit odinioară în cetatea Sparta sub numele de Elena. Iar în Teba cea iubitoare de jertfe a trăit o altă viaţă. Şi Thai's din Teba eram eu. Cum de n-ai ghicit ? Cât am fost în viaţă, am luat singură asupră-mi mare parte din păcatele lumii, şi acum, mărginită aici la starea de umbră, mă simt încă foarte capabilă să iau asupra mea păcatele tale, călugăr preaiubit. De unde mirarea ta ? Era oricum neîndoios că pretutindeni unde vei merge o vei regăsi pe Thaîs. El se lovea cu fruntea de lespezile de piatră şi scotea strigăte de spaimă. Şi în fiece noapte cântăreaţa din luth se desprindea de pe zid, se apropia şi vorbea cu o voce limpede, răs-pândind o boare proaspătă şi răcoroasă. Şi cum sfântul sihastru înfrunta ispitirile ei, ea îi spuse :
— Iubeşte-mă ; dăruieşte-mi dragostea ta, prietene. Câtă vreme mi te vei împotrivi, te voi chinui mereu. Tu nu ştii ce înseamnă răbdarea unui mort. La nevoie, voi aştepta să mori. Fiind vrăjitoare, voi pune în trupul tău lipsit de viaţă un spirit care îl va însufleţi din nou şi care îmi va dărui pe dată ceea ce ţie ţi-aş cere zadarnic. Şi gândeşte-te, Pafnutie, la ciudăţenia situaţiei tale, când sufletul tău preafericit va vedea din înaltul cerului propriu-i trup robindu-se păcatului. Dumnezeu, care a făgăduit să-ţi redea acest trup după judecata din urmă şi sfârşitul veacurilor, va fi el însuşi în mare încurcătură ! Cum va putea el oare aşeza în gloria cerească un trup omenesc locuit de diavol şi privegheat de o vrăjitoare ? Nu te-ai gândit la o greutate ca asta. Şi poate că nici Dumnezeu, între noi fie vorba, nu-i prea subtil. Cea mai de rând vrăjitoare îl amăgeşte cu uşurinţă, şi dacă n-ar avea nici tunetul, nici cataractele cerului, ştrengarii de-o şchioapă din sat l-ar trage de barbă. Desigur, nu are atâta spirit ca bătrânul şarpe, duşmanul lui. Acesta e un minunat artist. Eu nu sunt atât de frumoasă, decât pentru că el s-a ostenit să-mi făurească podoaba. El m-a învăţat să-mi împletesc părul şi să-mi fac degete trandafirii şi unghii de agată. Tu l-ai dispreţuit prea mult. Când ţi-ai aflat adăpost în acest mormânt, ai alungat cu piciorul şerpii aciuaţi aici, fără să-ţi pese dacă nu cumva sunt din familia lui, şi le-ai strivit ouăle. Mă tem, bietul meu prieten, să nu fi intrat în bocluc. Şi totuşi, erai prevenit că e muzician şi

îndrăgostit. Ce-ai făcut ? Iată-te certat cu ştiinţa şi cu frumuseţea ; eşti adânc nenorocit şi Iaveh nu se grăbeşte să-ţi vină în ajutor. Şi nici nu e de sperat să vină. Fiind la fel de mare ca totul, nu se poate mişca, neavând loc, şi dacă, prin imposibil, ar face cea mai mică mişcare, toată creaţiunea s-ar răsturna. Frumosul meu călugăr, dă-mi o sărutare.
Pafnutie nu era neştiutor de minunăţiile săvârşite prin puterile magiei. Gândea în marea-i
nelinişte :
„Poate că mortul îngropat aici, sub picioarele mele, cunoaşte cuvintele scrise în acea carte tainică, ascunsă undeva în apropiere, în fundul unui mormânt regal. Prin puterea acestor cuvinte, dobândind iarăşi întruparea pe care o aveau pe pământ, morţii văd lumina soarelui şi zîmbetul femeilor".
Spaima lui era că frumoasa cântăreaţă din luth şi mortul ar putea să se iubească, aşa ca în zilele vieţii lor, şi el să-i vadă în înlănţuirea cărnii.
Uneori i se năzărea că aude suflarea uşoară a Sărutărilor.
Totul îl tulbura şi acum, în absenţa lui Dumnezeu, se temea deopotrivă să gândească şi să simtă, într-o seară, cum sta prosternat la pă-mânt, ca de obicei, o voce necunoscută îi spuse :
— Pafnutie, pe pământ vieţuiesc mai multe popoare decât crezi tu şi, dacă ţi-aş arăta ce-am văzut eu, ai muri de groază. Există oameni cu un singur ochi în frunte. Există oameni numai cu un picior şi care merg ţopăind. Există oameni care îşi schimbă sexul şi din femei devin bărbaţi. Există oameni-arbori care îşi înfig rădăcinile în pământ. Şi există oameni fără cap, cu doi ochi, un nas şi o gură în mijlocul pieptului. Sincer, tu crezi că Isus Cristos pentru mântuirea acestor oameni să fi murit ?
Altă dată avu o vedenie. Văzu scăldată într-o lumină mare o şosea largă, pâraie şi grădini. Pe şosea, Aristobul şi Chereas treceau în goana cailor lor sirieni şi voioasa patimă a întrecerii îmbujorase obrajii celor doi tineri. Sub un portic, Callicrat declama versuri ; orgoliul mulţumit îi tremura în glas şi îi strălucea în priviri, în grădină, Zenotemis culegea mere de aur şi mângâia un şarpe cu aripi de azur. învestmântat în alb
şi cu o mitră scânteietoare pe cap, Hermodor medita sub un arbore de persea sfânt, care purta pe ramuri, în chip de flori, mici capete cu profilul pur şi cu părul pieptănat ca zeiţele egiptenilor, vulturi, ulii, ori tipsia strălucitoare a lunei; iar lângă un izvor, puţin mai încolo, Nicias, pe o sferă armilară, studia mişcarea armonioasă a astrelor.
Apoi, o femeie în văluri se apropie de călugăr, cu o ramură de mirt în mână. Şi ea îi spuse :
— Priveşte. Unii caută frumuseţea veşnică şi aşază infinitul în viaţa lor trecătoare. Ceilalţi trăiesc fără vreun gând mare. Dar, numai fiindcă se supun naturii neasemuit de frumoase, sunt fericiţi şi chipeşi şi, numai fiindcă trăiesc, preamăresc pe artistul suprem al lucrurilor ; căci omul e un frumos imn al lui Dumnezeu. Ei toţi gândesc că fericirea e nevinovată şi că bucuria e îngăduită. Pafnutie, dacă ei ar avea totuşi dreptate, cât de înşelat ai fi tu !
Şi vedenia pieri.
Astfel, Pafnutie era ispitit fără odihnă în trupul şi în cugetul său. Satan nu-i dădea o clipă de răgaz. Singurătatea acestui mormânt era mai plină de forfotă decât o răspântie de drumuri dintr-un mare oraş. Demonii râdeau cu hohote
asurzitoare şi milioane de larve, de gângănii şi de stafii păreau că împlinesc aici toate caznele vieţii. Seara, când se ducea la izvor, satiri şi nimfe dăn-ţuiau în jurul lui şi îl furau în horele lor lascive. Demonii nu se mai temeau de sihastru, îl copleşeau cu vorbe batjocoritoare, cu ocări neruşinate şi îl loveau care mai de care. într-o zi, un diavol nu mai mare decât o şchioapă, îi fură capătul de funie ce-i slujea de cingătoare. Pafnutie cugeta :
„Gândire, unde m-ai adus ?" Şi se hotărî să muncească cu mâinile, ca să dea duhului său odihna de care avea nevoie. Lângă izvor, banani cu frunzele late creşteau în umbra palmierilor. Tăie vreo câteva tulpini şi le duse în mormânt. Acolo, le strivi sub o piatră până se prefăcură în scame subţiri, aşa cum văzuse că fac împletitorii de frânghii. Căci plănuise să-şi împletească un capăt de funie, în locul celui furat de diavol. Demonilor parcă nu le prea venea la îndemână : gălăgia lor încetă dintr-o dată şi însăşi cântăreaţa din luth, părăsind îndeletnici-rile-i vrăjitoreşti, rămase liniştită în pictura de Pe zid. Pafnutie, tot strivind tulpinile bananilor, se întărea în curaj şi credinţă.
„Cu ajutorul cerului, îşi zicea el, voi pune înfrânare cărnii. Cât despre suflet, el şi-a păstrat nădejdea, în zadar diavolii şi blestemata asta vor să semene în mine îndoieli asupra fiinţei lui Dumnezeu. Le voi răspunde prin gura apostolului Ioan : «La început era Cuvântul şi Cuvântul era Dumnezeu». Cred asta cu tărie, şi dacă ceea ce cred este cumva absurd, atunci credinţa mea e şi mai nestrămutată ; şi, ca să spun mai lămurit, chiar trebuie să fie absurd. Altminteri, n-aş mai crede, aş cerceta. Or, ceea ce ştim nu dă viaţă, şi credinţa singură mântuieşte."
întindea fuiorul la soare, lăsa să-l pătrundă rouă, avea grijă să-l întoarcă în fiecare dimineaţă, ca să nu putrezească, şi se bucura simţind că renaşte în el simplitatea copilăriei. După ce îşi împleti funia de încins, tăie trestii pentru rogojini şi coşuri, încăperea funerară semăna acum cu atelierul unui meşter împletitor şi Pafnutie trecea cu uşurinţă de la treabă la rugăciune. Totuşi, Dumnezeu nu-i era prielnic, căci într-o noapte se trezi auzind o voce care îl îngheţă de spaimă ; ghici îndată că era vocea mortului îngropat acolo. O şoaptă uşoară chema zorit: — Elena ! Elena! Vino să te scalzi cu
mine ! Vino repede !
O femeie, ale cărei buze înfiorau urechea călugărului, răspunse :
— Prietene, nu pot să mă ridic : un bărbat doarme peste mine.

Deodată, Pafnutie se dumiri că obrazul lui odihnea pe sânul unei femei. O recunoscu pe cân-tăreaţa din luth care, pe jumătate desprinsă de el, tocmai se ridica în capul oaselor. Atunci, dădu deznădăjduit să îmbrăţişeze această floare de carne caldă şi parfumată şi, mistuit de dorinţa pierzaniei, strigă :
— Nu pleca, rămâi, cerul meu !
Ea însă era în picioare, în prag. Râdea, şi raza argintată a lunei îi poleia zîmbetul.
— La ce bun să rămân ? spunea ea. Umbra unei umbre e prea destul pentru un îndrăgostit dăruit cu o atât de bogată imaginaţie. De altfel, ai păcătuit. Ce mai vrei ? Adio! Iubitul meu mă cheamă.
Pafnutie plânse în noapte şi, în revărsatul zorilor, din sufletul lui izvorî o rugăciune mai dulce decât o tânguire :
— Isuse, Isuse al meu, de ce mă părăseşti ? Tu vezi primejdiile care mă pândesc. Vino-mi într-ajutor, blând Mântuitor. Fiindcă părintele tău nu mă mai iubeşte, fiindcă nu mă mai ascultă,
gândesc că nu te am decât pe tine. De la el la mine, nimic nu e cu putinţă ; eu nu pot să-l înţeleg şi el nu poate să mă plângă. Dar tu, tu eşti născut dintr-o femeie şi de aceea nădăjduiesc în tine. Adu-ţi aminte că şi tu ai fost om. Te implor, nu pentru că tu eşti Dumnezeu din Dumnezeu, lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, ci pentru că tu ai trăit sărac şi slab pe acest pământ pe care eu sufăr, pentru că Satan a vrut să te ducă în ispită şi pentru că sudoarea morţii ţi-a îngheţat fruntea. Către ce ai tu omenesc în tine îmi îndrept ruga, Isuse al meu, fratele meu Isus !
După ce se rugă astfel, frângându-şi mâi-nile, un hohot năprasnic de râs cutremură zidurile încăperii mortuare şi glasul care îi răsunase în urechi în vârful coloanei de piatră chicoti batjocoritor :
— Iată o rugăciune vrednică de cartea de rugăciuni a lui Marcus ereticul. Pafnutie e arian ! Pafnutie e arian !
Ca lovit de trăsnet, călugărul se prăbuşi fără simţire la pământ.
Când deschise ochii, văzu în jurul lui feţe cuvioase în rase negre cu glugă, care îi umezeau
tâmplele cu apă şi spuneau rugăciuni de izgonirea duhurilor rele. Vreo câţiva stăteau afară şi aveau ramuri de palmieri în mâini.
— Cum mergeam prin pustie, vorbi unul dintre ei, am auzit strigăte în mormântul ăsta şi, intrând, te-am găsit zăcând pe piatră. Nu încape îndoială, demonii te-au doborît şi au fugit la apropierea noastră.
Pafnutie, ridicând capul, abia îngână :
— Fraţilor, cine sunteţi ? Şi de ce purtaţi ramuri de palmier în mâini ? Nu cumva pentru îngropăciunea mea ?
Cineva îi răspunse :
— Frate, nu ştii oare că părintele nostru Antonie, în vârstă de o sută cinci ani, înştiinţat de apropiatu-i sfârşit, coboară acum de pe muntele Colzin, unde s-a retras să trăiască, şi vine să binecuvânteze pe nenumăraţii copii ai sufletului său ? Noi mergem cu ramuri de palmier întru întâmpinarea părintelui nostru duhovnicesc. Dar tu, frate, cum de n-ai aflat de această zi mare ? E cu putinţă să nu fi pogorît un înger să te vestească aici, în mormânt ?
— Vai! se tângui Pafnutie, eu nu-s vrednic de o asemenea cinstire, şi singurii oaspeţi ai acestui lăcaş sunt demonii şi vampirii. Rugaţi-vă
pentru mine! Eu sunt Pafnutie, stareţul de la Antinoia, cel mai nemernic slujitor al lui Dumnezeu!
La auzul numelui de Pafnutie, călugării fluturară în aer ramurile de palmier, şoptind cuvinte de laudă. Cel care vorbise mai înainte îşi mărturisi nestăpânit admiraţia :
— E oare cu putinţă ca tu să fii sfântul Pafnutie, vestit prin asemenea strădanii monahiceşti, încât mulţi întreabă dacă vrednicia virtuţii lui nu-l va aşeza într-o zi alături de însuşi marele Antonie ? Preacuvioase, tu eşti acela care ai adus-o la Domnul pe curtezana Thai's şi care, urcat în vârful unei coloane de piatră, ai fost răpit de către Serafimi. Cei care vegheau noaptea lângă coloană au văzut cu ochii lor preafericita ta luare la cer. Aripile îngerilor te înconjurau ca un nor alb, iar tu cu dreapta întinsă binecuvântai casele oamenilor. A doua zi, când poporul nu te-a mai văzut, un geamăt lung s-a ridicat către coloana rămasă fără de coroana ei. Dar Flavian, ucenicul tău, a făcut cunoscută minunea şi s-a îngrijit în locul tău de păstorirea călugărilor. Numai un sărac cu duhul, pe nume Pavel, s-a încumetat să înfrunte simţământul tuturora. El o ţinea morţiş că te-a văzut în vis luat pe sus de diavoli ; mulţimea a vrut să-l ucidă cu pietre şi e o adevărată minune că a scăpat: Cu viaţa. Eu sunt Zosim, stareţul sihastrilor pe care îi vezi prosternaţi la picioarele tale. Aidoma lor, îngenunchez înaintea ta, ca tu să bineţuvântezi deopotrivă pe părinte şi pe copii. Apoi, Vom asculta să ne istoriseşti minunile pe care Dumnezeu a binevoit să le săvârşească prin mijlocirea ta.
— Departe de a-mi fi arătat bunăvoia sa, precum crezi tu, Dumnezeu m-a încercat cu înspăimântătoare ispite, răspunse Pafnutie. Nu îngerii m-au răpit. Un zid de umbră s-a ridicat în faţa ochilor mei şi a mers înaintea mea. Am trăit ca într-un vis. întru înstrăinarea de Dumnezeu, totul este vis. Când m-am călătorit la Alexandria, am auzit în puţine ceasuri cuvântând mulţi oameni şi mi-am dat seama că oastea rătăcirii e fără de număr. Ea mă urmăreşte şi iată-mă împresurat de săbii.
Zosim spuse :
— Venerabile părinte, trebuie să ţinem seama că sfinţii, şi mai cu seamă sfinţii sihastri, au încercări cumplite de înfruntat. Dacă n-ai fost dus la ceruri pe braţele Serafimilor, negreşit că Atotputernicul a hărăzit cinstirea asta chipului tău, fiindcă Flavian, călugării şi poporul au fost martorii răpirii tale.
în vremea asta, Pafnutie se hotărî să meargă să primească binecuvântarea lui Antonie.

— Frate Zosim, dă-mi şi mie o ramură de palmier şi haidem întru întâmpinarea părintelui nostru.
— Haidem ! încuviinţă Zosim ; rânduiala ostăşească e lucru potrivit obştii călugărilor, care sunt ostaşi mai presus de orice. Tu şi cu mine, fiind stareţi, vom merge în frunte. Ceilalţi fraţi ne vor urma cântând psalmi.
Porniră la drum şi Pafnutie zicea :
— Dumnezeu este unul, căci el este adevărul, care este unul singur. Lumea este felurită pentru că ea e rătăcirea. Trebuie să întorci ochii de la toate privelişte le naturii, chiar şi de la cele mai nevinovate în aparenţă. Diversitatea lor, care le face plăcute, este semnul că sunt păcătoşenie. De aceea nu mă simt în stare să privesc o tufă de papirus pe apa adormită, fără ca tristeţea să nu-mi perdeluiască sufletul. Tot ce cunoaştem cu simţurile noastre se dovedeşte scârbavnic. Cel mai mic grăunte de nisip este purtătorul unei primejdii. Fiecare lucru ne ispiteşte. Femeia nu-i decât însoţirea tuturor ispitelor răspândite în aerul uşor, pe pământul smălţuit de flori, în apele limpezi. Fericit acela al cărui suflet e asemeni unui vas pecetluit! Fericit acela care a ştiut să se facă mut, orb şi surd, şi care nu înţelege nimic din lumea aceasta, din râvna de a-l înţelege pe Dumnezeu!
Zosim, meditând la aceste cuvinte, îi răspunse astfel:
— Cuvioase părinte, se cuvine să-ţi mărturisesc păcatele mele, pentru că şi tu ţi-ai deschis sufletul în faţa mea. Ne vom spovedi astfel unul altuia, după obiceiul apostolilor, înainte să fiu călugăr, am dus o viaţă mârşavă în lumea asta. La Madaura, oraş vestit prin curtezanele lui, am cunoscut toate chipurile iubirii. Noapte de noapte petreceam în tovărăşia tinerilor desfrânaţi şi a cântăreţilor din flaut şi veneam acasă cu cea care îmi plăcuse mai mult. Un sfânt ca tine nu o să-şi închipuie niciodată până unde mă ducea furia poftelor mele. E destul să-ţi spun că nu aflam cruţare nici pentru soţii şi mame, nici pentru călugăriţe, şi că făptuiam numai adultere şi sacrilegii. Zoream vinul să-mi stârnească simţurile şi eram cunoscut, pe drept cuvânt, ca băutorul cel mai mare din oraş. Cu toate astea eram creştin şi-mi păstram, în rătăcirile mele, credinţa în Isus cel răstignit. Irosindu-mi averea în desfrânări, începusem să simt primele umbre ale sărăciei, când l-am văzut pe cel mai voinic dintre tovarăşii mei întru dezmăţ, lovit de un rău cumplit şi topin-du-se ca şi ceara la foc. Genunchii nu-l mai ţineau ; mâinile îi tremurau şi nu-i mai dădeau ascultare ; pleoapele îi cădeau peste ochii înneguraţi. Doar un muget care te înfiora îi mai ieşea din gâtlej. Judecata, mai greoaie decât trupul, pi-rotea ca într-o mahmureală. Căci, drept pedeapsă pentru că trăise ca dobitoacele, Dumnezeu îl îndobitocise de tot. Pierderea averii mă îmboldea neîncetat să purced pe un alt drum în viaţă ; dar pilda prietenului meu mi-a fost de şi mai mare folos : ea m-a cutremurat până în adâncul inimii, şi atunci am părăsit lumea şi am venit sa trăiesc în pustiu. Şi iată, de douăzeci de ani, sufletul meu se bucură aici de o pace de nimic tulburată. Alături de călugării mei, sunt ţesător, arhitect, tâmplar şi chiar scrib, deşi, la drept vorbind, am prea puţină aplecare pentru scris, căci fapta mă atrage mai mult decât gândirea. Zilele mele sunt pline de bucurie, nopţile mele trec fără vise şi am temei să cred că harul lui Dumnezeu e în mine, fiindcă în vâltoarea celor mai cumplite păcate am păstrat nădejdea veşnic în suflet.
La auzul acestor cuvinte, Pafnutie ridică ochii spre cer şi murmură :
— Dumnezeule, pe omul acesta spurcat de fărădelegi, înrăit în preacurvie şi sacrilegiu, tu îl priveşti cu blândeţe, dar îţi întorci faţa de la mine, care am păzit pururi poruncile tale ! Cât de întunecată e dreptatea ta, Dumnezeule ! Şi cât de nepătrunse sunt căile tale ! Zosim întinse braţele : — Priveşte, venerabile părinte : s-ar zice că de amândouă părţile zării curg şiruri negre de furnici călătoare. Sunt fraţii noştri care merg, ca şi noi, în întâmpinarea lui Antonie.
Ajunşi la locul de întâlnire, o privelişte măreaţă li se înfăţişă. Oastea schimnicilor se întindea pe trei rânduri, într-un semicerc uriaş, în rândul dintâi stăteau bătrânii pustiei, sprijiniţi în cârje şi cu bărbile până la pământ. Călugării păstoriţi de stareţii Efrem şi Serapion, dimpreună cu toţi ceilalţi chinoviţi de pe Nil, formau al doilea şir. în spatele lor se arătau asceţii veniţi de pe stâncile depărtării. Unii purtau pe trupurile lor înnegrite şi uscate doar umbra unor zdrenţe ; alţii nu aveau drept vestmânt decât nişte trestii legate în snop cu un curmei de dârmoz. Mulţi erau goi, dar Dumnezeu îi acoperise cu un păr des ca lâna oilor. Fiecare ţinea o ramură de palmier în mână; ai fi zis că ăi înaintea ochilor un curcubeu de smarald şi ei erau asemeni cu corul celor aleşi, cu zidurile vi ale cetăţii Atotputernicului.
în obşteasca adunare domnea o rânduiala atât de desăvârşită, încât Pafnutie găsi lesne pe călugării din ascultarea lui. Se aşeză lângă ei, după ce avusese grijă să-şi ascundă faţa sub glugă, ca să nu fie cunoscut şi să nu le tulbure pioasa lor aşteptare. Deodată, o uriaşă lărmuire se ridică în văzduh :
— Sfântul ! izbucniră strigăte din toate părţile. Sfântul! Iată sfânt cel neasemuit în virtute ! Iată-l pe cel asupra căruia iadul zadarnic s-a căznit să izbîndeasca, pe cel preaiubit Domnului ! Părintele nostru Antonie !
Apoi, se înstăpâni o tăcere adâncă şi toate frunţile se prosternară în «isip.
De pe culmile unei coline, în imensitatea pustiei, Antonie înainta sprijinit de ucenicii săi preaiubiţi, Macarie şi Amttas. Păşea domol, dar se ţinea încă drept şi se ghiceau în el urmele unei puteri supraomeneşti. Barba albă i se răsfira pe pieptul larg, ţeasta-i lustruită arunca raze de lumină ca fruntea lui Moise. Ochii priveau vultureşte ; surâsul copilului strălucea pe faţa lui rotundă, îşi binecuvânta norodul, ridicând braţele ostenite de un veac de

nemaiauzite strădanii şi glasul îi răsună cu ultimul dram de vlagă în aceste cuvinte de iubire :
— Ce mândre-s steagurile tale, o, Iacob ! Ce minunate-s corturile tale, o, Izrael!
îndată, de la un capăt la altul al zidului însufleţit, răsună ca un armonios bubuit de tunet, psalmul : Fericit omul cu frica lui Dumnezeu.
în vremea asta, însoţit de Macarie şi Amatas, Antonie străbătea rândurile bătrânilor, ale schimnicilor şi chinoviţilor. Acest proroc care văzuse cerul şi iadul, acest sihastru care diriguise dintr-o peşteră Biserica creştină, acest sfânt care întărise în credinţă pe martiri în zilele încercării supreme, acest învăţat a cărui elocinţă fulgerase erezia vorbea cu dragoste şi îşi lua părinteşte rămas bun de la dânşii, în ajunul preafericitului său sfârşit, pe care Dumnezeu, care îl iubea, i-l făgăduise abia acum.
El spunea stareţilor Efrem şi Serapion:
— Voi cârmuiţi oştiri numeroase şi sunteţi amândoi strategi vestiţi. Aşa că în ceruri veţi fi îmbrăcaţi în zale de aur şi arhanghelul Mihail vă va da rangul de Chiriarhi ai cetelor sale.
Văzîndu-l pe bătrânul Palemon îl îmbrăţişa şi zise :
— Iată pe cel mai blând şi cel mai bun
dintre copiii mei. Sufletul lui răspândeşte o mireasmă la fel de gingaşă ca şi floarea de bob pe care îl seamănă în fiecare an la el în grădină.
Stareţul Zosim îi vorbi astfel:
— Tu nu ţi-ai pierdut nădejdea în bunătatea divină, de aceea pacea Domnului e în tine. Crinul virtuţilor tale a înflorit în gunoiştea ticăloşiei tale.
Avea pentru fiecare un cuvânt plin de înţelepciune. Bătrânilor le spunea :
— Apostolul a văzut tronul lui Dumnezeu înconjurat de optzeci şi patru de bătrâni, aşezaţi în jilţuri, îmbrăcaţi în alb şi cu coroană pe cap. Iar tinerilor le spunea : — Fiţi veseli; lăsaţi tristeţea pentru fericiţii lumii acesteia.
Străbătea astfel rândurile oştirii sale duhovniceşti, semănînd îndemnuri la râvnă întru credinţă. Văz'ndu-l că se apropie, Pafnutie căzu în genunchi, sfâşiat între teamă şi nădejde.
— Părinte, părinte, gemu el în spaima ce-l stăpânea, vino-mi în ajutor, părinte, căci pieirea mă paşte. I- Am dăruit Domnului sufletul curtezanei Thaîs, mi-am aflat sălaşul în vârful unei coloane de piatră şi într-un mormânt. Fruntea mea necurmat prosternată la pământ s-a bătucit ca genunchiul unei cămile. Şi totuşi, Dumnezeu şi-a întors faţa de la mine. Binecuvântează-mă, părinte, şi voi fi izbăvit; stropeşte-mă cu isop şi mă voi spăla, şi mai vârtos decât zăpada voi străluci.
Antonie nu scotea un cuvânt. îşi preumbla asupra schimnicilor de la Antinoia privirea aceea a cărei strălucire nimeni nu o putea înfrunta. Oprindu-şi ochii asupra lui Pavel, numit cel Sărac cu duhul, îl cercetă îndelung, apoi îi făcu semn sa se apropie. Cum toţi se minunau că sfântul găsea cu cale să vorbească unuia ca el, Antonie zise :
— Domnul a dăruit acestuia mai mult har decât oricăruia dintre voi. Ridică ochii, Pavel, fiul meu, şi spune ce vezi tu în ceruri ?
Pavel cel Sărac cu duhul ridică ochii: chi-Pul i se umplu de strălucire şi limba i se dezlegă.
— Văd sus în ceruri, începu el, un pat gătit cu baldachin de purpură şi de aur. împrejur, trei fecioare stau de strajă, ca nici un suflet sa nu se apropie, afară de cel ales şi căruia patul îi e hărăzit.
Crezînd că patul acesta era simbolul slăvirii sale, Pafnutie mulţumea de pe acum lui Dumnezeu. Dar Antonie îi făcu semn să tacă şi să asculte cuvântul lui Pavel, care murmura în extaz :
— Cele trei fecioare îmi vorbesc ; ele îmi spun: „O sfântă e în pragul plecării ei de pe pă-mânt; Thai's din Alexandria are să moară şi noi i-am pregătit patul slavei, căci noi suntem virtuţile ei: Credinţa, Teama şi Iubirea".
Antonie întrebă :
— Copilul meu bun, ce mai vezi încă ? Pavel îşi plimbă zadarnic privirea din zenit
la nadir, de la apus la răsărit, când, deodată ochii lui întâlniră pe stareţul de la Antinoia. O spaimă sfântă îl făcu să pălească şi flăcări nevăzute i se oglindiră în luminile ochilor.
— Văd, murmură el, trei demoni care se pregătesc plini de bucurie să-l înşface pe omul acesta. Unul seamănă cu un turn, altul cu o femeie, altul cu un vrăjitor. Tustrei îşi poartă numele scris cu fierul roşu : cel dintâi pe frunte, al doilea pe pântece, al treilea pe piept, şi aceste nume sunt: Trufia, Desfrâul şi îndoiala. Am văzut!
După ce vorbi astfel, Pavel, cu ochii năuci, cu buza de jos atârnîndă, reintră în simplitatea
dinainte.
Şi, cum călugării de la Antinoia se uitau cu nelinişte la Antonie, sfântul rosti doar aceste
cuvinte :
— Dumnezeu a făcut cunoscută dreapta-i
judecată. Să-l iubim cu iubire fără de margini şi să tăcem.
Trecu mai departe. Mergea binecuvântând. Soarele coborît până la geana zării îi învăluia în slavă, iar umbra lui, nemăsurat crescută prin vrerea cerului, se desfăşura în urmă ca un covor fără sfârşit, în semnul dăinuitoarei amintiri pe care sfântul acesta avea să o lase printre oameni, în picioare, dar fulgerat, Pafnutie nu mai vedea şi nu mai auzea nimic. Un singur cuvânt îi vuia în urechi: „Thais are să moară !" Un asemenea gând

nu-i trecuse niciodată prin minte. Douăzeci de ani în şir tot contemplase o hîrcă de mumie şi iată, gândul că moartea va stinge ochii frumoasei Thaîs îl umplea de deznădejdea iubirii. „Thaîs are să moară !" Cuvinte lipsite de orice noimă. „Thai's are să moară !" în aceste trei cuvinte, ce nou şi năprasnic înţeles ! „Thai's are sa moară !" Atunci, la ce mai există soarele, florile, pâraiele şi întreaga natură ? „Tha'i's are să moară !" La ce bun universul ? Deodată sări din loc. Să o revadă, să o mai vadă încă o dată ! începu să alerge. Nu ştia unde anume se afla, nici încotro se îndrepta, dar instinctul îl călăuzea fără de greş ; mergea drept spre Nil. Puzderie de pânze acoperea apele venite mari ale fluviului. Sări în corabia unor nubieni şi acolo, lungit în partea dinainte a punţii, înghiţind depărtarea cu ochii, răcnea de durere şi turbare :

— Nebun, nebun ce-am fost că n-am avut-o pe Thai's când mai era vreme ! Nebun că am crezut că în afară de ea mai există ceva pe lume ! O, nebunie ! Am cugetat la Dumnezeu, la mântuirea sufletului, la viaţa cea veşnică, ca şi când toate acestea ar mai fi însemnat ceva atunci când ai văzut-o pe Thai's. Cum de n-am simţit că fericirea veşnică stă într-un singur sărut al acestei femei, că fără ea viaţa n-are sens şi nu-i decât un vis urât ? O, nerodule ! tu ai văzut-o şi ai râvnit la bunurile de pe lumea cealaltă. O, mi-şelule ! tu ai văzut-o şi te-ai temut de Dumnezeu. Dumnezeu ! Cerul! Ce sunt astea ? Şi ce pot să-ţi dăruiască ţie ca să preţuiască măcar cât cea mai mică părticică din ce ţi-ar fi dăruit ea ? O, smintit vrednic de plâns, care căutai bunătatea divina altunde decât pe buzele frumoasei Thai's ! Ce mână ţi-a acoperit ochii ? Blestemat fie Acela ce ţi-a luat vederea ! Cu preţul osândirii, puteai să do-bîndeşti o clipă din dragostea ei, şi n-ai făcut-o ! Ea ţi-a deschis braţele ei plămădite din petalele şi miresmele florilor şi tu n-ai vrut să te cufunzi în neasemuitele desfătări ale sânului ei dezgolit! Ai ascultat de glasul plin de pizmuire care îţi spunea : „înfrânează-te !" Amăgire, amăgire, jalnică amăgire ! O, păreri de rău ! O, remuşcări ! O, deznădejde ! Să nu ai fericirea de a duce în iad amintirea acestui ceas de neuitat şi să strigi lui Dumnezeu : „Arde-mi carnea, usucă-mi sân-gele în vine, zdrobeşte-mi oasele : nu-mi vei smulge amintirea ce mă împrospătează şi mă îmbată cu mireasma ei pentru vecii vecilor !... Thai's are să moară ! Dumnezeule ridicol, dacă ai şti cum îmi bat joc de iadul tău ! Thai's are să moară şi nu va fi niciodată a mea, niciodată, niciodată !"

Şi, în timp ce corabia aluneca cu repeziciune pe firul apei, rămânea zile întregi trântit pe burtă, repetând într-una:

— Niciodată ! Niciodată ! Niciodată !

Apoi, la gândul că ea se dăruise altora şi numai lui nu, că răspândise asupra lumii valuri de iubire şi numai el nu-şi muiase buzele în unda lor, sări în picioare, sălbatic, şi urla de durere. îşi sfîşia pieptul cu unghiile şi îşi muşca braţele.

-Aş putea să-i ucid pe toţi câţi a iubit! Răzbunarea asta îi umplea sufletul cu o dulce mânie. Chibzuia să -l sugrume pe Nicias, pe încetul şi cu răgaz, străpungându-l cu privirea până în fundul ochilor. Apoi, furia-i pierea într-o clipită. Plângea, hohotea sfîşietor. Devenea slab si blând. O duioşie necunoscută îi năpădea inima. Ar fi vrut să se arunce de gâtul tovarăşului lui de copilărie şi să-i spună : „Nicias te iubesc, pentru că tu ai iubit-o. Vorbeşte-mi de ea! Spu-ne-mi tot ce-ţi spunea". Şi inima-i era fără ncetare, străpunsă de pumnalul acestor cuvinte : Thais are să moară !"

- Limpezimi ale zilei ! Umbre argintate ale nopţii, stele, ceruri, arbori cu vârfuri tremurătoare, fiare sălbatice, dobitoace îmblânzite, _ suflete neliniştite ale oamenilor, oare nu auziţi? Thaîs are să moară !« Lumini, adieri şi miresme, pieriţi ! Spulberaţi-vă, forme şi gândiri ale universului I „Tha'is are să moară"... Ea era frumuseţea lumii şi tot ce ajungea în preajma ei se_ împodobea cu nimbul graţiei care îi stăpânea fruntea.

Bătrânul şi înţelepţii aceia, aşezaţi în jurul ei la ospăţul de la Alexandria, ce oameni plăcuţi ! Câtă Armonie în cuvintele lor ! Puzderie de vesele aparenţe plutea pe buzele lor şi voluptatea le parfuma fruntea, gândurile. Şi, pentru că îi învăluia suflarea frumoasei Thais, tot ce spuneau ei era iubire, frumuseţe, adevăr, încântătoarea lor nelegiuire le sporea farmecul vorbirii. Ei dădeau cu lesniciune glas splendorii omeneşti.Vai! şi toate astea nu-s decât un vis! Tliai's are să moară ! Oh ! Aşa cum, fireşte eu am să mor de moartea ei! Dar, tu poţi măcar să mori, germene de viaţă uscat, făt zăcut în venin şi în sterpe tânguiri? Stârpitură jalnică, poţi tu oare să guşti moartea, tu care n-ai cunoscut viaţa? Numai să existe Dumnezeu şi să mă osândească! O nădăjduiesc, o vreau! ? ‚Dumnezeule, pe care te urăsc, ascultă-mă ! Dă-mă osândei. Ca să te silesc la asta, te scuip în faţă. Trebuie, negreşitsă aflu iadul cel veşnic, ca să vărs veşnicia de turbare din mine.

În zorii zilei, Albina îl întâmpină în pragul chiliilor, pe stareţul de la Antinoia.

— Eşti binevenit în lăcaşul nostru de pace, venerabile părinte, căci ai venit, fără îndoială să binecuvântezi pe sfânta pe care ne-ai dăruit-o. Ştii că Dumnezeu, în milostivirea-i nemărginită, o cheamă la el, şi cum n-ai şti o veste pe care îngerii au purtat-o în toate colţurile pustiei ? E adevărat, Tha'is se apropie de preafericitu-i sfârşit. Ostenelile ei şi-au aflat împlinire, şi trebuie să te încunoştinţez în puţine cuvinte de felul cum s-a purtat în mijlocul nostru. După ce ai plecat, fiind închisă în chilia pecetluită cu pecetea ta, i-am trimis acolo, dimpreună cu hrana, un flaut ca acela cu care cântă pe la ospeţe fetele cu menirea ei. Am făcut asta ca să nu cadă pradă tristeţii şi să nu vădească mai puţină graţie şi talent în faţa lui Dumnezeu, decât a arătat în faţa oamenilor. Şi nu am dat greş ; căci ThaYs proslăvea toată ziua pe Dumnezeu cu cântări din flaut, şi fecioarele care auzeau glasul nevăzutului flaut ziceau: „Auzim cu urechile noastre privighetoarea din dumbrăvile cereşti, cântecul de pe urmă al lui Isus cel răstignit". Aşa îşi trecea Tha'is răstimpul sorocit căinţei când, după

şaizeci de zile, uşa pecetluită de tine s-a desferecat singură şi pecetea de argilă s-a rupt fără să o atingă vreo mână omenească. După semnul acesta am înţeles că încercarea la care ai supus-o se cuvenea curmată şi că Dumnezeu ierta păcatele cântăreţei din flaut. Din ziua aceea a împărtăşit viaţa copilelor mele, lucrând şi rugându-se împreună cu ele. Le era pildă prin modestia vorbirii şi a purtării şi părea o statuie a sfiiciunii printre ele. Câte-odată, era tristă ; dar erau nori trecători. Când m-am încredinţat că era legată de Dumnezeu prin credinţă, nădejde şi iubire, nu m-am temut să-i folosesc arta, ba chiar şi frumuseţea, întru zidirea sufletească a surorilor ei. Am îndemnat-o să întruchipeze în faţa noastră faptele femeilor dârze şi ale fecioarelor înţelepte din Scriptură. Ea ne-a înfăţişat pe Estera, pe Debora, pe Iudita, pe Măria, sora lui Lazăr, şi pe Măria, maica lui îsus. Ştiu, venerabile părinte, că străşnicia ta duhovnicească se îngrijorează adânc auzind de aceste lucruri. Dar şi tu însuţi ai fi fost mişcat, dacă ai fi văzut-o în aceste cucernice scene, plângând cu lacrimi adevărate şi ridicând braţele spre cer ca pe nişte ramuri de palmier. Diriguiesc de vreme îndelungată viaţa femeilor de aici şi mi-am dat seama că lucrul cel mai înţelept e să nu mă împotrivesc firii lor. Seminţele nu dau toate aceleaşi flori. Sufletele nu ajung toate la sfinţenie
într-acest chip Nu trebuie apoi sa uităm că Thaîs şi-a închinat viaţa Domnului atunci când era încă frumoasă, şi că un asemenea sacrificiu, dacă îşi mai află pereche, cel puţin se întâlneşte foarte rar... Frumuseţea asta, care e vestmântul ei firesc, nu a părăsit-o nici după cele trei luni de când zace pradă frigurilor ce-au adus-o azi în pragul sfârşitului. Cum, în tot timpul bolii, a cerut mereu să vadă cerul, o aducem în fiecare dimineaţă în curte, lângă fântâna, sub bătrânul smochin, la umbra căruia stareţele acestei mănăstiri au obiceiul să-şi ţină adunările ; ai să o găseşti acolo, venerabile părinte, dar grăbeşte-te, căci Dumnezeu o cheamă la el, şi astă-seară un giulgiu va acoperi chipul acesta pe care Domnul l-a făurit pentru smintirea şi zidirea sufletească a lumii.
Pafnutie o urmă pe Albina în curtea inundată de lumina dimineţii. Porumbeii se înşiruiau în lungul acoperişurilor de ţiglă ca un şirag de perle. Pe un pat, la umbra smochinului, Thaîs se odihnea, albă ca zăpada, cu mâinile încrucişate pe piept. De o parte şi de alta, la căpătîi, femei în văluri citeau rugăciunile rânduite pentru ceasul morţii.
— Miluieste-mă, Dumnezeule, după mare mila ta si după mulţimea îndurărilor tale şterge fărădelegea mea !
El o strigă :
— Thaîs !
Ea ridică pleoapele şi întoarse spre partea dincotro venise glasul bulbii albi ai ochilor.
Albina făcu semn femeilor ascunse în văluri să se depărteze câţiva paşi.
— Thai's ! repetă călugărul.
Ea ridică încetişor capul; o suflare abia simţită se desprinse de pe buzele-i pale :
— Tu eşti, părinte ? Ţi-aduci aminte de izvorul la care ne-am potolit setea şi de curmalele pe care le-am cules ?... în ziua aceea, părinte, m-am născut la dragoste... la viaţă.
Tăcu şi lasă capul să-i cadă pe perină.
Moartea era asupra ei şi sudoarea clipelor de pe urmă îi încununa fruntea. Rupând slava tăcerii, o turturea îşi ridică ghiersul ei plângător. Apoi hohotele de plâns ale călugărului se amestecară cu psalmodia fecioarelor :
— Spală-mă de necurăţiile mele si curăţeşte-mă de păcatele mele. Căci nedreptatea mea eu o cunosc şi păcatul meu înaintea mea este pururea.
Deodată, Thai's se ridică în capul oaselor. Ochii ei de viorele se deschiseră mari de tot; şi, cu privirile pierdute, cu braţele întinse spre colinele depărtării, glăsui cu o voce cristalină şi plină de prospeţime:
— Iată-i, trandafirii veşnicei dimineţi! Ochii i se umplură de strălucire ; o boare
de avânt îi împurpura tâmplele. Acum trăia mai gingaşă şi mai frumoasă ca oricând. Pafnutie, îngenuncheat, o cuprinse cu braţele lui tuciurii:
— Nu muri, strigă cu o voce stranie, pe care nici el singur nu şi-o recunoştea. Te iubesc, nu muri ! Ascultă-mă. Thaîs. Te-am amăgit, n-am fost decât un biet smintit. Dumnezeu, cerul, totul e minciună. Nu există nimic adevărat decât viaţa de pe pământ şi dragostea. Te iubesc ! Nu muri! Ar fi cu neputinţă, tu eşti fără asemuire. Vino, vino cu mine. Să fugim ; te voi duce departe, purtându-te în braţe. Vino, să ne iubim. Auzi-mă, o, preaiubita mea şi spune : „Voi trăi, vreau să trăiesc". Thaîs, Thaîs, ridică-te !
Ea nu-l auzea. Ochii i se pierdeau în apa nesfârşită a cerului.
Murmură : '
— Cerul se deschide. Văd îngerii, profeţii şi sfinţii... Bunul Teodor se află printre ei, cu braţele încărcate de flori; îmi zîmbeşte şi mă cheamă... Doi serafimi pogoară spre mine. Se apropie... ce frumoşi sunt! îl văd pe Dumnezeu.
Scoase un suspin fericit şi capul îi căzu ţeapăn pe perină. Thaîs murise. Pafnutie, într-o deznădăjduită îmbrăţişare, o mistuia cu priviri pline de dorinţă, de turbare şi de iubire.
Albina îi strigă :
— Piei de aici blestemătule !
Şi închise încetişor ochii răposatei. PafnUtie se trase înapoi, clătinându-se pe picioare, cu ochii arşi de flăcări şi simţind cum se cască pământul sub el.
Fecioarele făceau să răsune cântarea lui Zaharia :

— Binecuvântat fie Domnul, Dumnezeul lui Izrael.
Deodată, cântarea îngheţă în gâtlejuri. Călugăriţele văzuseră faţa răvăşită a schimnicului şi fugeau înspăimântate, ţipând :
— Un vampir ! un vampir !
Devenise atât de hidos, încât trecându-şi mâna peste faţă îşi simţi urâciunea.
SFÎRŞIT